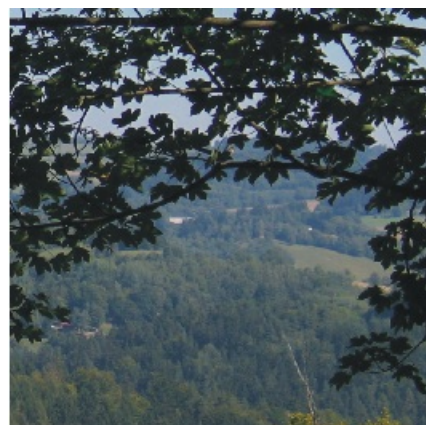
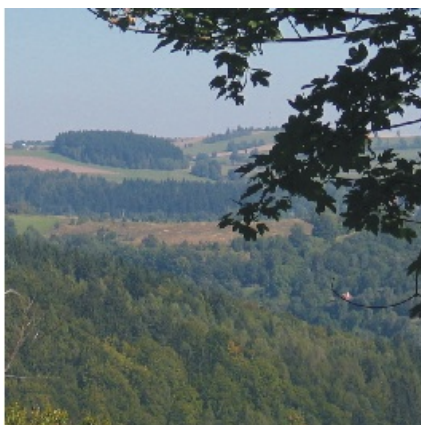
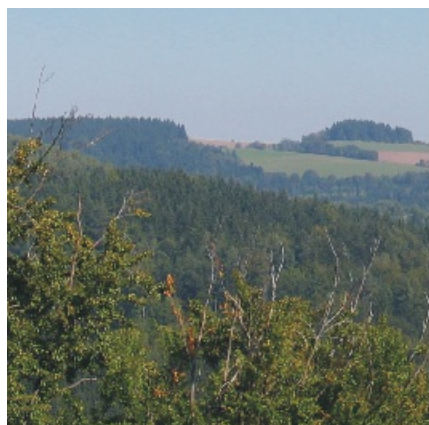

Změny vlastnictví lesa a jejich dopady na lesnickou politiku a způsoby obhospodařování lesů v ČR

Sborník příspěvků

Pořádá Česká lesnická společnost, z. s.

ve spolupráci s ČZU FLD v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze
**Fakulta lesnická
a dřevařská**

za podpory Ministerstva zemědělství ČR

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Změny vlastnictví lesa a jejich dopady na lesnickou politiku a způsoby obhospodařování lesů v ČR

Sborník příspěvků

Pořádá Česká lesnická společnost, z. s.

ve spolupráci s ČZU FLD v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

**Fakulta lesnická
a dřevařská**

za podpory Ministerstva zemědělství ČR

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Konference je podpořena z projektů MŠMT ČR COST LD14083 „Změny vlastnictví lesa a její dopady na lesnickou politiku a způsoby obhospodařování lesů v České republice“ a „Analýza národní lesnické politiky v České republice jako nástroje pro přípravu, formulaci a realizaci evropské lesnické politiky“, identifikační kód: LD15126.

Anotace akce:

Současné lesní hospodářství je charakterizováno velkou rozmanitostí vlastnictví lesů. Lesnické politiky a koncepce však v převážné většině tuto pestrost zohledňují jen okrajově. Reálně roste podíl těch, kteří vlastní pouze malé pozemky, nemají žádné lesnické nebo alespoň zemědělské znalosti, a kteří v důsledku toho jen stěží hledají motivaci k obhospodařování svého majetku. Tento jev je známý jako rostoucí podíl „nových“ či „nepřítomných“ vlastníků lesů. Uvedený fenomén byl pojmenován v západní Evropě, ovšem v určité podobě je do něj možno zařadit i situaci po restitucích v ČR.

Hlavním zaměřením a cílem semináře je zhodnocení vývoje drobného vlastnictví lesů po roce 2000, přičemž stěžejní diskutovanou otázkou bude, jaké z lesnických přístupů jsou reálně nejvhodnější pro různé typy vlastnictví, a následně, jaká disponibilní opatření lesnické politiky je možno uplatňovat pro jednotlivé kategorie, a jak aktivovat nové (neaktivní) vlastníky k trvale udržitelnému lesnímu hospodářství.

Seminář je určen pro pracovníky státní správy včetně pracovníků resortů ministerstva zemědělství i životního prostředí, s důrazem na státní správu lesů, specialistům na poradenství v LH, pedagogickým pracovníkům lesnických fakult, vlastníkům a správcům lesů různého typu vlastnictví, a všem dalším aktérům, kteří mají o danou problematiku zájem.

Odborní garanti:

prof. Ing. Luděk Šišák, CSc.

Vedoucí OS ČLS Lesnická politika a ekonomika
Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky FLD ČZU v Praze
Tel.: +420 224 383 705, e-mail: sisak@lf.czu.cz

doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky FLD ČZU v Praze
Tel.: +420 224 383 708, e-mail: jarsky@fld.czu.cz

Organizační garant:

PhDr. Ing. Vít Skála, Ph.D.

tajemník ČLS
tel.: 603 584 550, e-mail: tajemnik@cesles.cz

Texty ve sborníku neprošly jazykovou úpravou.

Foto na obalu: Ing. Josef Macek

Česká lesnická společnost je akreditovaná vzdělávací instituce u MV ČR pod číslem AK/I-40/2012.
Česká lesnická společnost je členem PEFC.

1. vydání

© 2016, Česká lesnická společnost, z. s.
ISBN 978-80-02-02663-1

Obsah:

Aktuální stav vlastnictví lesů v ČR doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D., doc. Ing. Jan Wild, Ph.D.	7
Změny vlastnictví lesů – evropská perspektiva Ing. Zuzana Sarvašová, PhD.	14
Je změna ve vlastnictví lesů problém a pro koho? Ing. Bc. Jana Čacká	25
Hospodaření v lesích malých výměr z pohledu vlastníka a odborného lesního hospodáře Ing. Jiří Pohan	34
Poradenství v lesním hospodářství Bc. Martin Polívka, Dis	40
Sdružování vlastníků lesů malých výměr - stále nevyužitá příležitost? Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D., Ing. Jiří Matějček, CSc.	45
Ekonomické aspekty členství drobného lesního majetku ve sdružení vlastníků lesů Ing. Josef Lenocho, Ph.D.	53
Pozemkové spolky jako vlastníci lesů - analýza současného stavu Barbora Sokolová	62
Historie a budoucnost církevních lesů pražské arcidiecéze Ing. Milan Mochán, Mgr. Martina Štěpánková, Ing. Petr Vyskočil	69
Hospodaření v lesích Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou Ing. Václav Hroch	78

AKTUÁLNÍ STAV VLASTNICTVÍ LESŮ V ČR

doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.¹, doc. Ing. Jan Wild, Ph.D.²
¹FLD ČZU v Praze, ²Botanický ústav AV ČR, v.v.i.

Abstrakt

Příspěvek popisuje stav vlastnictví lesů k říjnu 2015. Analýza vychází z oficiálních dat katastru nemovitostí, která byla získána prostřednictvím Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. K tomuto datu v ČR existovalo 350 813 fyzických osob, 12 021 právnických osob a 28 488 bezpodílových spoluvlastnictví manželů jako (spolu)vlastníků lesních pozemků. Analýza se podrobněji zabývá strukturou fyzických osob, a to z regionálního pohledu v členění podle pohlaví a věku.

Klíčová slova

Vlastník lesa, parcela, plocha lesů, Česká republika

1. ÚVOD

Vlastnictví lesů v České republice doznalo v posledním čtvrtstoletí, zejména díky procesu restitucí, významných změn. Vlastnictví pozemků vždy bylo a jistě i nadále bude dynamickou záležitostí, proto i situace po restitucích nebude konzervována a jednotlivé kategorie vlastnictví se budou měnit.

2. METODIKA

Data pro analýzu byla získána oficiální cestou z Českého úřadu zeměměřického a katastrálního. Jedná se o data katastru nemovitostí (KN) s příznakem „Lesní pozemek – pozemek určený k plnění funkce lesa“. Data prezentovaná v příspěvku jsou skutečnou situací z měsíce října roku 2015, data zahrnují, mj. informaci o vlastníkově, velikosti pozemku, spoluvlastnickém podílu a poloze pozemku. Údaje byly analyzovány pomocí Microsoft Access a R+ a následně pomocí nástrojů GIS (ArcGIS – ArcMap10) převedeny do vizuální podoby.

3. VÝSLEDKY

K říjnu 2015 bylo v databázi katastru nemovitostí 2 620 104 záznamů vztahujících se k lesním pozemkům, z toho 2 236 046 záznamů (tedy 85 %) vztahujících se k vlastnictví pozemků. Z dat katastru nemovitostí je možno vylištít primárně pouze tři základní vlastnické kategorie – fyzické osoby (FO), právnické osoby (PO) a bezpodílové spoluvlastnictví manželů (BSM). Podrobnosti ukazuje Tab. 1.

Tab. 1 Počet vlastníků dle kategorií

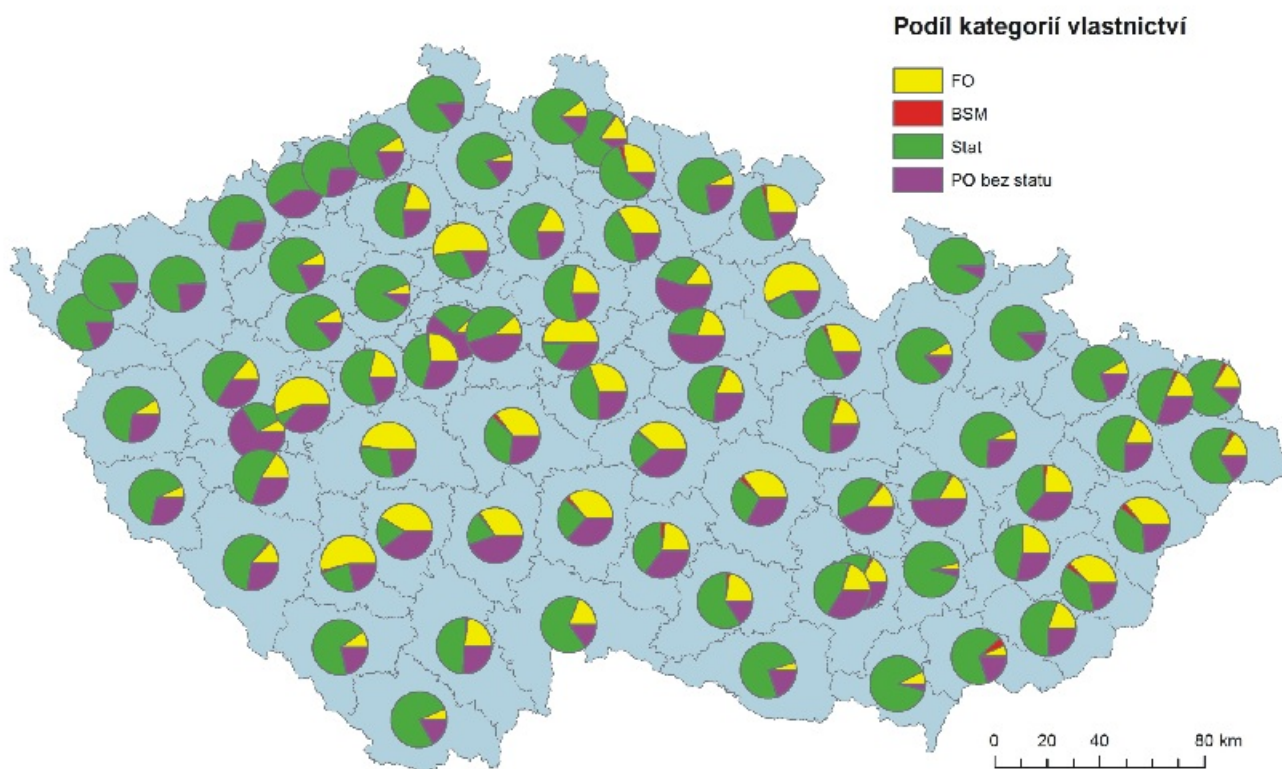
Vlastník	Počet vlastníků
FO	350 813
PO	12 021
BSM	28 488
Celkem	391 322

Z tabulky 1 je vidět, že v ČR existuje téměř 400 tisíc subjektů, které vlastní nebo spoluvlastní alespoň jeden lesní pozemek. Nejmenší podíl z celkového počtu představují PO s 3 procenty. Mezi PO jsou řazeny všechny ostatní subjekty (stát, obce, církve, VŠ, obchodní společnosti atd.) nenáležící mezi FO a BSM, stát je zde považován za jeden subjekt. Početně největší kategorie jsou FO s 90 % podílem. Uvážíme-li však, že BSM tvoří reálně vždy 2 fyzické osoby, pak je možno tvrdit, že v ČR existovalo v říjnu 2015 oficiálně 407 789 osob (spolu)vlastníků lesů, tj. 3,87 % obyvatel ČR (tedy cca každý 26 jedinec). Jak jsou uvedené počty promítnuty do plošného zastoupení lesů, ukazuje Tab. 2. V této tabulce je už navíc samostatně vyčleněna kategorie „stát“.

Tab. 2 Podíl ploch jednotlivých kategorií vlastníků

Vlastník	Plocha (ha)	Podíl	Průměr na vlastníka (ha)
Stát	1 489 412	57,99%	-
PO	603 623	23,50%	50,22
FO	448 552	17,46%	1,28
BSM	26 996	1,05%	0,95

Tyto počty jasně dokreslují rozdrobenost vlastnictví lesů. Podrobněji jsou PO a FO analyzovány v samostatných podkapitolách příspěvku. Údaje za celou republiku jsou v následujícím Obr. 1 rozčleněny podle okresů.

Obr. 1 Podíl vlastnických kategorií podle okresů

Z uvedené mapy (Obr. 1) je patrné, že v ČR existují regiony (střední, jižní a východní Čechy), kde plocha vlastněná fyzickými osobami převyšuje i 50% podíl, a naopak i regiony (např. severozápadní Čechy), kde se, z historických důvodů, vlastnictví lesů občanů téměř nevyskytuje.

3.1 Právnícké osoby

Informace o státních lesích jsou všeobecně známé, proto jsou údaje v rámci PO hodnoceny bez státu jako vlastníka lesů (přestože v katastru nemovitostí je stát chápán jako právnická osoba s IČO 1). Z celkového počtu 12020 PO pouze 1,1 % nemá v KN uvedeno IČO, počet PO se známým IČO podle velikosti majetku ukazuje Tab. 3. Z ní je patrné, že i v kategorii PO je největší podíl těch, kteří vlastní méně než 10 hektarů lesa.

Tab. 3 Počet PO podle velikosti majetku

Rozloha majetku (ha)	Počet	tj. podíl
> 10000	1	0,01%
> 1000 and <= 10000	82	0,69%
> 100 and <= 1000	1 043	8,77%
> 10 and <= 100	2 951	24,83%
<= 10	7 810	65,70%

Následující Tab. 4 zobrazuje všechny PO vlastníci více než 3 tisíce hektarů lesa.

Tab. 4 PO vlastníci v ČR více než 3 tisíce hektarů lesů

IČO	Plocha (ha)	Podíl plochy PO	Vlastník
62156489	10 154	1,68%	Mendelova univerzita v Brně
65468953	8 291	1,37%	Biskupství ostravsko-opavské
44992785	8 142	1,35%	Statutární město Brno
27461602	7 219	1,20%	Kinský dal Borgo, a.s.
25286595	6 679	1,11%	GERIMO s.r.o.
249998	6 194	1,03%	Město Písek
255645	5 929	0,98%	Město Kašperské Hory
46901523	5 743	0,95%	KINSKÝ Žďár, a.s.
60460709	4 845	0,80%	Česká zemědělská univerzita v Praze
445151	4 602	0,76%	Arcibiskupství olomoucké
259489	4 596	0,76%	Město Loket
75370	4 101	0,68%	statutární město Plzeň
286010	3 873	0,64%	Statutární město Jihlava
299308	3 838	0,64%	Statutární město Olomouc
268810	3 658	0,61%	Statutární město Hradec Králové
415090	3 645	0,60%	Královská kanonie premonstrátů na Strahově
253316	3 537	0,59%	Město Domažlice
27245039	3 518	0,58%	FINE DREAM, s.r.o.
25646257	3 434	0,57%	Lesy Sever, s.r.o.
49968394	3 387	0,56%	MP Holding, a.s.
259047	3 331	0,55%	Město Rokycany
254622	3 271	0,54%	Město Jáchymov
250830	3 262	0,54%	Město Volary
25704052	3 057	0,51%	SIMMO s.r.o.
261891	3 002	0,50%	Statutární město Chomutov

Z tabulky je zřejmé, že na základě probíhajících restitucí se církve stávají velmi významnými vlastníky. Je vidět, že nad 10 tisíc hektarů nevlastní žádná obec ani obchodní společnost. Tato informace je však pouze vázána na IČO. Pokud bychom řešili skutečné vlastnictví, pak např. Garald Schweighofer vlastní několik obchodních společností (např. Lesy Alpha s.r.o., Simmo s.r.o., Gerimo s.r.o.), které v souhrnu vlastní více než 10 tisíc hektarů.

3.2 Fyzické osoby

Fyzické osoby patří co do počtu mezi největší kategorii, proto je jim v tomto příspěvku věnováno nejvíce pozornosti. Oproti právnickým osobám jsou také málo probádány důvody, proč FO (a zejména ty s malou rozlohou lesa) les vůbec vlastní – tzv. psychologické důvody vlastnictví lesů jsou v ČR neznámé. Aby tyto motivy občanů mohly být vůbec relevantně posouzeny, je potřeba vědět, jaká struktura FO jako vlastníků lesů vůbec existuje.

Tab. 5 informuje o vlastnické struktuře FO z pohledu velikostních kategorií.

Tab. 5 *Struktura vlastnictví FO podle rozlohy lesa*

Kategorie	Počet vlastníků	Podíl vlastníků	Plocha (ha)	Podíl z plochy
>10000	1	0,0003%	16 907	3,77%
>1000 and <=10000	22	0,0063%	54 677	12,19%
>250 and <=1000	83	0,0237%	38 968	8,69%
>100 and <=250	167	0,0476%	25 985	5,79%
>50 and <=100	169	0,0482%	11 953	2,66%
>10 and <=50	2 440	0,6955%	42 682	9,52%
>5 and <=10	7 223	2,0589%	48 525	10,82%
>3 and <=5	12 701	3,6204%	48 310	10,77%
>1 and <=3	55 214	15,7389%	94 364	21,04%
>0,5 and <=1	48 339	13,7791%	34 692	7,73%
>0,1 and <=0,5	106 954	30,4875%	27 448	6,12%
<=0,1	117 500	33,4936%	4 042	0,90%
celkem	350 813	100,0000%	448 552	100,00%

Tabulka 5 ukazuje, že v ČR existuje pouze 23 vlastníků s lesním majetkem nad 1000 hektarů, respektive 106 osob s majetkem nad 250 hektarů (což byl limit plynoucí z První pozemkové reformy). Dále je patrné, že necelá 3 % FO vlastní nadpoloviční plochu lesů FO. Přestože i průměrná velikost majetku (1,28 ha) je velmi nízká, více vypovídající je střední hodnota (medián), jejíž výše je pouhých 0,25 ha, což se odráží např. v tom, že 78 % vlastníků má majetek do 1 hektaru, či že 64 % vlastníků majetek do půl hektaru.

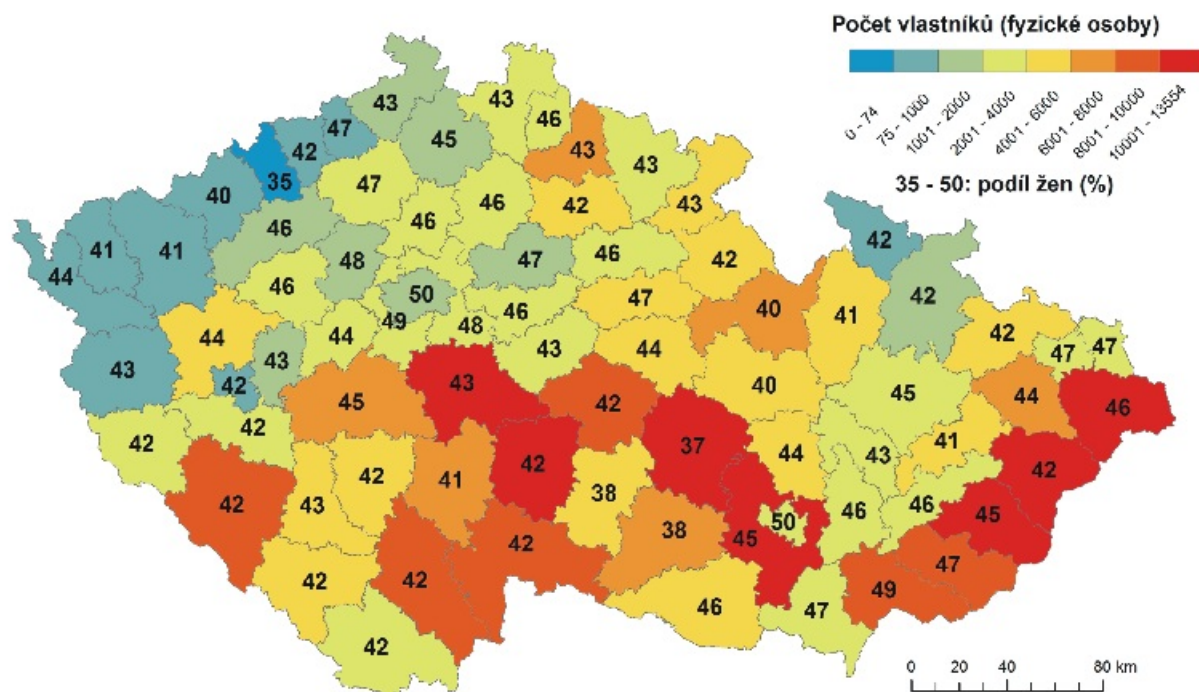
Data z katastru nemovitostí umožňují také analýzu údajů podle pohlaví a stáří jednotlivých fyzických osob.

3.2.1 Analýza podle pohlaví

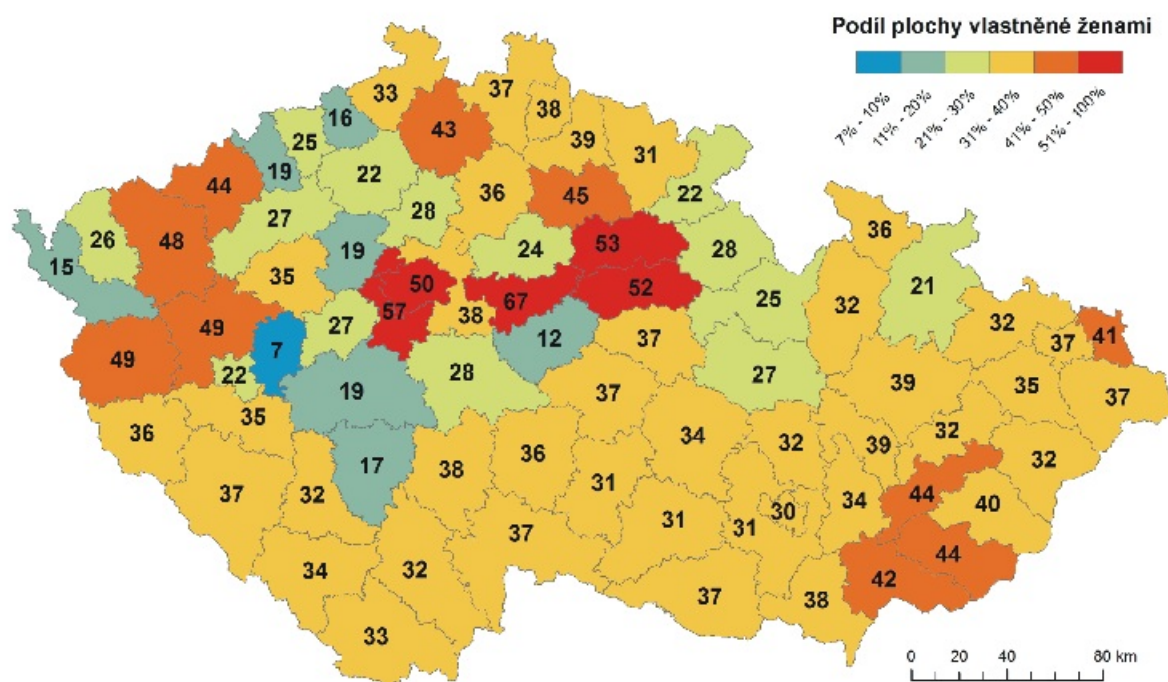
Z celkového počtu 350 tisíc FO nebylo možno zjistit pohlaví pouze u necelých 5 procent případů. Jak ukazuje Tab. 6, je co do počtu podíl mezi pohlavími poměrně vyrovnaný, z pohledu podílu ploch se však výrazně projevují rozdíly ve prospěch mužů. Regionální pohled je zobrazen v Obr. 2 a 3.

Tab. 6 *FO podle pohlaví*

Pohlaví	Podíl z počtu	Podíl z plochy	Průměrná velikost (ha)
Ženy	43,73%	32,28%	0,97
Muži	56,27%	67,72%	1,57

Obr. 2 Počet FO dle okresů

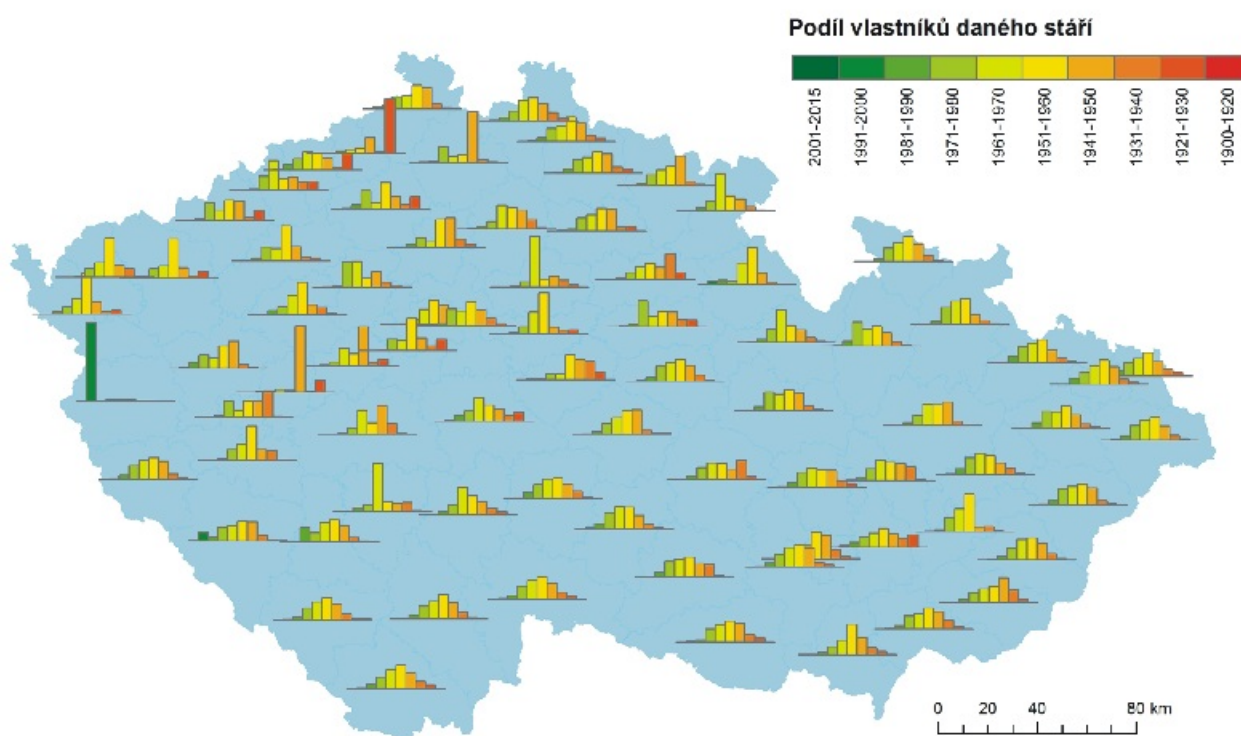
Obr. 3 Podíl ploch vlastněné ženami dle okresů

3.2.2 Analýza podle stáří

Stáří vlastníků, zejména drobných FO, je dalším důležitým faktorem ovlivňujícím způsob obhospodařování lesů. Tab. 7 ukazuje, jaký podíl z celkové plochy vlastněné FO zaujímají jednotlivé věkové kategorie. Největší podíl vlastní kategorie FO narozených mezi lety 1951-1960 (tedy se stářím cca 60 let), přičemž spolu s věkovou kategorií 1961-1970 zaujímají polovinu plochy.

Tab. 7 Podíl ploch FO zaujímáný jednotlivými věkovými kategoriemi

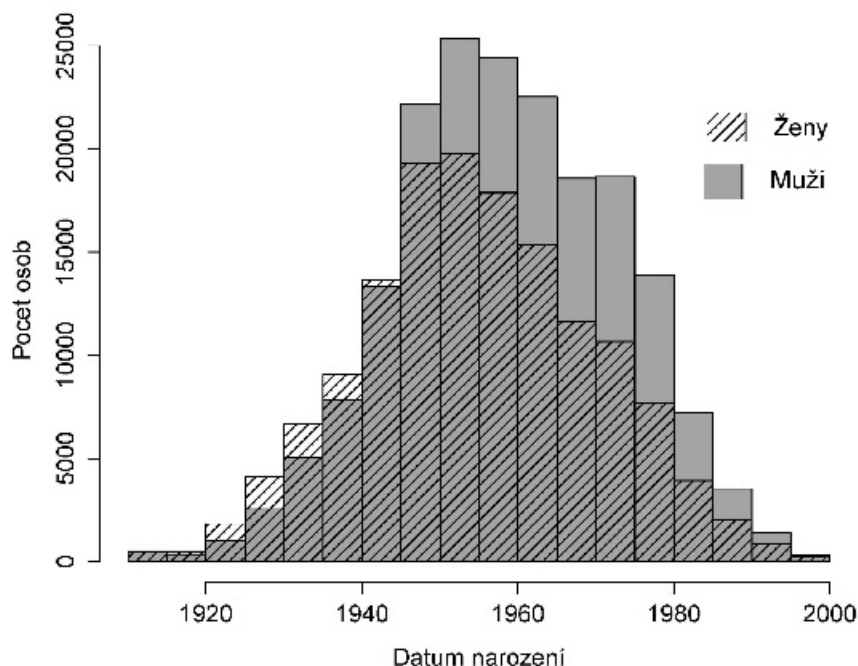
Rok narození	1900-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2015	Nejisté stáří
Podíl plochy dané věkové kategorie	0,17%	2,20%	8,01%	18,55%	26,18%	23,43%	15,62%	4,66%	0,96%	0,11%	0,12%

Obr. 4 Podíl věkových kategorií vlastníků (FO) podle okresů

Z obrázku 4 je vidět, že ve většině okresů koresponduje věková struktura vlastníků lesů demografickou křivku ČR. Výjimky jsou dány zpravidla tím, že do dané kategorie věku připadá některý z velkých vlastníků.

Následující histogram na obr. 5 ukazuje rozložení počtu vlastníků podle věkových kategorií v závislosti na pohlaví. Je z něj patrné, že ženy převažují pouze ve starších věkových kategoriích.

Obr. 5 Rozložení počtu FO podle věkových kategorií a pohlaví

4. ZÁVĚR

Předložený příspěvek se zabývá charakteristikou stávající situace vlastnické struktury lesů v České republice, přičemž důraz je kladen především na fyzické osoby, zejména drobné vlastníky.

Hlavním cílem příspěvku bylo přinést aktuální data, která mají sloužit jako podklady pro následující analýzu a rozhodovací procesy, jak pro lesnické plánování, tak lesnickou politiku. Rozdrobenost lesních pozemků je problémem celoevropským, zejména ve spojení s tzv. „chybějícím“ vlastníkem, tedy s osobou, která vlastní les, ale o jeho obhospodařování neprojevuje zájem. Následná analýza by se měla věnovat studiu důvodů, proč takoví vlastníci stále mají les a nechtějí jej prodat.

Údaje pro příspěvek byly získány díky podpoře MŠMT ČR prostřednictvím projektu COSTCZ LD14083 a výsledky budou pravidelně aktualizovány na stránce www.vlastnictvilesu.cz.

Kontakt:

doc. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky, Fakulta lesnická a dřevařská, ČZU v Praze

Kamýčká 129, 165 21 Praha 6 - Suchbátka

tel.: 224 383 708

e-mail: jarsky@fld.czu.cz

ZMENY VLASTNÍCTVA LESOV - EURÓPSKA PERSPEKTÍVA

Ing. Zuzana Sarvašová, Ph.D.

Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav Zvolen, T.G. Masaryka 12, 960 92
Zvolen, Slovensko

Abstrakt

Príspevok prezentuje poznatky získané na základe výskumu v rámci akcie COST FP1201 "Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management And Policy" (FACESMAP) - Zmeny vo vlastníctve lesov v Európe: Význam pre obhospodarovanie a politiku. Spoločným referenčným rámcom získané národné správy popisujú hlavné trendy v zmenách vlastníctva lesov v 28 krajinách Európy. Z analýzy údajov vyplýva, že zmeny vlastníctva lesov v Európe sú podmienené: reštitúciou a privatizáciou, kúpou lesnej pôdy, zalesňovaním a zmenou životného štýlu vlastníkov lesov. Z hľadiska vlastníckej štruktúry stále existujú regionálne rozdiely vyplývajúce z geopolitických hraníc minulosti medzi západnou a východnou Európou. Nové typy vlastníkov lesov hľadajú nové inovatívne spôsoby manažmentu lesa a orientujú sa na rôzne inovatívne ciele hospodárenia. Táto nová vlastnícka štruktúra je odrazom rôznych politických zmien, ale zároveň politické nástroje na národnej aj európskej úrovni by mali reflektovať zmeny vo vlastníckej štruktúre lesov.

Kľúčové slová

COST akcia FACESMAP, noví majitelia lesov, trendy zmien

1. ÚVOD

V dôsledku rôzneho spoločenského a politického vývoja, vrátane štrukturálnych zmien pôdohospodárstva, zmien životného štýlu, reštitúcií, privatizácie a decentralizácie v posledných troch desaťročiach došlo v celej Európe k zmenám, ktoré ovplyvnili štruktúru vlastníctva lesov. Údaje o vlastníkoch lesov, ich štruktúre, manažmentoch cieľoch a postojoch sú nesmierne dôležité pre formovanie cielených opatrení v lesníckej politike, politike rozvoja vidieka, environmentálnych a sociálnych programoch. Z doterajších štúdií a správ medzinárodných organizácií (EFI, FAO, UNECE, Forest Europe) vyplýva nejednotnosť, neúplnosť a nekonzistentnosť údajov. Napriek tomu, možno konštatovať, že sa zvýšil podiel súkromných vlastníkov lesov. Mnohí však vlastnia veľmi malé výmery lesa (61% pod 1 ha) [5], nemajú žiadne lesnícke alebo poľnohospodárske vzdelanie, žijú ďaleko od svojho lesného majetku a nemajú žiadne kapacity alebo záujem na jeho obhospodarovaní. Na druhej strane, vznikli niektoré nové spoločenstvá vlastníkov a noví súkromní vlastníci lesov prinášajú iné ciele do obhospodarovania lesného majetku ako je len produkcia dreva. V niektorých krajinách možno tieto zmeny vo všeobecnosti pripísať štrukturálnym zmenám v európskom poľnohospodárskom sektore a najmä, pokiaľ ide o drobné vlastníctvo lesov, zmenám v tradičnom rodinnom systéme hospodárenia na farmách. Zatiaľ čo v iných krajinách boli tieto zmeny spôsobené politickými tlakmi a spoločenskými okolnosťami.

Hlavné trendy zmien vlastníctva lesov v Európe sú podmienené: reštitúciou a privatizáciou, nákupom lesnej pôdy, zalesňovaním a zmenou životného štýlu vlastníkov lesov. Cieľom príspevku je popísať zmeny vlastníctva lesných pozemkov v Európe na základe hodnotenia významnosti jednotlivých trendov. Výstupom spracovania dostupných údajov sú tematické mapy, ktoré na základe relevantných údajov a hodnotených trendov majú využitie v rôznych oblastiach formovania politik a prijímania rozhodnutí.

2. ÚDAJE A METODIKA

Informácie o vlastníckej štruktúre lesov v Európe boli predmetom výskumu v rámci projektu akcie COST FACESMAP: Zmeny vo vlastníctve lesov v Európe: Význam pre obhospodarovanie a politiku. Empirické údaje na národnej úrovni boli získané expertmi podľa spoločného referenčného rámca [6]. Referenčný rámec mal tieto hlavné časti:

- Prehľad dostupnej literatúry o vlastníctve lesov a zmenách na národnej úrovni
- Vlastníctvo lesov podľa národných kategórií a porovnanie s medzinárodnými dotazníkmi
- Prístupy nových typov majiteľov k obhospodarovaniu lesov
- Politiky ovplyvňujúce vývoj vlastníctva lesov
- Politické nástroje pre nových vlastníkov lesov

Experti hodnotili hlavné trendy zmien vo vlastníckej štruktúre za ostatných 30 rokov podľa významnosti v Linkertovej škále:

- 0- Nerelevantné
- 1- Relevantné len do istej miery
- 2- Pomerne významné
- 3- Vysoko významné

Dohromady vzniklo 28 národných správ¹ zozbieraných v rokoch 2014-15, ktoré v rôznej hĺbke a kvalite poskytujú požadované informácie a sú dokumentované príkladmi. Údaje o vlastníckej štruktúre, veku, rodovej príslušnosti, postojoch vlastníkov k hospodáreniu v lesoch a ďalšie sociologické a demografické ukazovatele sú dostupné len v niektorých krajinách a vychádzajú prevažne z reprezentatívnych prieskumov.

Ďalšie zdroje štatistických údajov o rôznych kategóriách vlastníkov lesov sa získavajú cez národné inventarizácie lesov a údaje z nich slúžia ako podklad pre medzinárodné dotazníky „FAO Global Forest Resources Assessments a UNECE/FAO „State of Europe’s Forests“ spracované v rámci Forest Europe. Tieto agregované údaje na národnej úrovni, boli importované do databáz GIS a slúžia ako východisko pre analýzy akcie COST FACESMAP. Výsledná syntéza sledovaných trendov zmien vlastníckej štruktúry lesov hodnotí krajiny na základe hodnoty sumárneho koeficienta významnosti: 0 - Skoro žiadne zmeny po 10 - Veľmi vysoko významné zmeny podľa hodnotenia všetkých sledovaných trendov.

3. VÝSLEDKY

Vlastnícka štruktúra lesov v Európe sa v zásade rozlišuje na lesy štátne a neštátne, alebo v medzinárodných klasifikáciách FAO a Forest Europe na lesy verejné (štátne a obecné) a súkromné (individuálnych vlastníkov, rodinných fariem, spoločností, firiem, cirkvi a pod). Na obrázku 1 je znázornená mapa Európy s krajinami rozdelenými podľa prevládajúceho typu vlastníctva lesného majetku. Medzi súkromné lesy sa zaraďujú aj rôzne formy spoločného vlastníctva, vo forme lokálnych združení vlastníkov (miestne komunity, podielnícke družstvá, urbáre a pod.), ako aj lesy súkromných spoločností, fondov a nadácií, charitatívnych organizácií, či environmentálnych NGO. Táto vlastnícka štruktúra je v čase premenlivá, čo spôsobuje nie len predaj a dedičské konania o lesnom majetku, ale aj iné zmeny vyvolané vonkajšími vplyvmi, ako je podpora zalesňovania, zoštatňovanie a scudzovanie, migrácia obyvateľstva a pod.

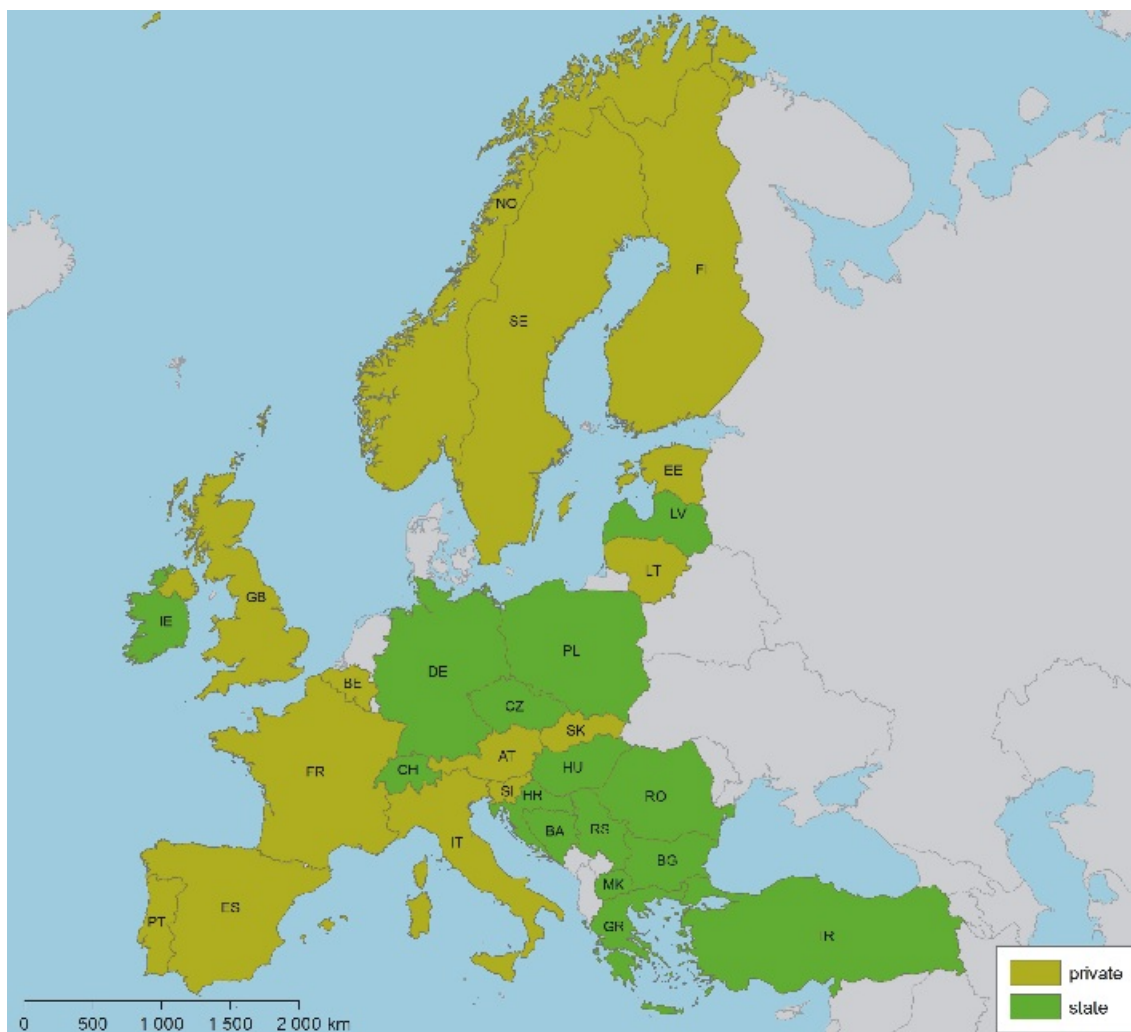
Vzhľadom na dostupné údaje z výberových vzoriek a prieskumov, možno konštatovať, že súkromní vlastníci lesa, sú prevažne muži a starší ľudia (tabuľka 1). Dôvodov je viacero, od tradičných zvyklostí pri spôsobe dedenia lesného majetku (najstarší syn), cez záujem o lesný majetok (pri reštitúciách – starší „pamätníci“ súkromného hospodárenia), až po administratívny spôsob vedenia evidencie (v katastri nehnuteľností býva uvedený z manželského páru, ako majiteľ muž).

¹Národné správy boli odovzdané za krajiny: Belgicko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Bývalá juhoslovanská republika Macedónsko, Česká republika, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Chorvátsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Nemecko, Nórsko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Srbsko, Španielsko, Švajčiarsko, Švédsko, Turecko, Veľká Británia.

Tab. 1 Demografické údaje o individuálních vlastnících lesov

Krajina	Majitelia muži (%)	Vek pod 30 rokov / nad 60 rokov (%)
Belgicko	n.a.	4/65
BJR Macedónsko	96,0	n.a.
Bosna a Hercegovina	97,0	n.a.
Fínsko	75,0	2/44
Francúzsko	69,8	1/59
Chorvátsko	93,1	n.a.
Írsko	83,0	1/22
Litva	50,6	3/57
Lotyšsko	n.a.	3/36
Maďarsko	n.a.	6/47
Nórsko	70,0	2/38
Poľsko	n.a.	18/12
Rakúsko	n.a.	6/15
Rumunsko	n.a.	8/55
Slovinsko	61,6	4/40
Švajčiarsko	80,0	0/40
Švédsko	62,0	n.a.

Zdroj: [3,6], vlastné spracovanie

Obr. 1 Vlastníková štruktúra lesov Európy: private- súkromné, state- štátne

Zdroj: [3,6], vlastné spracovanie

V nasledujúcich kapitolách rozoberieme najdôležitejšie zmeny vlastníctva lesov v Európe identifikované expertmi, relevantné od 90. tých rokov minulého storočia a zhodnotíme ich významnosť podľa jednotlivých krajín.

3.1 Zmeny vlastníctva lesov spôsobené reštitúciou a privatizáciou

Najvýznamnejším z trendov zmien vo vlastníckej štruktúre v regióne strednej a východnej Európy, ktorý zásadne ovplyvnil vývoj v oblasti vlastníckych a užívacích vzťahov v lesnom hospodárstve po roku 1990, bol reštitučný proces. Ten vytvoril priestor pre vlastníkov lesov, požiadať o prinavrátenie vlastníckych práv k lesným pozemkom.

Zrušil sa tak monopol štátnych organizácií tohto odvetvia a došlo k obnoveniu neštátneho sektora. Výnimkou v regióne je Poľsko, nakoľko deväťdesiatych rokoch Poliaci referendum odmietli prinavrátenie lesov súkromníkom. Argumentovalo sa ochranou národného prírodného dedičstva a tak väčšinu lesov (77,1%) v Poľsku doteraz spravuje štátny podnik Lasy Państwowe.

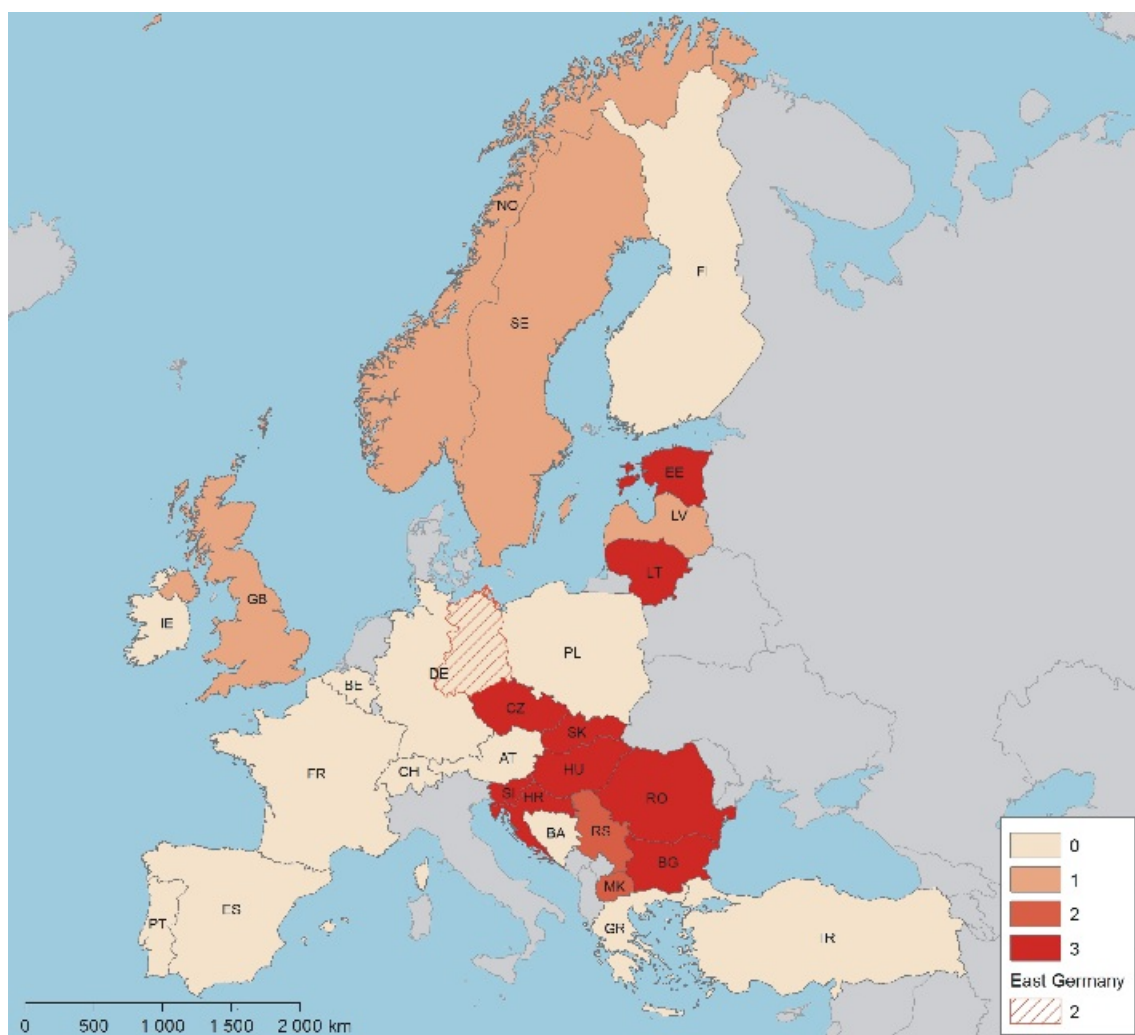
Reštitučný proces nebol jednotný, prebiehal v etapách podľa veľkosti odovzdávanej výmery lesa (napr. v Rumunsku), alebo podľa kategórie vlastníkov (napr. Slovensko), ale dôsledky na novej štruktúre vlastníkov sú podobné. Ide o rozdrobené vlastníctvo väčšinou malých výmer, nedostatky odborného obhospodarovania, nezáujem o hospodárenie, devastácia prírodného prostredia a krádeže dreva. Obrázok 2 zobrazuje význam zmeny vlastníctva v krajinách východnej a juhovýchodnej Európy spôsobenej reštitučným procesom.

Reštitúcia zapríčinila často veľmi malé a fragmentové parcely súkromných lesov. Fragmentácia vlastníctva lesov je v Európe bežným problémom. Napríklad v Bulharsku, Nemecku, Kosove, Macedónsku, Srbsku je viac ako 90% súkromných lesov s výmerou menej ako 1 ha. Tieto krajiny zdieľajú politickú výzvu na podporu spolupráce vlastníkov pri obhospodarovaní formou opatrení na podporu združovania vlastníkov alebo sceľovania lesných pozemkov. Neochota združovať sa, podmienená negatívnou historickou skúsenosťou s kolektivitizáciou, je prekonávaná rôznymi politickými stimulmi (finančné príspevky na chod kancelárie zdužení vlastníkov lesov) a opatreniami (napr. financovaním projektov spoločných ciest v súkromných lesoch štátom, participáciou na formovaní lesníckej politiky).

Je pozoruhodné, že rozdrobenosť vlastníctva bola vnímaná ako problém aj v krajinách ako je Fínsko. V niektorých prípadoch privatizácia či reštitučné procesy viedli k vysokému podielu plochy s nejasným vlastníctvom a výrazne prispelo k zvýšeniu objemu nelegálnej ťažby dreva v krajine.

Na Slovensku napríklad reštitúcia lesov stagnuje od roku 1997 vzhľadom na obtiažnosť určenia hraníc a problémom vlastníkov predložiť potrebné právne dokumenty. V Rumunsku takmer polovica lesných pozemkov navrátených súkromníkom, bola vyrúbaná v krátkom časovom úseku po ich odovzdaní, čo prispelo k negatívnemu obrazu súkromných vlastníkov lesov a spomalilo proces reštitúcie.

Proces privatizácie lesov sa týka skôr scudzovania štátneho majetku a väčší význam má v západnej Európe. Napríklad vo Fínsku môžu byť privatizované malé odlúčené pozemky, ktoré sú izolované od ostatných pozemkov v štátnom vlastníctve. Švédske štátne lesy „Sveaskog“ naštartovali v roku 2001 program, privatizácie pozemkov súkromným osobám za účelom zvýšenia zamestnanosti. V Škótsku štátne lesy (stravované Forestry Commission Scotland) vytvorili v roku 2005 systém, v dôsledku zákona o pozemkovej reforme, kde existuje mechanizmus, ktorým lokálne komunity za určitých podmienok, môžu získať les, ktorý je vo vlastníctve štátu, aj v prípade, že pozemok nebol označený ako prebytočný, alebo určený na predaj. K dnešnému dňu viac ako 30 komunít takto získalo les s plochou menšou ako 1 ha až po najväčšie priemyselné pozemky s rozlohou niekoľko stoviek hektárov.

Obr. 2 Významnosť zmien vlastníctva v dôsledku privatizácie a reštitúcie lesnej pôdy

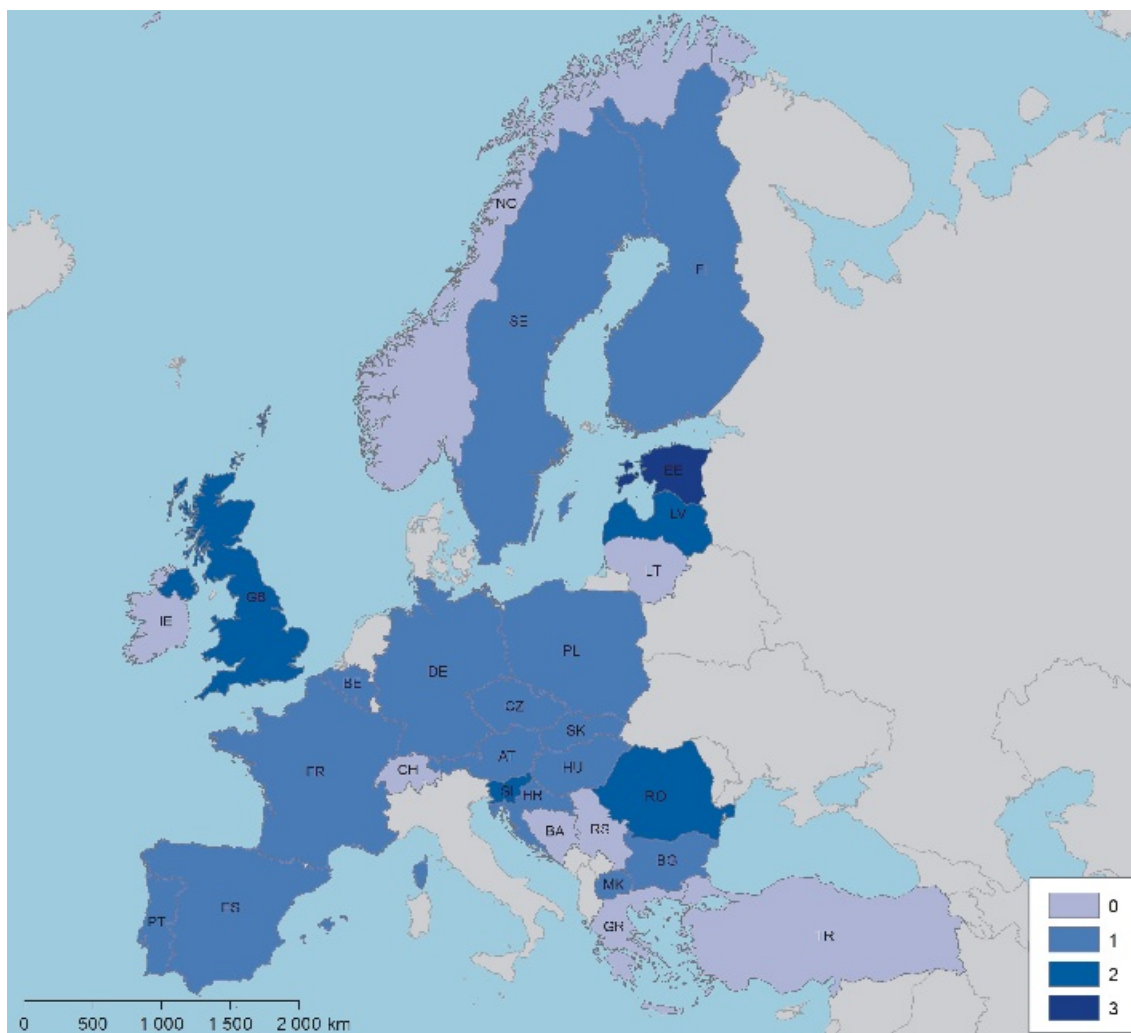
Zdroj: [6], vlastné spracovanie

3.2 Zmeny vlastníctva lesov spôsobené obchodom s lesnými pozemkami

Obchod s lesnými pozemkami medzi súkromnými osobami a spoločnosťami nie je všeobecne v Európe dostatočne zmapovaný. Obrázok 3 prezentuje význam tohto faktora v zmene vlastníctva v rámci jednotlivých štátov Európy.

Najvýznamnejšie zmeny referuje Estónsko, kde je trh s lesnými pozemkami otvorený pre obyvateľov EÚ. V zásade, fyzická osoba (z celej EÚ) môže získať ľubovoľnú výmeru, právnická osoba z členského štátu EÚ (teda mimo Estónska) maximálne 10 hektárov, toto obmedzenie neplatí pre estónske firmy. Nereštituovaná lesná pôda sa musí predávať cez verejné aukcie, kupec musí mať 3-ročné skúsenosti v lesníctve.

V Európe existuje mnoho národných špecifik. Okrem národných regulácií predaja pôdy cudzincom, napríklad v Rakúsku platí podmienka, že kupujúci musí mať adekvátne vzdelanie (landwirtschaftliches Grundverkehrsrecht) a každú zmenu vlastníctva pôdy schvaľuje komisia (Grundverkehrskommission). Cieľom je zabrániť rozdrobenosti a neefektívnemu hospodáreniu, pričom minimálna výmera je stanovená zo zákona, podľa jednotlivých regiónov, väčšinou na 1 ha lesa. Ďalšie obmedzenia sa vzťahujú na tradičné farmy, tzv. "Erbhöfe", kde podľa historického práva dedičom pôdy sa stáva len jeden z potomkov. Cieľom je zabezpečiť efektívne fungovanie farmy v jej celosti. Ročne tak zmení majiteľa približne len 1000 ha lesa.

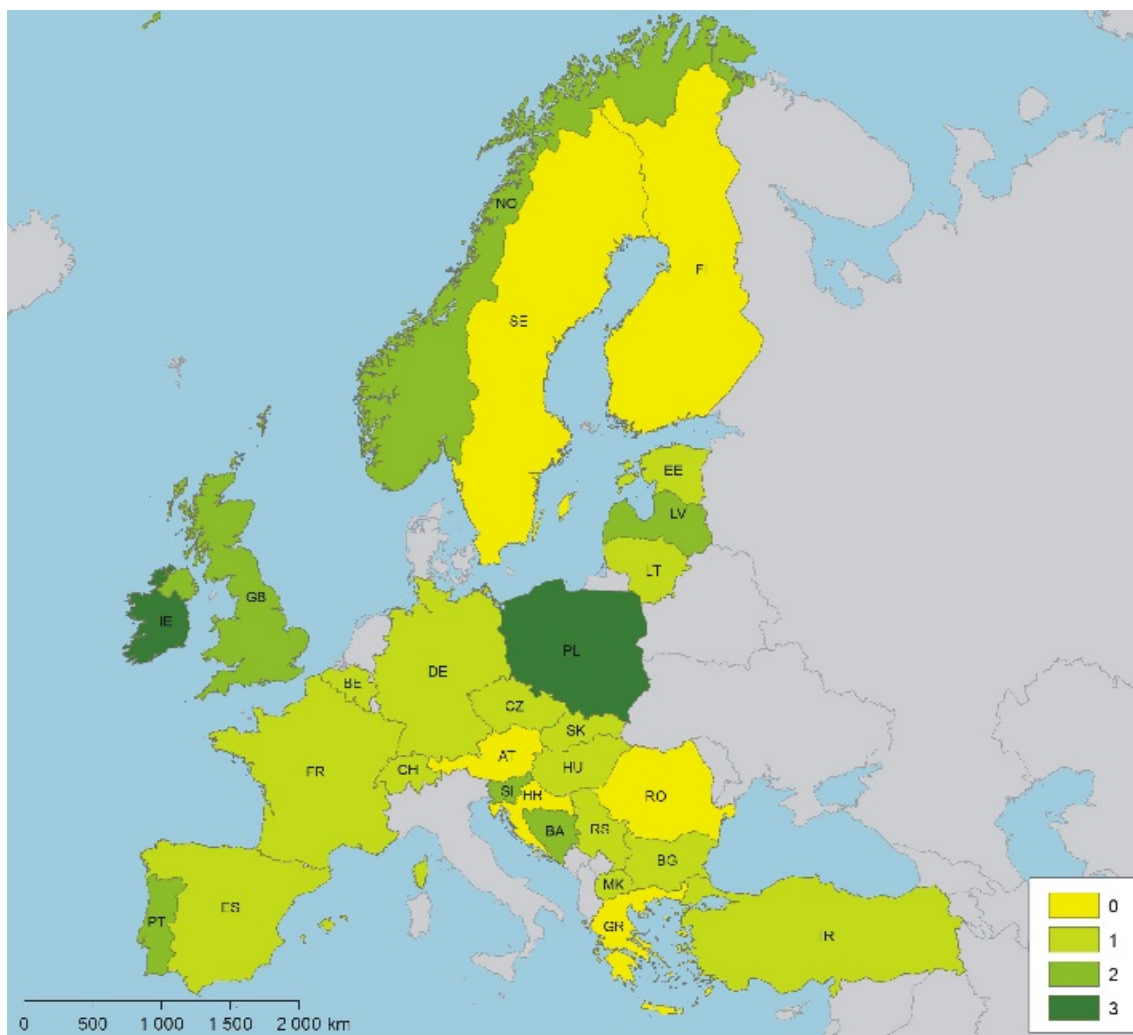

Obr. 3 Významnosť zmeny vlastníctva v dôsledku predaja a nákupu lesnej pôdy
Zdroj: [6], vlastné spracovanie

Vo Veľkej Británii, v Škótsku prijatím zákona o pozemkovej reforme v roku 2003 vytvorili inštitút prednostného práva pre nákup poľnohospodárskych usadlostí, vrátane lesa pre obce. V prípade, že obec nájde financie na nákup pozemkov v trhovej hodnote.

3.3 Zmeny vlastníctva lesov spôsobené zalesnením

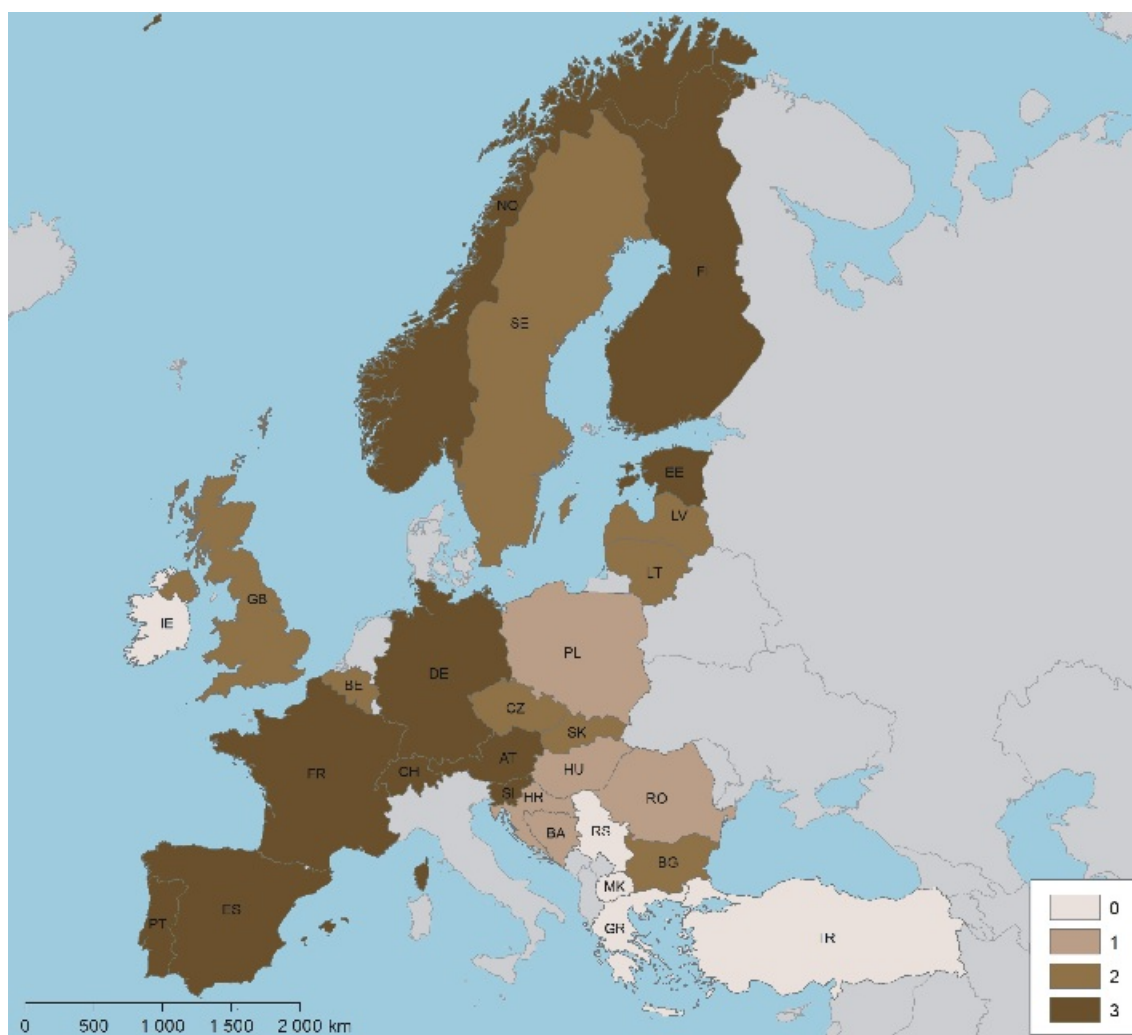
Pomer nových súkromných majiteľov lesa sa v posledných rokoch zvýšil aj vďaka programom zalesňovania, cez ktorý sa podporuje prvé zalesnenie poľnohospodárskej pôdy. Tento proces je však z dôvodu politických reforiem v dotačnej podpore cez fondy rozvoja vidieka a tvrdej konkurencie s agrozozorom na ústupe. Najvýraznejšie zalesňovanie prebehlo v krajinách s nízkou lesnatosťou, ako napríklad Írsko, Veľká Británia, Nórsko (obrázok 4). Programy Európskej únie podporujúce rozvoj vidieka otvorili možnosti zalesňovacích projektov v Slovinsku, Lotyšsku a Bosne a Hercegovine. V Poľsku, vzhľadom na nízky podiel súkromných vlastníkov, je práve zalesňovanie poľnohospodárskej pôdy významný spôsob, ako sa súkromní farmári stávajú novými vlastníkami lesa.

Obr. 4 Zmeny vlastníctva v dôsledku prvého zalesnenia poľnohospodárskej pôdy
Zdroj: [6], vlastné spracovanie

3.4 Zmeny vlastníctva lesov spôsobené novou motiváciou, postojmi a životným štýlom majiteľov

Fenoménom ovplyvňujúcim vlastníctvo lesov v najmä v západnej Európe je zmena životného štýlu (obrázok 5). Mnoho vlastníkov lesov je pod vplyvom nových sociálnych požiadaviek mestského obyvateľstva na environmentálne úžitky, ekosystémové služby a rekreačné využitie lesa (Fínsko, Francúzsko). Sami vlastníci často žijú mimo svojho majetku, v mestách, nemajú vzťah ani vedomosti a záujem les obhospodarovat' a zveľaďovať. S tým súvisí otázka tzv. mobilizácie drevnej suroviny, najmä vo vzťahu k viazaniu uhlíka a využívaniu obnoviteľných zdrojov surovín v rámci boja proti klimatickej zmene. Literatúra definuje rôzne typy nových vlastníkov, podľa ich prístupu k obhospodarovaniu lesného majetku. Prvou kategóriou sú „podnikatelia“ orientovaní na zisk, aktívne hospodáriaci v lese, zavádzajúci inovácie a nové technológie. Druhou sú „hedonisti“, majitelia lesa pre „potešenie a krásu“, potom je početná skupina „starých a pasívnych“ vlastníkov, ktorí nehospodária v lese a dve skupiny, ktoré žijú mimo svojho majetku a hospodárenie v lese buď delegujú na miestne profesionálne skupiny lesníkov, alebo svoj les komerčne prenajímajú.

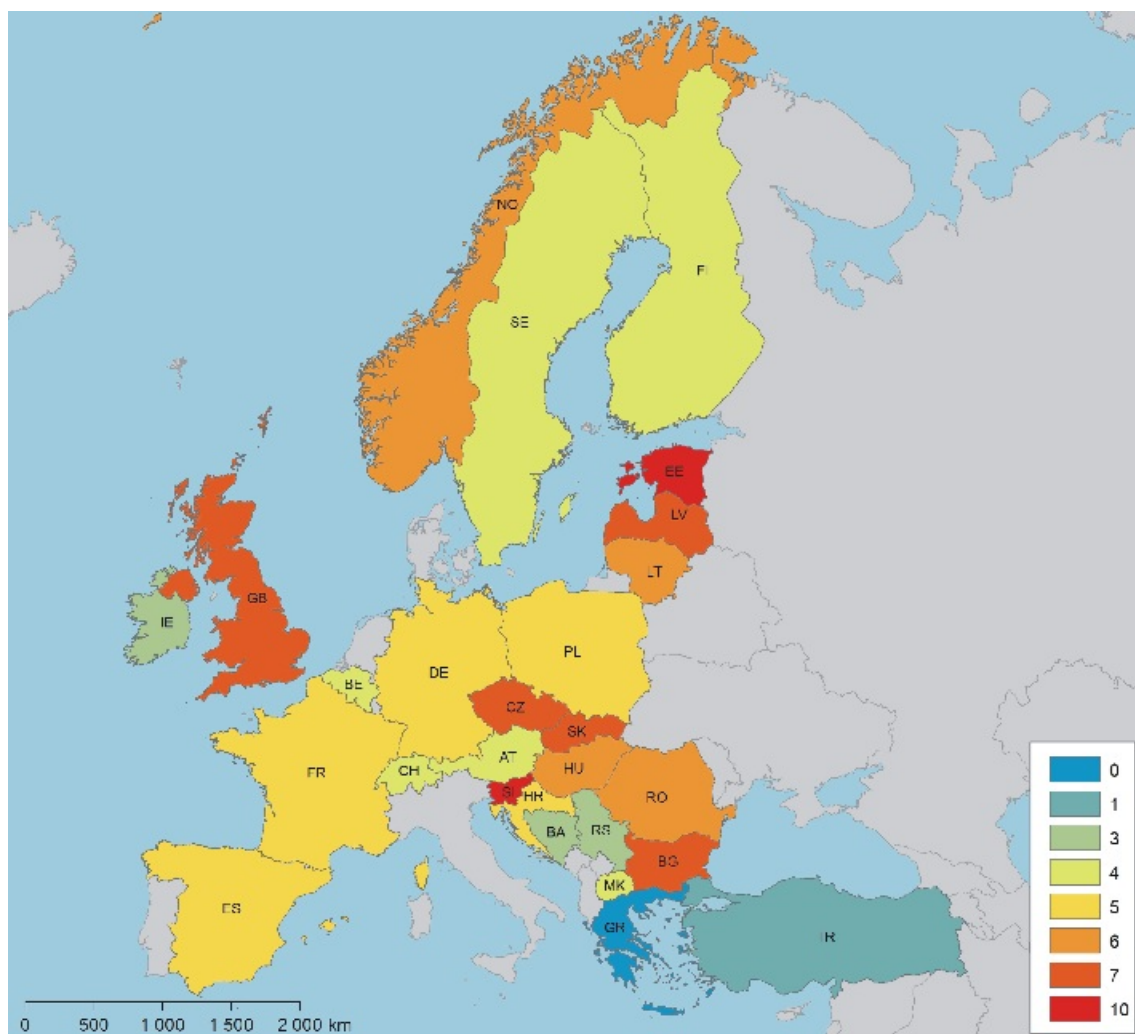

Obr. 5 Významnosť zmien životného štýlu majiteľov
Zdroj: [6], vlastné spracovanie

Zaujímavým trendom je aj zmena správania sa takzvaných tradičných majiteľov lesa, ako sú rodiny poľnohospodárov žijúce na vidieku. V Rakúsku, asi 15% farmárov tvrdí, že ich farmy nemajú budúcnosť, vzhľadom na zmeny životného štýlu mladej generácie a vysídľovanie obyvateľstva z vidieka do miest. Novými vlastníckmi lesa sú v 9% tzv. „mestskí ľudia“, bez akéhokoľvek spojenia s lesníctvom či poľnohospodárstvom. Ich záujem hospodáriť na lesnom majetku je minimálny, čo má dôsledky ekonomické, sociálne aj environmentálne.

Východiskom k podpore trvalo udržateľného obhospodarovania lesov je združovanie vlastníkov lesov do profesných organizácií, ktoré poskytujú poradenstvo, vzdelávanie, ale aj priamo služby pri obhospodarovaní lesa, alebo predaji dreva a nedrevných produktov. Dobrým príkladom sú dodávateľské spoločnosti v Nórsku, ktoré ponúkajú služby pre súkromných vlastníkov lesa prostredníctvom ich združení. Vlastník lesa má možnosť využiť takzvanú „dištančnú správu lesného majetku“. Vzhľadom k tomu, že noví vlastníci lesov majú menej lesníckeho vzdelania a často bývajú mimo svojho lesného majetku, je to pre nich výhodné. Sú informovaní o nákladoch na prácu aj cenách dreva a realizácia služieb sa odohráva na základe zmluvy. Poskytované služby zahŕňajú webové riešenia pre zadávanie zákaziek na ťažbu, online marketing, predaj dreva, ale aj vzdialené sledovanie lesníckych operácií.

4. DISKUSIA

Obr. 6 Krajiny najviac ovplyvnené zmenami vlastnickej štruktúry lesov v škále významnosti od 0 po 10
Zdroj: [6], vlastné spracovanie

Na základe analyzovaných trendov zmien vlastnickej štruktúry lesov, najdynamickejší vývoj zaznamenali krajiny Estónsko a Slovinsko, nasledované Bulharskom, Českou republikou, Lotyšskom, Slovenskom a Veľkou Britániou (obrázok 6). Dôvodom zmien je prechod od spoločného vlastníctva k súkromnému v reštitučnom procese, zmenami vlastníctva nákupom lesnej pôdy a zmena životného štýlu majiteľov lesov. Podľa predložených národných správ je zrejmé, že vlastníci lesov v Európe sú veľmi rôznorodí a identifikované typy majiteľov sú tiež veľmi heterogénne [1,6]. Spoločné chápanie nových prístupov hospodárenia nových typov majiteľov lesov je kvôli rôznym inštitucionálnym usporiadaniam v jednotlivých krajinách Európy náročné. To, čo je vnímané ako nový prístup v niektorých oblastiach nemusí byť hodnotené ako taký v iných. Za tradičných súkromných vlastníkov lesov sa často pokladajú takí, ktorí aktívne obhospodarujú svoje lesy s cieľom optimalizovať zisk. Nie je však možné tento spôsob správania sa generalizovať na celú Európu. Vo Veľkej Británii tradiční súkromní vlastníci prevažne nemajú záujem na správe svojich lesov a záporný ekonomický efekt odradí nakoniec aj tých, ktorí záujem majú [2]. Problematika adekvátneho hospodárenia v lesoch a prístupov pre rôzne typy vlastníctva zahŕňa mnoho aspektov. Sú s tým spojené

technologické otázky, například logistika, zavádění nových postupů, inovované stroje a zařízení, ale i sociální otázky, například, či bude v budoucnosti k dispozici dostatek lesných robotníků a podnikatelů vůbec, a aká bude úroveň jejich profesionality. Samostatným problémem je potenciál družstev a společenstev vlastníků lesů při organizování trvalo udržitelného obhospodarování lesů. Problematika združování se do profesních nebo hospodářských organizací se střetává s nepochopením ze strany súkromných majitelů lesů, slabou podporou ze strany státu a zlyhává na nedostatku financí. Okrem toho lesné hospodárstvo čelí novým a zložitým problémom, medzi iným potenciálnym konfliktom medzi produkciou dreva a zachovaním biodiverzity, prispôsobovaním sa zmene klímy a zmierneniu jej následkov, alebo poskytovaní ďalších služieb ekosystémov [2].

Kým zmeny vo vlastníctve lesů sú do určitej časti nepriamo spôsobené spoločenským vývojom (štrukturálne zmeny poľnohospodárstva alebo zmeny životného štýlu), niekoľko typov politík má priamy vplyv na štruktúru vlastníctva. Patria medzi ne spomínané reštitučné a privatizačné politiky, ktoré sú primárne relevantné v bývalých socialistických krajinách východnej a juhovýchodnej Európy, ale popísané boli aj v Škótsku, kde komunitné právo na nákup štátnych lesných pozemkov umožnilo vidieckym komunitám získať les a začať hospodáriť.

Samozrejme dedičské zákony majú významný vplyv, pretože môžu povoliť, zakázať alebo nariadiť ako a ktoré lesy majú byť rozdelené medzi dedičmi. Ktoré lesy zdedia spoločne, alebo ktoré majú byť dedené len jedným dedičom alebo v celku. Okrem toho, v niekoľkých krajinách existuje legislatívou upravený postup, aby sa zabránilo fragmentácii lesných pozemkov [4].

4. ZÁVER

Vlastníctvo lesů sa mení po celom svete. V Európe sa na týchto zmenách podieľajú rôzne trendy, vrátane inštitucionálnych zmien spojených s reštitúciou a privatizáciou lesných pozemkov v krajinách východnej Európy, či aktivitami investičných fondov a zmenou životného štýlu na západe. Vznikajú nové spoločenstvá a združenia vlastníkov lesů za účelom zvýšenia zisku, alebo naopak z dôvodu striktnej ochrany biodiverzity lesných ekosystémov a ich krajinárskej hodnoty. Indikátory spojené s týmito zmenami zhrňajú úpadok fariem, vyľudňovanie vidieka a starnutie populácie, a nezáujem „mestských“ majiteľů lesa. S tým súvisia aj zmeny v cieľoch hospodárenia v lesoch, ktoré sa stávajú čoraz zložitejšími a komplexnejšími. Zahŕňajú nie len produkciu dreva, zachovanie biodiverzity, prispôsobenie sa zmenám klímy a jej zmiernenie, ale aj ďalšie ekosystémové služby. V dôsledku meniacich sa cieľů sa menia aj spôsoby hospodárenia a riadenia lesných podniků. Pochopenie interakcie medzi typom vlastníctva a skutočným, alebo vhodným spôsobom obhospodarovania je základom pre formovanie lesníckej politiky v Európe.

5. LITERATÚRA

- [1] LIDESTAV, G., NI DHUBHAIN, A. (2015) *Forest Owner Types in Europe: Diversity and Trends. Background Paper of Working Group 1 "Forest ownership types and motives", COST Action FP1201 "Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management And Policy"*. [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/1-publications>.
- [2] NYBAKK, E., LAWRENCE, A., WEISS, G. (2015) *Innovation in Forest Management for New Forest Owner Types – A Literature Review. Background Paper of Working Group 2 "New forest management approaches", COST Action FP1201 "Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management And Policy"*. [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/1-publications>.
- [3] PULLA, P., SCHUCK, A., VERKERK, P.J., LASSERRE, B., MARCHETTI, M., GREEN T. (2013). *Mapping the distribution of forest ownership in Europe. EFI technical report 88*. EFI Joensuu Finland, 91s. [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <http://www.efi.int/files/attachments/publications/efi_tr_88_2013.pdf>.
- [4] QUIROGA, S., SUÁREZ, C., SARVAŠOVÁ, Z., SCHRAML, U., HUJALA, T. (2015) *Policy and Forest Ownership: Mutual Relations. Background Paper of Working Group 3 "Forest owner related policies", COST Action FP1201 "Forest Land Ownership Changes in Europe: Significance for Management And Policy"*. [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/1-publications>.

- [5] SCHNITHUSEN F., HIRCH F. (2010). *Private Forest Ownership in Europe. Geneva Timber and Forest study paper 26*. Geneva, Switzerland. UNECE/FAO. ISSN 10202269 112s. [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/timber/publications/SP-26.pdf>>.
- [6] ŽIVOJINOVIĆ, I., WEISS, G., LIDESTAV, G., FELICIANO, D., HUJALA, T., DOBŠINSKÁ, Z., LAWRENCE, A., NYBAKK, E., QUIROGA, S., SCHRAML, U. (2015). *Forest Land Ownership Change in Europe. COST Action FP1201 FACESMAP Country Reports, Joint Volume. EFICEEC-EFISEE Research Report*. University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna (BOKU), Vienna, Austria. 693 s. ISBN 9 7 8 - 3 - 9 0 0 9 3 2 - 2 6 - 8 [cit. 2016-11-04]. Dostupné z WWW: <http://facesmap.boku.ac.at/index.php/library2/cat_view/1-publications>.

Kontakt:

Ing. Zuzana Sarvašová, Ph.D.

Vedecko-výskumná pracovníčka

Národné lesnícke centrum - Lesnícky výskumný ústav Zvolen, T.G. Masaryka 22, 960 92 Zvolen, Slovensko.

tel.: +42145 5314 124

e-mail: sarvasova@nlcsk.org

„Je změna ve vlastnictví lesů problém a pro koho?“

Ing. Bc. Jana Čacká

ÚHÚL, pobočka Jablonec nad Nisou

Abstrakt

Změny ve vlastnictví pozemků jsou věcmi, které se dějí, vycházejí z přirozeného chodu života a dějin. Daly by se rozdělit na velké a malé, přičemž velkými jsou myšleny revoluce, války, možná i plošně významné živelné pohromy. V podmínkách ČR posledních 25 let s velkými změnami lze spojit restituční proces dle zákona č. 229/1991 Sb., zákona č. 403/1990 Sb., zákona č. 87/1991 Sb., zákona č. 243/1991 Sb., zákona č. 95/1999 Sb. a dalších. Za malé lze považovat právě to, co život přináší každý den – koupě prodej, dědictví. A právě těmi menšími každodenními změnami se zabývá následující příspěvek především. Možná proto, že jsou často vzhledem ke své povaze považovány za nedůležité. Také lze jejich dopad na hospodaření v lese, na ochranu lesa nebo na související administrativu jen obtížně vyhodnotit.

Klíčová slova

Vlastník lesa, vlastnictví, pozemek, změna

1. STATISTIKA V POZADÍ

Pro posouzení dopadů změn vlastnictví lesa je nezbytné zabývat se jejich rozsahem. Český úřad zeměměřický a katastrální zveřejňuje v pravidelném čtvrtletním a ročním úhrnu statistické údaje vztahující se k evidování nemovitostí, které nastiňují určité pozadí posuzovaných dopadů. Zároveň každý rok zveřejňuje Souhrnné přehledy o půdním fondu z dat katastru nemovitostí České republiky. Určitý přelom v evidenci představuje datum 1.1.2014, kdy nabytí účinnosti nového občanského zákoníku a katastrálního zákona již neumožňuje zachovat rozsah statistických údajů před tímto datem. Zabývala jsem se podrobněji souhrny za celou ČR a daty z kraje Ústeckého a Libereckého.

Pro představu o poskytovaných informacích následuje souhrnná tabulka č. 1 za rok 2015 a za rok 2006, kdy byla data prezentovaná odlišně.

Tab. č. 1

Statistika zápisů provedených vkladem													
Katastrální úřad	Počet řízení	vlastnické právo	zástavní právo		věcné břemeno		předkupní právo	právo stavby	výhrada zpětné koupě	zákaz zcizení nebo zatížení	svěřenský fond	nájem a pacht	podzástavní právo
		celkem	zápis	výmaz	zápis	výmaz	celkem	celkem	celkem	celkem	celkem	celkem	celkem
Hlavní město Praha	93 084	46 014	25 349	18 621	4 110	819	1 046	24	230	11 264	13	22	49
Jihočeský kraj	70 519	32 909	16 195	13 220	9 285	1 496	1 709	33	18	5 322	2	17	20
Jihomoravský kraj	133 294	67 548	31 436	25 059	11 004	2 566	1 672	114	52	11 015	6	9	38
Karlovarský kraj	28 529	11 828	7 731	6 861	2 077	397	1 169	8	10	1 667		4	10
Královéhradecký kraj	55 964	26 123	13 506	11 462	6 195	1 223	645	13	5	4 014		4	28
Liberecký kraj	43 014	17 905	11 751	9 627	3 987	653	1 152	15	1	3 458	7	4	72
Moravskoslezský kraj	84 988	36 669	22 323	17 693	10 076	2 413	1 128	16	19	8 163	6	2	9
Olomoucký kraj	62 917	28 910	16 201	13 123	5 601	1 412	985	9	3	4 669	6	149	4
Pardubický kraj	55 414	25 140	14 235	11 705	5 270	1 036	783	8	21	4 514		6	47
Plzeňský kraj	60 371	28 319	14 563	12 575	5 992	1 384	1 680	28	12	4 506	1	6	15
Středočeský kraj	162 401	73 471	42 388	33 858	15 780	3 364	1 370	156	23	13 701	8	17	84
Ústecký kraj	71 342	32 047	19 873	15 270	4 838	772	2 296	8	20	4 591	4	5	23
Vysočina	51 436	25 916	11 314	9 660	5 517	1 345	901	10	48	3 642		3	26
Zlínský kraj	62 124	31 500	14 023	12 033	5 485	1 735	714	14	0	4 160	4	11	20
Česká republika	1 035 397	484 299	260 888	210 767	95 217	20 615	17 250	456	462	84 686	57	259	445

zdroj: <http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Statisticke-udaje-o-vybranych-transakcich-s-nemovi.aspx>

Statistika zápisů provedených vkladem													
Katastrální úřad	Počet řízení	Počet předmětů řízení											
		celkem	vlastnické právo								zástavní právo	věcné břemeno	předkupní právo
			celkem	k pozemk. parcelám	ke staveb. parcelám	k budovám	k rozest. budovám	k jednotkám	k rozest. jednotkám	k vodním dílům	celkem	celkem	celkem
Hlavní město Praha	61467	63938	43742	9855	5370	3474	170	40201	8204	0	16832	2635	724
Středočeský kraj	84992	89475	56122	78679	13209	8820	626	13958	2453	0	25803	6505	1043
Jihočeský kraj	42447	45606	31075	61638	6922	4501	120	11156	649	0	10031	3116	1382
Plzeňský kraj	38245	40408	27829	44763	5653	3889	96	9529	761	0	9110	2557	912
Karlovarský kraj	20080	20998	14820	16280	3216	2221	30	5492	78	0	4886	929	363
Liberecký kraj	26648	27589	19247	25969	5223	3600	52	5088	451	0	6558	1455	329
Ústecký kraj	43640	45681	32441	39297	8754	5396	51	11945	63	0	9821	2388	1028
Pardubický kraj	28990	30377	19586	31256	5291	3543	68	4762	375	0	7925	2486	380
Královéhradecký kraj	30615	32226	21346	30163	5754	3832	54	7984	518	0	7785	2710	384
Jihomoravský kraj	66436	69882	46903	58187	11870	6799	255	13096	1821	0	16922	4783	1270
Vysočina	29195	31132	20823	40087	5661	3531	62	5306	402	0	7068	2571	669
Zlínský kraj	31807	34035	22573	31689	5635	4096	81	4103	216	0	8260	2474	723
Moravskoslezský kraj	51352	64080	43721	44047	8329	6889	106	14242	120	0	12927	6627	803
Olomoucký kraj	37759	40288	27676	34555	6784	4126	59	9515	572	0	9216	2966	422
Česká republika	593673	635715	427904	546465	97671	64717	1830	156377	16683	0	153144	44202	10432

zdroj: <http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Statisticke-udaje-o-vybranych-transakcich-s-nemovi.aspx>

Dále už jen vybrané údaje ke dvěma sledovaným krajům. V tab.č.2 je srovnání stavu vkladových položek za rok 2015 a 2014. Bohužel tyto údaje zahrnují celý rozsah všech řízení vlastnického práva k pozemku bez rozlišení jeho druhu (ke dni odevzdání příspěvku ČUZAK neposkytl data na žádost o údajích řízení pouze na PUPFL).

Tab. č. 2

	statistika zápisů provedených vkladem (vlastnické právo)	
kraj	2015	2014
Ústecký kraj	32 047	26 839
Liberecký kraj	17 905	15 979
celkem za ČR	484 299	421 357

Tabulka č.3 a 4 představuje souhrnné údaje ČUZAK dle dat katastru nemovitosti o souhrnných údajích půdního fondu v letech 2015 a 2014.

Tab. č. 3

Úhrnné hodnoty druhů pozemků k 31.12.2015 v hektarech

kraj	zem.půda	PUPFL	vodní plocha	zast.plocha	ostatní plocha	celková výměra
Ústecký kraj	275 317	162 688	10 380	9 363	75 722	533 471
Liberecký kraj	139 521	141 007	4 812	5 249	25 754	316 343
celkem za ČR	4 211 935	2 668 392	165 485	132 119	709 042	7 886 973

počet parcel

kraj	zem.půda	PUPFL	vodní plocha	zast.plocha	ostatní plocha	celkový počet
Ústecký kraj	548 552	68 950	28 921	322 651	359 177	1 328 251
Liberecký kraj	385 972	84 599	14 241	197 887	201 842	884 541
celkem za ČR	10 504 646	1 539 443	643 508	4 274 447	5 161 284	22 123 328

http:

//www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2015.aspx

Tab. č. 4

Úhrnné hodnoty druhů pozemků k 31.12.2014 v hektarech

kraj	zem.půda	PUPFL	vodní plocha	zast.plocha	ostatní plocha	celková výměra
Ústecký kraj	275 324	162 371	10 370	9 375	76 018	533 457
Liberecký kraj	139 690	140 893	4 801	5 253	25 704	316 342
celkem za ČR	4 215 621	2 666 376	164 835	132 192	707 755	7 886 779

počet parcel

kraj	zem.půda	PUPFL	vodní plocha	zast.plocha	ostatní plocha	celkový počet
Ústecký kraj	531 303	67 362	28 361	322 250	354 777	1 304 053
Liberecký kraj	383 417	83 918	13 870	197 704	199 814	878 723
celkem za ČR	10 160 981	1 509 686	620 120	4 267 378	5 051 054	21 609 219

http:

//www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2015.aspx

Tabulka č.5 ukazuje jaký je ve sledovaném období rozsah změn zápisem vkladu do vlastnického práva a to souhrnem na počet parcel. V letech 2015 a 2014 u 2 % všech parcel došlo ke vkladu, tedy ke změně vlastnického práva k parcele.

Tab. č. 5

kraj	statistika zápisů provedených vkladem (vlastnické právo)		celkový počet parcel		rozsah zápisů do parcel	
	2015	2014	2015	2014	2015	2014
Ústecký kraj	32 047	26 839	1 328 251	1 304 053	2%	2%
Liberecký kraj	17 905	15 979	884 541	878 723	2%	2%
celkem za ČR	484 299	421 357	22 123 328	21 609 219	2%	2%

Výše uvedené statistické údaje jsou do příspěvku vloženy především pro doložení reálného stavu pozemkového fondu a jeho každoročních změn. Pro bližší pohled na pozemky pouze lesní jsou použita data zpracovávaná ÚHÚL, pobočkou Jablonec nad Nisou, z dat katastru nemovitosti pro potřeby přípravy podkladů pro zpracování osnov. V tabulce č. 6 je zřetelný rozsah změn ve dvou kalendářních letech, který představuje shodně v roce 2014 a 2015 v Libereckém kraji 7%, v Ústeckém kraji v roce 2014 10% a v roce 2015 již 12%. Pro úplnost je třeba dodat, že při zpracování dat z MISYSu není možné zpracovat vlastníky na PK parcelách.

Tab. č. 6

kraj	Jedinečné vlastnictví		shoda vlastnictví		změna ve vlastnictví	
	počet	z toho nad 50 ha	počet	z toho nad 50 ha	počet	z toho nad 50 ha
Liberecký 2014	13 731	103	12 771	102	960	1
Liberecký 2015	13 760	104	12 771	102	989	2
Ústecký 2014	5 609	122	5 053	120	556	2
Ústecký 2015	5 752	127	5 053	125	699	2

Zdroj: ÚHÚL (zpracováno v programu MISYS nad daty KN aktuálními k 1.1.2015 a 1.1.2016 za kraje Ústecký a Liberecký)

Pro kontrolu byla ještě zpracována data z DS, která již do příspěvku zahrnuta nejsou. Tak jako předchozí zpracování neumožňuje pracovat s vlastníky na PK parcelách, v datovém skladu jsou data ze schválených lesních hospodářských plánů a osnov, tedy na období platnosti plánů a osnov a jsou zatížena zvláště v druhé půlce platnosti značnou mírou neaktuálnosti.

Výše uvedená data pouze lehce odkrývají rozsah změn, ke kterým každý rok dochází ve vlastnictví lesních pozemků. Tímto způsobem nelze postihnout několikanásobné změny v průběhu jednoho kalendářního roku a tyto změny ze své praxe zná především ČIŽP a jiné orgány státní správy (případy rozsáhlých nelegálních těžeb, kdy vlastnictví v rozsahu několika málo týdnů až měsíců pouze slouží k uskutečnění postupného kompletního vytěžení lesního porostu na takto postupně několikrát za rok přeprodávaném majetku).

2. ZMĚNA VLASTNICTVÍ JE PROBLÉM?

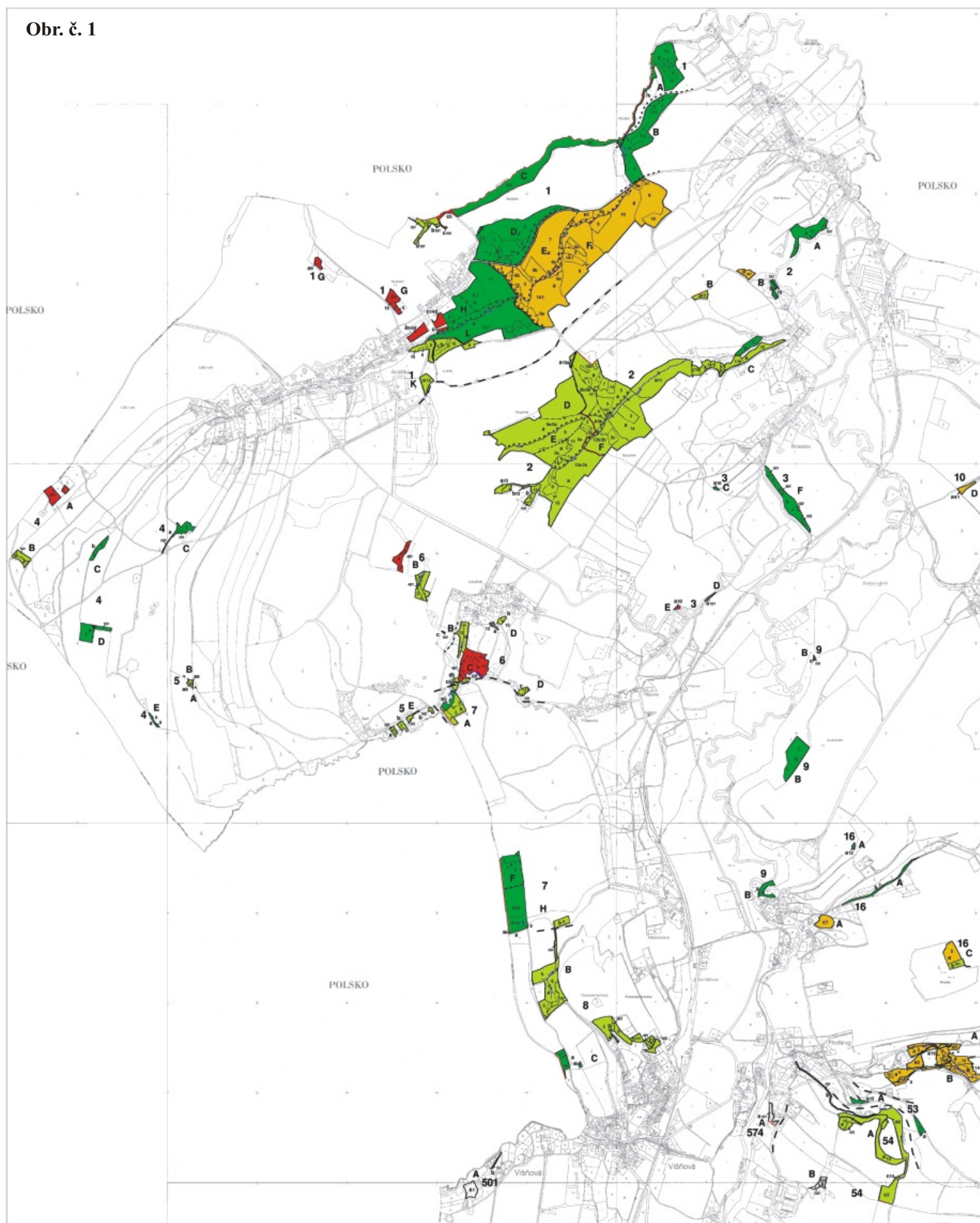
Hospodaření v lesích má své takřka neměnné základní zákonitosti, které plynou ze „zvláštností lesního majetku“ (Str. 12 OLIVA, Jiří. Stát a vlastník lesa. Praha: Česká zemědělská univerzita v Praze, 2006. 47 s. ISBN 80-213-1499-0). Prvním je délka života lesa, druhým jeho polyfunkčnost. Oba parametry přímo vyžadují stabilní vlastnické zázemí. Rychlé změny obhospodařování lesa nesvědčí. Fakt, který nelze zpochybnit. Chtělo by to dodat – úplně postačují kalamity, změny společenských poměrů, změny legislativy. Kdo všechno je změnou vlastnictví a jakým způsobem postižen? Může to být, bráno z globálního pohledu, celá společnost, která má na les jako takový své požadavky, bohužel mnohdy nejednoznačné a za života lesa pozměňované. Jsou to jistě okolní sousední vlastníci půdy, protože způsob obhospodařování jednoho vlastníka může zásadním způsobem ovlivnit nejen bezprostředního souseda. Problém to je i pro samotného nového vlastníka, který se buď poprvé ocitá v této roli často bez potřebných znalostí nebo tuto roli zná, ale další lesní majetek přebírá ve stavu, který chce změnit. V každodenním pracovním životě se ovšem změny vlastnictví lesů nejvíce dotýkají těch, kteří s vlastníky a lesními pozemky pracují neustále.

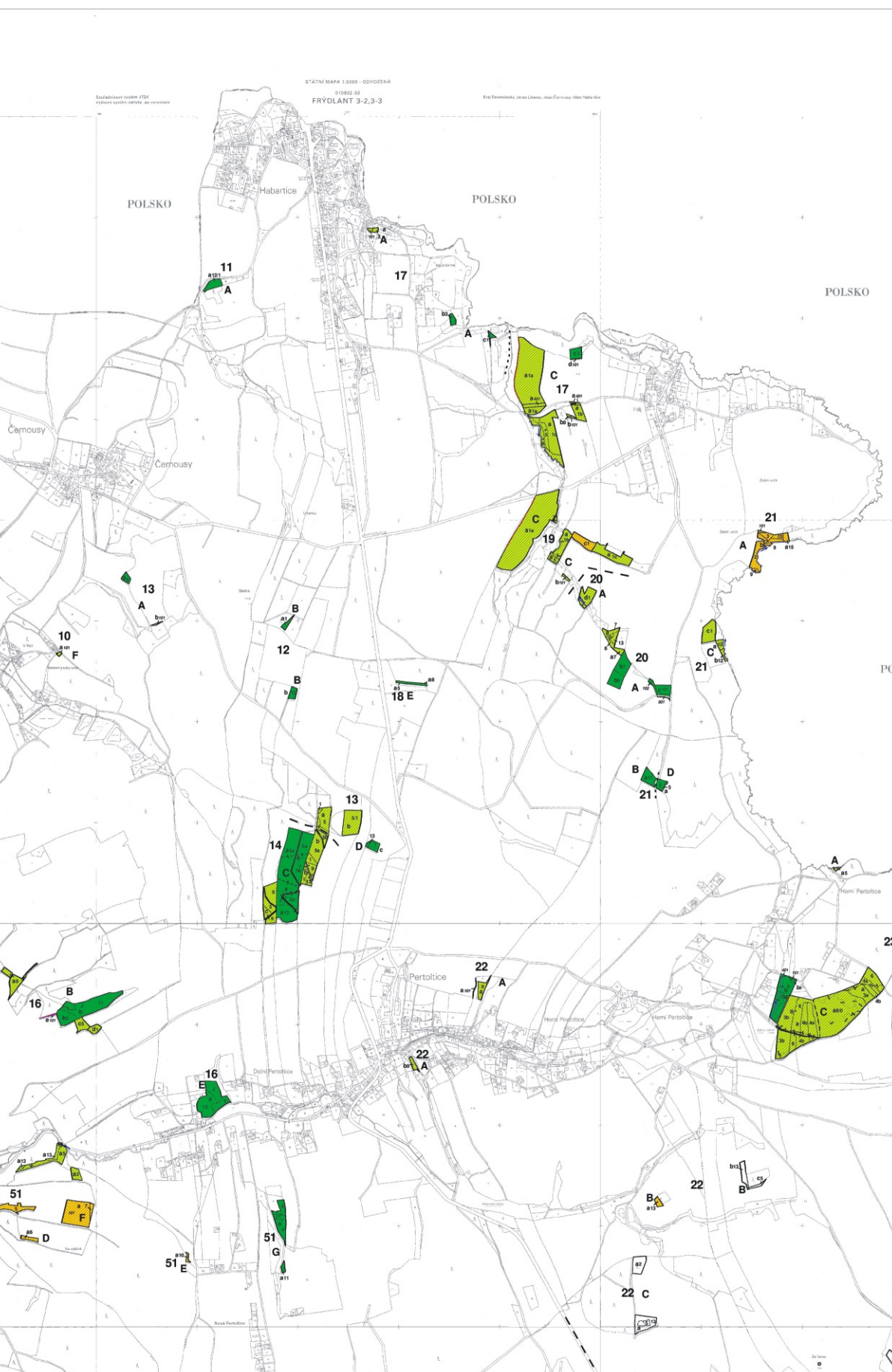
2.1 Odborný lesní hospodář

Odborný lesní hospodář s vlastníkem pracuje buď v režimu dobrovolně uzavřené smlouvy o výkonu činnosti (§ 37 odst.3 zákona č.289/1995 Sb., o lesích). Nebo, a to se týká vlastníků lesa se zpracovanou lesní hospodářskou osnovou, tedy vlastníků do 50ha lesa, v režimu pověření či tzv. ze zákona (§ 37 odst. 6 zákona o lesích). V prvním případě je vlastník čitelný, ve druhém nikoliv, případně pouze v omezeném čase. Jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, data lesních hospodářských osnov a s tím spojené zřetelné vykreslení vlastnických vztahů s sebou nese punc neaktuality. Data LHO jsou ve většině případů informace na celé decennium a z výše uvedených statistických údajů jasně vyplývá, že změny se dějí a do dat LHO se pochopitelně nemohou promítat. Odborný lesní hospodář se o změnách ve vlastnictví dozvídá spíše nahodile, když ho nový vlastník kontaktuje nebo původní nereaguje. Je to logické, představa, že OLH v pravidelném režimu kontroluje data katastru nemovitostí jen pro informaci samu je absurdní a nereálná.

Příspěvek se týká vlastnických změn, ale pro pověřeného nebo zákonem daného odborného lesního hospodáře mimo změn zůstává velkým problémem přístup konkrétního vlastníka ke svému majetku. Zásadním parametrem pro vyjádření zájmu o svůj majetek je vzdálenost bydliště vlastníka od svého lesa. Někdy okořeněná vnitřními spory uvnitř vlastnictví při větším počtu spoluvlastníků. Na malém referenčním území s jedním pověřeným OLH jsme zpracovali velmi jednoduchou grafickou evidenci změn vlastnictví a vztahů k lesu, které vyplývají ze vzdálenosti od bydliště vlastníka. Změny demonstrují vývoj v období jednoho decennia (vyjadřují tedy rozdíl ve vlastnictví dvou po sobě jdoucích LHO). Mapa má barevně odlišeny pouze lesy pod LHO, **obr. č. 1**. Červené plochy vyjadřují nezměněný vlastnický stav, ale vlastník bydlí mimo dané území (pro tento případ jsme zvolili jako dostupnost okres), tmavě zelené plochy vyjadřují nezměněný vlastnický stav s vlastníkem dostupným, žluté plochy vyjadřují změnu ve vlastnickém stavu, zelené šrafování znamená „nový vlastník je dostupný“, červené šrafování „nový vlastník je nedostupný“. Na tomto velmi malém a z hlediska skladby vlastníků i jednoduchém území 8 k.ú. je čitelné na první pohled, kolik problémů měl a má místní odborný lesní hospodář při komunikaci s vlastníkem lesního pozemku, kolik změn v průběhu decenia nastalo.

Obr. č. 1

2.2. Orgány státní správy

S obdobnými problémy, s jakými se potýká OLH, se musejí vypořádat i orgány státní správy lesů, ovšem zde většinou až v případě, kdy se v lese něco děje mimo běžný režim. Skutečnost, že mají k dispozici informace LHO a data katastru nemovitosti, mnohdy nenese požadovaný účinek, protože i data do katastru jsou zapisována s určitou latencí a vlastník lesa zůstává určité období „nečitelný“. Bavíme-li se o např. nelegálních těžbách dřeva, v časovém období mezi uzavřením smlouvy o prodeji lesního majetku a promítnutím tohoto stavu do katastru nemovitosti, dojde k vytěžení lesního porostu a zpravidla i k uzavření smlouvy další. Postup je opakován až do úplné devastace konkrétního lesního majetku. S koncovým vlastníkem v podobě nečitelné osoby.

2.3. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů se stal pověřenou osobou dle § 10 zákona č.226/2013 Sb. v problematice uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh. Z mnoha činností, které na něj byly delegovány tímto právním předpisem, pro sledované vlastnické změny je důležitá oblast kontrol hospodářských subjektů (dále jen HS) a vedení centrální evidence systému náležité péče (dále jen CESNaP). U kontrol HS došlo k prakticky identickým problémům, které má OLH a SSL. Až plnění centrální evidence zákonem a vyhláškou předepsanými daty odhalily v celé nahé nedostatečnosti praktické aplikace především samotného zákona o lesích. Základní konflikt nastal již při výkladu plnění povinnosti lesní hospodářské evidence, se kterou jsou data do CESNaP částečně svázána. Pro připomenutí:

§ 40 lesního zákona

- (1) Vlastník lesa je povinen vést lesní hospodářskou evidenci o plnění závazných ustanovení plánu a evidenci o provedené obnově lesa v jednotlivých porostech.
- (2) Souhrnné údaje uvedené v odstavci 1 předá vlastník lesa orgánu státní správy lesů vždy do konce března za uplynulý kalendářní rok.

Ještě pro úplnost je třeba doplnit § 48 odst. 2 písm. h) lesního zákona „ORP soustřeďují údaje lesní hospodářské evidence o lesích ve svém správním obvodu a postupují je pověřené organizační složce státu“ s tím, že od doby nabytí účinnosti zákona o lesích nebyla žádná organizační složka státu tímto úkolem pověřena. Data LHE se sice již dvacet let odevzdávají, orgán státní správy (původně okresní úřad, nyní ORP) je ukládají do nejzazšího rohu své kanceláře, protože je nikdo nepřebírá a nezpracovává (tudíž mu ta práce připadá naprosto zbytečná), netlačí na vlastníky, aby odevzdávali LHE. Ti postupně bez vědomí sankce nebo tlaku na odevzdávání přestali tuto povinnost plnit. Celý soubor konfliktů, který je ještě doplněn „regionálními odlišnostmi“ při samotném výkladu § 40, s pestrými škálami různých formulářů někdy ještě z dob okresních úřadů, jež lze shrnout do několika otázek:

- Kdo odevzdává LHE, vlastník s LHP nebo i s LHO?
- Vlastník bez převzaté osnovy, který provádí těžbu dřeva v režimu § 33 odst.3 odevzdává či nikoliv?
- Vlastník lesa odevzdává LHE v místě svého bydliště nebo v místě kde má les, pokud má les ve více obvodech ORP může odevzdat pouze na jednom místě?
- Jaké údaje mají být obsahem souhrnných údajů dle odstavce 2, když samotná LHE nebyla nikdy upřesněna vyhláškou, případně formalizována nějakým jednotným formulářem nebo hlášením?

Údaje do CESNaP jsou sice definovány vyhláškou č.285/2013 Sb. konkrétněji, ale spíše situaci ještě více zkomplikovaly a k výše uvedeným dotazům přibýly další:

- Musím odevzdávat samostatně LHE a údaje do CESNaP (rozuměj na dvou papírech) nebo stačí jeden?
- Při vlastní spotřebě vytěženého dřeva ve vlastním lese odevzdávám do CESNaP pouze informace o dříví uváděném na trh nebo celý rozsah dle LHE?

Změny ve vlastnictví lesa jsou už jen třesničkou na dortu výše popsanych léta neřešených problémů a konfliktů. Pro doplnění poslední číselný údaj – v ČR je okolo 285tis. vlastníků lesa (jedinečných vlastnictví), z toho pod LHP cca 2800 (tedy LHC se zpracovaným LHP). Přes novou problematiku uvádění dřeva na trh a vedení CESNaP došlo i ke zviditelnění jiné otázky, a to odhalení vlastníků, kteří již dávno měli hospodařit dle LHP, protože byly naplněny skutečnosti dle § 24 odst.3 lesního zákona. Upozorňuji, že není vhodné zlehčovat nedodržování všech zákonných parametrů nakládání s lesem, protože Nařízení (EU) č. 995/2010 a problematika uvádění dřeva na trh se primárně zabývá otázkou, zda je dřevo vytěžené také v lesích legální. Je jednoduché dovodit, že v případech, kdy není dodržován lesní zákon, nemusí být ani vytěžené dřevo z něj posuzováno jako legální.

3. ZÁVĚR

Účelem tohoto příspěvku bylo zamyslet se nad otázkou, zda jsou změny ve vlastnictví lesů problém, případně kdo tento problém pocítí nejvíce. Lze shrnout, že změna vlastnictví lesa má své negativní dopady. Na les samotný, společnost, vlastníka nového a někdy i původního, sousední vlastníky, ale také na instituce jako je odborný lesní hospodář, orgány SSL, ÚHÚL. Jistě lze namítnout, že tyto instituce jsou tu zřízeny právě proto, aby konflikty a problémy řešily, chaos zmenšovaly a celkově s nimi pracovaly. Souhlasím s tímto tvrzením, ale dodávám, že je třeba si uvědomit celý rozsah nejen změn samotných, ale i následných administrativních a jiných úkonů s tím spojených.

Mimo problematiky uvádění dřeva na trh ÚHÚL zajišťuje velké množství dalších činností, shromažďuje informace o lese, zpracovává je. Setkáváme se (a vím, že na jiných státních institucích je situace obdobná) občas s velkým údivem, že nemáme prakticky každodenně aktuální informace o všech lesích v ČR včetně vlastnických vztahů. Rozsah výše uvedených problémů a především každodenní malé a velké změny ve vlastnických vztazích, neumožňují poskytovat 100% aktuální a živé informace.

Děkuji Ing. Aleně Krylové za zpracování dat ze zdrojů ÚHÚL. Děkuji Ing. Jiřímu Pánkovi za pomoc při vypracování grafické podoby změn do mapy a především za konzultaci k aktuální situaci vztahu OLH a vlastník.

Lesu zdar

4. LITERATURA

- [1] OLIVA, J. *Lesnická politika*, 1. Vydání, Praha: Česká zemědělská univerzita, 2005. 164 stran. ISBN 80-213-1385-4
- [2] OLIVA, J. *Stát a vlastník lesa*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006. 47 s. ISBN 80-213-1499-0
- [3] OLIVA, J., *Lesopolitické aspekty vlastnictví lesů a jeho historický vývoj*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2006. 26 stran. ISBN 80-213-1503-2
- [4] Statistické údaje o vybraných transakcích s nemovitostmi evidovaných v KN, Copyright © 2016 ČÚZK dostupné z <http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Statisticke-udaje-o-vybranych-transakcich-s-nemovi.aspx>
- [5] Souhrnné přehledy o půdním fondu z dat katastru nemovitostí České republiky Copyright © 2016 ČÚZK dostupné z http://www.cuzk.cz/Periodika-a-publikace/Statisticke-udaje/Souhrne-prehledy-pudniho-fondu/Rocenka_pudniho_fondu_2015.aspx

Kontakt:

Ing. Bc. Jana Čacká

ÚHÚL, pobočka Jablonec nad Nisou

e-mail: cacka.jana@uhul.cz

HOSPODAŘENÍ V LESÍCH MALÝCH VÝMĚR Z POHLEDU VLASTNÍKA A ODBORNÉHO LESNÍHO HOSPODÁŘE.

Ing. Jiří Pohan

Odborný lesní hospodář a vlastník lesa na okrese Pelhřimov,
předseda České komory odborných lesních hospodářů

1. ÚVODEM

Příspěvek si neklade za cíl přinést nové zásadní poznatky podložené „tvrdými daty“ a na grafech ukazovat vývoj nějakých veličin. Cílem je zamyslet se nad situací vlastníků lesů malých výměr, způsobem jejich hospodaření a vztahem s odborným lesním hospodářem pracujícím pro ně a nad budoucností těchto vztahů. Celý příspěvek můžeme pojmut jako volnou úvahu na toto téma, kdy jako podklady jsou moje zkušenosti z práce odborného lesního hospodáře pověřeného výkonem činnosti u vlastníků do 50 hektarů. Kromě toho, že jsem sám také vlastníkem lesů, jsem také předseda profesního spolku České komory odborných lesních hospodářů a akreditovaný poradce MZe. Z pozice profesního spolku mám možnost se účastnit vývoje legislativy lesního hospodářství se zaměřením na činnost odborného lesního hospodáře. Z pozice poradce a odborného hospodáře mám možnost pozorovat situaci a pomáhat vlastníkům s podchyťováním příležitostí a získávání podpor ze zdrojů Evropské unie. Některé úvahy jsem již publikoval v jiném semináři v roce 2012, který se zabýval rozvojem venkovských oblastí.

2. LESNÍ ZÁKON A VELIKOST MAJETKU

Lesní zákon rozlišuje vlastníky lesů podle velikosti majetku na dvě základní skupiny. Vlastníky s výměrou lesa větší než 50 hektarů a vlastníky s výměrou do 50 hektarů. Pro každou skupinu stanovuje jiný rozsah povinností a hlavně jiný rozsah lesnického plánování. Takto nám vznikly dvě základní kategorie vlastníků, které mají kromě jiných povinností ve většině případů také jiné zájmy a potřeby. Hranice 50 ha nevychází pravděpodobně z žádného vědecky podpořeného důvodu, ale stala se konsenzem a vychází nejspíše z předpokladu, že rozsah úkolů na majetku větším než 50 hektarů již vyžaduje péči lesnického odborníka a současně přináší tolik výnosů, že jeho práci může uhradit. Hranici bylo nutno zkrátka někde vytvořit.

Vlastníci nad 50 hektarů mají dvě základní povinnosti – mít vlastní Lesní hospodářský plán a vlastního odborného lesního hospodáře. Vlastníci s výměrou do 50ti hektarů se řídí Lesními hospodářskými osnovami, které jim tvoří stát a hospodaří ve spolupráci a pod dohledem odborného lesního hospodáře, kterého určuje a platí také stát. Právo mít vlastní lesní hospodářský plán, nebo vlastního odborného lesního hospodáře těchto vlastníků není dotčeno a v omezené míře je využíváno.

V kategorii do 50ti hektarů je další skupina vlastníků tentokrát s výměrou menší než tři hektary, která má ještě menší zákonné povinnosti a jednodušší hospodaření.

3. DROBNÝ VLASTNÍK

V našem lesnickém slangu se používá termín „drobný vlastník“. Tento termín je všeobecně zažitý, všichni jej používáme a víme, co znamená. Tento pojem „drobné vlastnictví“ se objevil taktéž v anotaci tohoto semináře, sám jej také běžně používám. Není to však dobře. Toto slovo totiž nás vlastníky lesů malých výměr (sám jsem také vlastník a dělám vše proto, abych nebyl „drobný“) a také naše problémy marginalizuje a staví do bezvýznamné pozice vedle těch „velkých“, „pocitivých“ a „oprávněných“. Kdo je tedy drobný vlastník?

Jsou to vlastníci s výměrou do 50ti hektarů? Nebo ti pod tři?

Jsou to nejspíše vlastníci, kteří hospodaří na svém majetku sami, ve vlastní režii, většinu činností provádí vlastními silami a občas využívají odborných služeb regionálních živnostníků. Vlastníky, kteří využívají své zaměstnance, nebo veškeré činnosti řeší nákupem služeb, již nemůžeme považovat za drobné. Drobný majetek přináší občasné výnosy, větší majetek již výnosy pravidelnější, či pravidelné. Odhaduji, že hranice výměry lesního majetku drobného vlastníka leží někde okolo 10 až 15 hektarů.

Podle informací Zelené zprávy z roku 2014 tvoří lesy fyzických osob s celkovou výměrou cca 500 000 ha téměř 20 % rozlohy všech lesů v ČR. Mezi lesy malých výměr můžeme počítat i část lesních majetků obcí, měst a lesních

družstev, které v součtu všech velikostí dosahují výměry taktéž téměř 500 000 ha. Uvažujme, že část lesů fyzických osob a velká většina lesů obcí, jsou majetky větší padesáti hektarů, z tohoto můžeme odvodit, že výměra lesů do 50ti hektarů u všech tří kategorií se může skutečně pohybovat někde okolo 500 000 ha, to znamená 20% z celkové výměry všech lesů. Z vlastní zkušenosti vím, že majetků blízko hranice 50 ha je výrazně méně, než majetků do 10ti hektarů. Sám mám v obvodu, ve kterém vykonávám činnost pověřeného odborného hospodáře průměrnou výměru majetku 1,93 ha.

Troufám si tvrdit, že majetky tkzv. „drobných“ mohou tvořit 15% i více z výměry všech lesů a měly by tedy mít minimálně stejnou váhu a pohlízet na ně jako na majetky městské a obecní se svými 17%.

Pojem drobní vlastníci tak nesprávně zakrývá rozsah, význam a potřeby nemalé skupiny vlastníků. Tím jsou dlouhodobě stavěny jejich potřeby na okraj zájmu hlavních lesnických trendů a lesnické politiky.

V praxi nám to ukazují např. současné možnosti malých vlastníků v přístupu k evropským dotacím z Programu rozvoje venkova, kdy pravidla, limity a preferenční kritéria neumožňují drobným vlastníkům (celých 15% lesů) do hry o evropské peníze vůbec vstoupit. Podporování jsou velcí a ještě větší vlastníci, jejichž majetek při běžném hospodaření přináší již takové výnosy, že dotace k podpoře základního hospodaření vlastně ani nepotřebují. Získané podpory nejsou pomocí pro získání nových bezpečných a efektivních technologií do lesů, kde se veškeré práce provádí ručně s využitím zastaralých a mnohdy zcela nevyhovujících postupů jako u drobných vlastníků, ale jsou pouhou obnovou již existujících technologií a navyšováním zisku.

Další ukázkou marginalizace drobného vlastnictví je přehlížení potřeb lesů a vlastníků v čerpání krajských dotací na hospodaření v lesích, kdy některé kraje původní dotační programy doslova vykradly a prostředky poskytované ze státního rozpočtu mizí v jiných prioritách.

Dobrou zprávou je, že oba okruhy dotací v tomto roce procházejí určitou revizí a pro takzvané „drobné“ se blýská na lepší časy.

4. LESY MALÝCH VÝMĚRA VLASTNICKÁ HODNOTA

Lesy bez rozlišení výměry a formy vlastnictví zabírají přibližně třetinu rozlohy našeho státu. Jsou jednoznačně nejvýznamnější složkou přírody a také života obyvatel venkovských oblastí. Plní mnoho vzájemně provázaných funkcí a tedy hodnot. Jako základní můžeme uvádět:

- Jsou základní složkou životního prostředí – plní funkce krajinnotvorné, vodohospodářské, ovlivňují mikroklima.
- Plní ekonomické funkce – produkce dřeva, energetického dřeva, lesních plodů a dalších výrobků.
- Plní funkce společenské – rekreačním využitím lesů, myslivostí.
- Zaměstnanost - využívání uvedených funkcí, tedy hospodaření v lesích, přináší zaměstnání nemalému množství obyvatel právě ve venkovských oblastech.

Hodnota lesa je pro každého vlastníka odlišná. Závisí na mnoha faktorech a nejen na konkrétní ceně dřeva v lese obsaženého. V penězích je těžko vyčíslitelná. Souhrn výše uváděných a dalších, mnohdy těžko definovatelných vlastností a hodnot, můžeme nazvat „**vlastnickou hodnotou lesa**“.

Větší vlastníci, zvláště obce a města, vnímají svůj majetek jako objekt ekonomického zájmu. Majetek spravují přes servisní organizaci nebo najatou osobu. Zabezpečují veškeré potřebné činnosti. Vyžadují však, aby hospodaření přinášelo každoroční zisk. Komunální majetek je obhospodařován volenými orgány (zastupitelstvem) bez přímého osobního vztahu k vlastnictví.

U soukromých vlastníků a hlavně u drobných vlastníků je les vnímán jako hodnota, která nepřináší jen přímý ekonomický efekt. Zisk a tržby jsou nepravidelné a příjmy jsou po mnoho let, někdy i po generace, minimální. Lesní majetek je často vlastníkem dotován z jiných osobních zdrojů. I přes uvedené problémy je les vlastníkem vysoce ceněn. Lesní majetek je mnohdy po generace děděn a zvelebován. Je zásobou stavebního a hlavně palivového dřeva. Je určitou finanční jistotou pro nenadálé situace. Právě tyto vlastnosti jsou pro obyvatele venkova nejvýznamnější. „Vlastnická hodnota lesa“ není žádným způsobem definována a její rozměr se těžko vyčísluje běžnými jednotkami. Obecně se o ní nemluví. Její existenci však dokazuje stav lesů malých vlastníků.

Můžeme ukazovat viditelné a do očí bijící příklady chování vlastníků k lesům. Ano, proběhlo mnoho kauz. Tyto příběhy však svou velikostí a viditelností zakrývají tu zásadní stabilní většinu. Prodáno a vykáčeno bylo jenom několik málo procent lesních majetků. Vlastníci, kteří nenašli ve svých lesích „vlastnickou hodnotu“, je v období po

restitucích prodávali. V té době vznikla většina problematických těžeb a bylo zničeno mnoho lesů. Z celkového pohledu se však jedná skutečně jen o malý zlomek všech soukromých lesů.

V současnosti můžeme pozorovat, nebo to alespoň vnímám já na okrese Pelhřimov, kde pracuji, zlepšující se stav lesních majetků. Všichni, kdo chtěli, již svůj les prodali a v současnosti je velkým problémem najít les „na prodej“. Kdo si jej ponechal, hospodaří konzervativně a s rozumem.

O vztahu vlastníků k majetku a o uvědomění si „vlastnické hodnoty lesa“ vypovídá i skutečnost, že všechny vydrancované lesy, kterých se lesní dravci po použití zbavili, jsou dnes zalesněny. Noví vlastníci do nich byli ochotni vložit značné množství prostředků (zalesnění hektaru smrkem = min. 50 tis. Kč) a ještě větší množství práce. Proč to dělají? Protože lidé na venkově vnímají lesní majetek nejenom jako ekonomickou hodnotu s požadovaným kladným výsledkem, ale jako majetek s budoucí hodnotou pro následné generace a také trochu i jako prestižní věc. Mít les jim dává jakousi jistotu. Jistotu v tom, že za nimi stojí skutečná hodnota, která se dá v případě nouze vyměnit relativně rychle za peníze a v době bezpečí je stabilní hodnotou, která odolává inflaci, ekonomickým výkyvům a ještě přirůstá. Kromě toho je i těší ve svém lese pracovat, pozorovat jej jak roste a jako bonus získávat palivo. Kdo má vlastní les, dobře ví, že dřevo z vlastního hřeje více a prkna jsou pevnější.

Dnešní lesy drobných vlastníků v průměru stárnou. Dokonce se můžeme obávat budoucího výrazného vychýlení v rozložení věkových stupňů ve prospěch starých až přestarlých porostů. Mapy Lesních hospodářských osnov mého obvodu jsou převážně modré, hnědé a šedé (věk 60 -120 let). Stále častěji se objevuje barva fialová i temně zelená (120-160), tyto barvy ve státních nebo komunálních lesích málokdy uvidíme. To také něco říká o vztahu vlastníků k lesům.

V drobných soukromých lesích se samozřejmě také těží dřevo, ale ve většině případů je důvodem potřeba financí na nějakou větší investici. Málokdy je důvodem jen to, že les je dostatečně starý a získané peníze se jen tak utratí za potraviny a běžné potřeby. V posledních několika letech, kdy byla cena dřeva poměrně vysoká, těžby v drobných lesích stagnovaly a dokonce mám pocit, že snad i klesaly. Může to vyjadřovat i jakýsi strach venkovského obyvatelstva z budoucího vývoje. Občan s mnohdy podprůměrným příjmem, nebo občan v důchodu, má v lese poslední a jedinou jistotu.

Také se setkávám s případy, kdy při vyznačování těžby vlastníci rovnou přiznají, že se dostal do tíživé situace. Těžba v lese je pro něj poté poslední možností.

5. TYPY VLASTNÍKŮ

Někdo z Vás namítne, že mám jen samé pozitivní zkušenosti a že vše nebývá vždy ideální. Je to pravda. V odborné správě lesů se pohybuji od svého profesního začátku a po dvaceti šesti letech zkušeností mohu vlastníky třídit do pěti základních skupin.

- 1) Vlastníci, kteří svůj les milují (první třetina) – zajišťují si většinu činností sami, les mají v pořádku a vztah s odborným hospodářem je perfektní. Někdy hospodáře až příliš zatěžují svými perfekcionistačtími potřebami.
- 2) Vlastníci běžní (druhá třetina) - o les se zajímají méně, ale váží si jeho hodnoty. O les pečují tak, aby nedocházelo k problémům. Spolupracují s odborným hospodářem a rádi využívají jeho pomoci při péči o les. Mnohé činnosti zajišťují službou.
- 3) Vlastníci špatní (třetí třetina) – o svoje lesy se starají málo, spíš vůbec. Neuvažují však o jeho prodeji. Mnohdy žijí daleko od svého historického rodinného majetku, většinou ve městech. Jejich život je ovlivněn jinými hodnotami a potřebami. Tito vlastníci konají mnohdy až na základě tlaku odborného hospodáře a všechny činnosti provádějí službou.

Vrátím se opět k anotaci semináře, kde je právě tato skupina vlastníků definována jako rostoucí podíl „nových“ či „nepřítomných“ vlastníků lesů. Tento fenomén byl pojmenován v západní Evropě, ovšem v určité podobě je do něj možno zařadit i situaci po restitucích v ČR. Ano, je to skutečně tak.

Někteří kritici současného stavu v odborné správě lesů zdůrazňují tento problém a kladou otázku: K čemu je odborný hospodář, když třetina vlastníků jej neposlouchá a nepotřebuje? Tento názor vzniká u lidí, kteří většinou nemají z výkonu odborného hospodáře praktické zkušenosti a nedokáží se na problém podívat obráceně. Právě lesy vlastníků, kteří jsou pasivní, vyžadují od odborného lesního hospodáře nejvíce péče. Právě on je totiž jediný, kdo se do těchto lesů za celý rok alespoň podívá. On je jediný, kdo dokáže objevit a identifikovat problém. Určit řešení a zajistit jeho odstranění. Právě v těchto lesích je činnost odborného hospodáře nejdůležitější. Zvláště v letošním roce se ukáže, že v boji s kůrovcem v těchto majetcích bude odborný hospodář hlavní silou.

- 4) Vlastník, který svůj les nechce a nezajímá jej - tato skupina je velmi malá a stále se zmenšuje. Ti, kdo les nechtěli, jej již dávno prodali. Lesy, které jsou dnes na prodej, pochází většinou již jen z dědictví nebo dělení majetku, kdy nový nabyvatel o ně nemá zájem.
- 5) Lesní dravci (můžeme je nazývat mnoha jinými jmény a výsledek je stále stejný) – velmi úzká skupina lidí, kteří systematicky prohledávají nabídky nemovitostí, kupují lesy a ihned je těží. Vytěžených se pak zbavují dalším prodejem. Tuto skupinu tvoří pár jedinců a firem, které vesměs všichni známe. K jejich dobru však musím konstatovat, že mnozí si již dávají pozor. Lesy sice vytěží, ale pokud možno v rámci zákona. Ani oni nestojí o zbytečné problémy se zákonem. Změna jejich chování byla určitě způsobena tlakem odborných hospodářů a státní správy, kdy se podařilo pár jedinců za jejich činnost skutečně postihnout. Tyto firmy mají svou specifickou skupinu „odborných lesních hospodářů“ (tentokrát dávám název do uvozovek), kteří na potřebnou dobu nahradí původního hospodáře.

6. MAJÍ DROBNÉ MAJETKY NĚJAKOU HODNOTU?

Dosud jsme mluvili o vlastnících a jejich vztahu k lesům. Pro zdůraznění vážnosti a skutečné hodnoty lesů na venkově a skutečného bohatství obyvatel můžeme zkusit jednoduše odhadnout cenu dřeva, která v lesích roste.

Pracuji na Vysočině s převážně smrkovými porosty. Spravuji lesy drobných vlastníků na výměře 1340 ha. Pokud vezmeme v úvahu jen průměrnou zásobu v lesích ČR 328 m³/ha (NIL II), neuvažuji vyšší zásoby smrku na Vysočině, neuvažuji vychýlení věkových stupňů k mýtním porostům. Můžeme mluvit o zásobě na mém obvodu cca 440 000 m³ dřeva. Při současných cenách dřeva v mém regionu, s přihlédnutím k převažujícímu smrku, mohu počítat s částkou 1300 Kč/průměrný m³. (Ceny smrku v mýtních těžbách se v současnosti pohybují výrazně výše i po odečtení těžebních prací). Jednoduchým výpočtem zjistíme, že cena dřeva v lesích drobných vlastníků jen na mém obvodu je 572 miliónů korun!! (Troufnu si tvrdit, že při výpočtu jsem se držel hodně dole.)

Pokud jsme v úvodu článku odhadovali, že drobných lesů může být 15% z celkové výměry, tedy 400 až 430 000 ha, pak hodnota dřeva v těchto lesích může být při průměrné zásobě 328 m³/ha a průměrné ceně 1000 Kč/m³ 1,5 bilionu korun. (To číslo má dvanáct nul.) A na tomto majetku „sedí“ vlastníci lesů, hospodaří s ním, cítí jeho hodnotu, ale nepodléhají možnosti rychlého výdělků. **A my jim říkáme trochu nepochopitelně „drobní“.**

Tato obrovská hodnota je rezervou a jistotou venkova a je naším úkolem ji rozvíjet a podporovat.

7. POZICE ODBORNÉHO LESNÍHO HOSPODÁŘE

Odborný lesní hospodář je právě ten, kdo napomáhá pečovat o tuto obrovskou a stabilní hodnotu. Je partnerem vlastníků lesů, kteří mnohdy potřebují pomoc a informace. Jeho práce je založena na dlouhodobé spolupráci a budování vzájemné důvěry. Proto je velmi důležité přistupovat k vlastníkům a jejich potřebám vstřícně a nikoli z nadřazené pozice. Hospodář, který jen poroučí a nařizuje (na což nemá ani ze zákona právo) není dobrým partnerem a jen způsobuje na úseku napětí. Tento přístup mu v konečném efektu přinese jen odchod vlastníků k jiným hospodářům a ztrátu důvěry.

7.1. Stručné základní podmínky vztahu vlastníka a odborného lesního hospodáře

Každý vlastník lesa musí ze zákona 289/95Sb., (Lesní zákon) hospodařit ve spolupráci s odborným lesním hospodářem. Každá forma i velikost majetku tak má svého odborného hospodáře. U lesů v majetku státu zajišťuje výkon OLH podnik Lesy České republiky s.p. osobou svých lesních správců. Nestátní vlastníci s výměrou lesního majetku nad 50ha musí mít svého hospodáře zajištěného smluvně, nebo v zaměstnaneckém poměru. Vlastníci s výměrou majetku menší než 50ha mohou využít služeb „státem stanoveného“ odborného hospodáře, jehož základní činnost je pro vlastníky zdarma, nebo si mohou stejně jako větší vlastníci zajistit svého hospodáře smluvně. V tomto případě však jeho služby musí platit sám vlastník na základě vzájemné dohody.

Činnost odborného lesního hospodáře může vykonávat fyzická osoba na základě licence udělené orgánem státní správy lesů podle pravidel určených zákonem 289/95 Sb. o lesích, v platném znění. Základní podmínkou je dosažení lesnické vzdělání a odborná praxe. Právnícké osoby vykonávají činnost zodpovědnou osobou - držitelem licence.

Rozsah základních povinností odborného hospodáře lze určit ze znění zákona o lesích a souvisejících vyhlášek. Přesné a jednoznačné vymezení však od vzniku zákona nebylo definováno a je zdrojem mnohých nejasností, sporů a problémů. Tímto tématem se zabíralo již několik připravovaných novel zákona, které však vždy v tichosti zanikly a téma stále nemá řešení.

7.2. Spolupráce s vlastníky

Výše bylo zmíněno, že někteří vlastníci zajišťují práce v lesích formou služeb, hledají dodavatele, shánějí informace. Dobrý hospodář, který má důvěru vlastníků, dokáže nejlépe zajistit péči o svěřené lesy. Pokud vlastníků nabízí organizaci a zajištění služeb, je to vždy založeno na důvěře. Právě toto je zárukou kvalitních služeb. Rozumný hospodář nezhodí budovanou důvěru a neztratí vlastníka pro jednu zakázku. Dalším souvisejícím efektem vzájemné spolupráce je tvorba pracovních míst a možností výdělků pro obyvatele venkova. V drobných lesích ve většině případů pracují místní podnikatelé a živnostníci. Na rozdíl od lesů v majetku státu, kde dnes pracují lidé cizí a mnohdy i z jiných zemí. Toto vnímám jako velmi špatný stav, kdy převládlo jen hledisko zisku za každou cenu. V lese, který roste v našem regionu, mají pracovat hlavně lidé z tohoto regionu. Tato skutečnost je prověřená historií a až v poslední době se ji snaží někteří jedinci a skupiny překroutit a změnit. K čemu to v konečném efektu vede, vidíme všichni kolem sebe. Dočasné kladné ekonomické výsledky jedné skupiny jsou založené na ztrátě druhé skupiny a nakonec celá společnost prodělá.

Místní živnostníci pracující v místních lesích potřebují další služby dalších místních živnostníků (opravy a prodej strojů atd.). Vydělané peníze utratí a investují opět ve svém regionu a nevyváží je mimo region, nebo dokonce do zahraničí.

Úkolem hospodáře není však být jen partnerem vlastníků. Zvláště v případě pověřených hospodářů je jejich úkolem být i partnerem a prodlouženou rukou státní správy lesů, která ze zákona dohlíží na stav lesů. Vztah vlastníka a státní správy je již více formální. Domnívám se, že státní správa vzhledem ke svým povinnostem a také velikosti spravovaného obvodu nemůže být nikdy důvěrným partnerem. Hospodář musí dohlížet na dodržování zákona v lesích a musí předcházet jeho porušování. Činí tak hlavně komunikací s vlastníky a poskytováním informací.

7.3. Problémy v pozici hospodáře vůči státu

Současný zákon zavedl institut odborného hospodáře (za to mu můžeme děkovat), mnoho věcí však nedotáhl do konce. Stále nejsou dostatečně definována práva a povinnosti odborného hospodáře a další související otázky. Proběhlo již mnoho pokusů o novelizaci a řešení těchto problémů. Diskuse jsou vždy složité a objevují se v nich i zvláštní a razantní názory. Někdy zaznívají teorie, co by se ušetřilo, kdyby hospodáři placení státem byli zrušeni. Tyto názory vychází z představ, že les roste sám a dnešní doba škrtů za každou cenu je podporuje. Je otázkou, co za tím vězí? Proč rušit věc, která dobře funguje? Vysvětluji si to mimo jiné tím, že do tohoto tématu zasahují lidé, kteří nemají žádné praktické zkušenosti a téma hodnotí z pohledu zvenku. Mám někdy pocit, že kritici stavu tlumočí názory jiných, kteří jsou možná oslněni výše odhadovanou hodnotou dřeva v těchto lesích a nevědomky jim slouží. O tom, že konkrétních vlastníků se nikdo na jejich názor neptá, ani nemluvě. Myslím si, že průběh letošní zimy a jara už jasně ukazuje důležitost a význam odborného hospodáře v lesích malých výměr, kdy hlavně a pouze oni pracují na zvládnutí rozvíjející se kůrovcové kalamity. Vlastníci lesů by bez informací a přímé pomoci hospodářů kůrovce mnohdy ani nezaregistrovali, natož provedli alespoň základní opatření.

Služba státem placeného odborného hospodáře může a také by měla být považována za jistou kompenzaci pro vlastníky lesa za různé, zákonem stanovené omezení vlastnických práv. Příkladem je obecné užívání lesů, kdy může kdokoli do mého lesa vstupovat, sbírat lesní plody a dokonce i klest. Nikdo dosud nedokázal přesně vyčíslit, jaké služby poskytuje les společnosti plněním uváděných služeb – rekreačních, vodohospodářských, klimatických....., které čerpají všichni, ale vlastníkově za ně nikdo neplatí. Stát a společnost neumí ani zabránit poškozování lesů prováděním zakázaných činností (motorkáři, čtyřkolky, koně, snowboardy) a krádežím dřeva.

Myslím si, že institut odborného lesního hospodáře pro drobné lesní majetky má velký význam. I přes zmiňované zákonné nejasnosti se osvědčil v praxi. Pro vlastníky je významnou pomocí a pro rozvoj venkovských oblastí je přínosem. Věřím, že i v budoucnu bude probíhat vzájemná spolupráce hospodářů a vlastníků.

Z výše uvedeného si dovoluji odvodit dvě definice významu odborného lesního hospodáře pro lesy malých výměr a jejich rozvoj:

1. Stejně jako je les základní složkou životního prostředí, je odborný lesní hospodář základní složkou života lesa.
2. Pokud má les na venkově pro vlastníky takový velký význam, má činnost OLH stejný význam.

8. PROBLÉMY A POTŘEBY VLASTNÍKŮ

Vlastníci lesů malých výměr jsou v podstatě rádi, že mohou vlastnit lesy, mohou v nich hospodařit, svobodně s nimi nakládat a dokonce získávat výnosy. Určitě je trápí jejich pozice v rámci lesnictví jako malých, nevýznamných a trpěných. Občas zaznívají názory, mnohdy od těch, kteří vlastní lesy ani nemají, že bylo škoda lidem lesy vracet a že by bylo nejlepší, kdyby se na nich hospodařilo opět pod jednotným vedením.

Trápí je, že přes veškerou snahu a překážky, které jim současný systém společnosti a způsoby užívání krajiny obyvatelstvem přináší, mají jen velmi omezené možnosti kompenzace, finančních podpor a dotací. Stát, Evropská unie a společnost vytváří nové a nové regulativy a omezení v nakládání s majetkem, přírodou, dřevem i financemi.

Vlastníci lesů malých výměr si zaslouží rovnoprávné postavení v přístupu ke zdrojům a rozhodování jako velcí vlastníci. Výše jsem vyčíslil, že jejich majetek není zanedbatelný a hodnota je nemalá. Je potřebné, aby stát aktivně podporoval hospodaření „drobných“ finančními podporami, omezením byrokratické zátěže vlastníků a nadále udržel zjednodušené povinnosti v rámci zákona o lesích. Podporoval nadále tvorbu Lesních hospodářských osnov a zjednodušil jejich dostupnost pro vlastníky, kdy jejich předávání protokolem bývá někdy složitým úkonem se závazky na mnoho let. Vlastník ve chvíli předání ani neví, jaké budou jeho příští potřeby a záměry. Mnohdy je pak jednoduší osnovu nepřevzít a nezavazovat se. V této situaci pak tvorba osnov skoro ztrácí smysl. Osnova má být pomůckou vlastníka a hospodáře, ne strašákem.

Velmi důležitá a v letošní kůrovcové kalamitě jednoznačně nenahraditelná je pro stát i vlastníky činnost odborných lesních hospodářů. Hospodář je základním partnerem vlastníka a nástrojem státu. Pro další rozvoj a zachování lesů malých výměr je zásadní, aby stát nadále podporoval existenci pověřených odborných lesních hospodářů a v rámci legislativy byly dořešeny nejasnosti v náplni práce, právech a povinnostech. Stejně tak je důležité, aby byly již konečně dořešeny stále se opakující potíže s financováním jejich činnosti státem.

Je žádoucí, aby drobní vlastníci měli větší a jednodušší možnost získávat informace. Bylo by vhodné, kdyby ministerstvo zemědělství prosadilo vznik vzdělávacích a informačních pořadů v médiích.

9. ZÁVĚREM

Budu velmi rád, když moje zamyšlení vyvolá zájem a diskusi všech zúčastněných o současných problémech. Chci připomenout, že stejně jako ve všech lidských činnostech jsou lidé dobří a ti méně dobří, tak i mezi vlastníky lesů nebo hospodáři jsou rozdíly. Při posuzování systému a hledání budoucích směrů však nesmíme hodnotit celek podle občasných chyb jednotlivců (jsou hodně vidět a někdy se o nich všude vypráví), ale musíme hodnotit celkovou funkčnost systému, spokojenost účastníků vztahů a celé společnosti.

Kontakt:

Ing. Jiří Pohan

Česká komora odborných lesních hospodářů, z.s. (www.ckolh.cz)

394 04 Nový Rychnov 252

e-mail: j.pohan@post.cz

PORADENSTVÍ V LESNÍM HOSPODÁŘSTVÍ

Bc. Martin Polívka, DiS.

Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka Hradec Králové

Anotace

Poradenství v lesním hospodářství v České republice vždy v nějaké podobě existovalo. Stěžejní úlohu sehrávají odborní lesní hospodáři (OLH) a instituce, které jsou Ministerstvem zemědělství ČR (MZe) pověřeny vykonáváním poradenství v rámci své specializace a odbornosti, kterou zajišťují. Od vstupu ČR do EU je třeba poradenství v lesnictví vnímat v kontextu zemědělského poradenského systému. Zemědělský poradenský systém stávající formy v lesnictví do systému včlenil, nicméně některé jeho prvky nejsou zcela funkční nebo stále chybí. Existuje řada subjektů, které nabízejí poradenské služby na komerční bázi. V současnosti může MZe garantovat určitou úroveň poskytovaného poradenství pouze u skupin, se kterými se systematicky pracuje, kam náleží privátní akreditovaní poradci zapsaní v „Registru MZe“ a potom lidé z organizací MZe přímo nebo nepřímo řízených.

Klíčová slova

Poradenství, zemědělský poradenský systém, koncepce, odborný lesní hospodář, ÚHÚL, MZe

1. ZEMĚDĚLSKÝ PORADENSKÝ SYSTÉM A OBLAST LESNICTVÍ

Poradenství v lesním hospodářství je nutné vnímat jako součást resortního zemědělského poradenství. Po několik po sobě jdoucích období se poradenství v resortu odvíjí od koncepcí poradenského systému Ministerstva zemědělství. Po vstupu ČR do EU nám vznikla povinnost Nařízením Rady (ES) č.1782/2003 zřídit zemědělský poradenský systém, který má zajistit poradenství minimálně pro oblast zákonných požadavků. MZe na základě tohoto požadavku zpracovalo „Koncepci zemědělského poradenství č.j. 2160/2004-3020. Úkolem vybudovat zemědělské poradenství byl pověřen Ústav zemědělských a potravinářských informací (ÚZPI). Tato koncepce ukládala ÚZPI spolupracovat v oblasti lesnictví s Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL). Na činnost ÚZPI plynule navazuje činnost Ústavu zemědělské ekonomiky a informací (ÚZEI). Od roku 2004 se ÚHÚL aktivně podílí na tvorbě poradenského systému. Základy poradenského systému v lesnictví byly v minulosti položeny a MZe jeho prvky zakomponovala do celého resortního poradenského systému. Zemědělský poradenský systém se v současnosti skládá ze čtyř základních úrovní.

1.1. První stupeň poradenství

První stupeň v systému poradenství v oblasti zemědělství vykonávají Krajská informační střediska (KIS), která poskytují zemědělcům základní vstupní poradenství. V lesnictví je to vstupní konzultace, kdy se vlastník lesa dozví základní informace spojené s hospodařením v lesích a kterou poskytuje OLH.

OLH je osoba, na kterou se mají vlastníci obracet nejdříve a v součinnosti s ní zabezpečovat hospodaření v lesích, tak, jak jim to ukládá § 37 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích. Díky skutečnosti, že základní povinnosti OLH nejsou dosud nikde taxativně stanoveny, je úroveň poskytování služeb i poradenství ze stran OLH velice různá.

I v závěrech z Národního lesnického programu II (NLP II) je v „klíčové akci 5“ poukazováno na fakt, že v současnosti neexistuje žádný prvek poradenského systému, který by s vlastníky lesa systematicky pracoval a vzdělával je. Tuto úlohu by měla v oblasti lesnictví plnit KIS. V regionu by mělo existovat místo, kam může vlastník lesa přijít, zavolat nebo napsat s vědomím, že získá potřebné informace, kde případně může konzultovat danou problematiku, kde případně dostane kontakt na příslušného specialistu, který mu bude schopen pomoci s daným problémem, nebo kde si může ověřit, že jeho OLH mu skutečně dává ty správné informace.

1.2. Druhý stupeň poradenství

Druhý stupeň poradenství se zaměřuje již na specializované poradenství, které představují odborné konzultace. V zemědělství tuto úlohu plnily Agentury pro zemědělství a venkov (AZV) a další MZe pověřené instituce. V současnosti úlohu AZV převzaly pobočky Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF), konkrétně jejich Oddělení příjmu žádostí a LPIS.

Odborné konzultace jsou poskytovány veřejnosti bezplatně, formou telefonického, elektronického, případně osobního kontaktu časově limitovaného. Takto poskytuje poradenské služby i ÚHÚL, v rámci své specializace, kdy

veřejnost může využít zasílání elektronických dotazů prostřednictvím emailu poradenstvi@uhul.cz, nebo se může obracet přímo na specialisty z jednotlivých poboček. Obdobně pak působí i výzkumné ústavy (např. VÚLHM v.v.i. – prostřednictvím lesní ochranné služby – LOS), odborná sdružení a privátní instituce. V zemědělství tento typ služeb poskytují zemědělské výzkumné ústavy, komory, profesní sdružení a další privátní instituce.

1.3. Třetí stupeň poradenství

Nový stupněm poradenství, který vznikl v souvislosti se vstupem ČR do EU je individuální poradenství proškolených specialistů s podporou z Programu rozvoje venkova (PRV) nebo národních programů. Jedná se o 3. stupeň v rámci „Koncepce zemědělského poradenství“, které je zaměřeno na individuální poradenství. Jde o poradenství s finanční spoluúčastí klientů poskytované akreditovanými poradci MZe. Je využíváno v případech, kdy subjekt potřebuje řešit odbornou problematiku zaměřenou na oblast zavádění standardů EU tzv. „Závazků ČR vůči EU“ a na oblast „Zavádění environmentálních opatření“. Sama EU určuje témata, která jsou pro ni klíčová a ty má snahu prostřednictvím dotační politiky podporovat.

V lesnictví oblast „Závazků ČR vůči EU“ představují směrnice a normy vztahující se k hospodaření v lesích a jedná se zejména o témata jako je NATURA 2000, ochrana vod, používání a nakládání s chemickými přípravky při hospodaření v lesích, bezpečnost práce, reprodukční materiál lesních dřevin, problematika uvádění dřeva a dřevařských výrobků na trh a jiné. Dále by se tento druh poradenství měl zaměřovat na témata, jako je snižování negativního dopadu změn klimatu v rámci lesnictví, obnovitelné zdroje energie a optimalizace hospodaření lesního podniku nebo environmentální profil lesního podniku. Již uvedený druh poradenství bývá komplexnější a jde do větší hloubky. V současnosti je v Registru poradců zapsáno 43 poradců pro obor lesnictví.

1.4. Čtvrtý stupeň poradenství

Posledním stupněm dle „Koncepce“ je 4. stupeň – poskytování informací prostřednictvím specializovaných webových portálů. Z hlediska kvantifikace cílů se jedná o webové stránky, které nasměrují žadatele o odbornou pomoc ke zdroji, který mu pomoc poskytne. V rámci koncepce zemědělského poradenství měl tuto úlohu zajišťovat portál „Celostátní síť pro venkov“. V současné době částečně naplnění zajišťuje portál eagri.cz.

2. STÁTNI A NESTÁTNI PORADENSTVÍ

Od samého počátku devadesátých let minulého století se v dané oblasti projevuje roztržičnost a nesystematičnost, která se následně podepisuje na dostupnosti služeb i aktuálních informací. Hlavní problém, který je spojený s poradenstvím pro vlastníky lesů, je neznalost jejich potřeb, vhodných forem vzdělávání a chybějící koordinace poradenství.

2.1. Nestátní poradenství

Nestátní poradenství vlastníků lesa existuje v prostředí ČR prostřednictvím profesních sdružení, lesnických sdružení nebo je založeno na komerční bázi prostřednictvím firem, které poskytují konkrétní služby spojené s konkrétními produkty. Proto tuto formu poradenství využívají většinou větší vlastníci lesů. Od roku 2007 je možné poptávat také poradenské služby akreditovaných poradců MZe ČR v oboru lesnictví. Své nezastupitelné místo mají semináře a konference či exkurze, které pořádají různé instituce. Ale tyto bývají většinou velice úzce zaměřeny a jsou určeny především lidem s lesnickým vzděláním. O jejich pořádání jsou vlastníci nedostatečně informováni a informace o pořádání si musí sami aktivně vyhledávat (časopis Lesnická práce, internet, a jiné).

Informovanost vlastníků v nejširším slova smyslu tedy zajišťují obecně OLH, lesnické organizace a profesní sdružení (např. Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů, Česká lesnická společnost, Česká komora odborných lesních hospodářů a další). Svou roli v poradenství sehrává i odborný časopis Lesnická práce, který ovšem v běžném prodeji není a opět i svým obsahem je určen pro větší vlastníky a lesnický personál na úrovni THP. Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů (SVOL) vydává své noviny, kde informuje své členy o novinkách v oboru lesnictví. Každá z profesních organizací má i své webové stránky na internetu. Do poradenství jsou také zapojeny univerzity v Praze, Brně a Českých Budějovicích a některé střední lesnické školy, obvykle formou grantů, anebo poskytují poradenské služby na komerční bázi.

2.2. Státní poradenství

Státní poradenství je realizováno většinou prostřednictvím pracovníků státních institucí a omezuje se převážně na oblast odbornosti, kterou tyto instituce zajišťují. Vlivem specializace často mívá velice omezený rozsah. Státní poradenství je zajišťováno odbornými lesními hospodáři placenými státem pro vlastníky do 50 ha (ať už ho vykonávají pracovníci LČR s.p. nebo privátní subjekty), pracovníky státní správy lesů, lesní ochranou službou VÚLHM, pracovníky ÚHÚL a aktivitami v publikační činnosti MZe na úseku lesního hospodářství.

Svoji metodickou činností v oblasti státního poradenství přispívá od samého počátku také i Ústav pro hospodářskou úpravu lesů a to opět v rámci odbornosti, kterou zajišťuje (OPRL, certifikace, IDC, NIL, EUTR apod.). Metodici ÚHÚL se zaměřují výhradně na ekonomicko-právní poradenství.

Lesní ochranná služba (LOS) se specializuje na technologické poradenství a to především v oblasti ochrany lesů. O existenci LOS drobní vlastníci prakticky často ani nevědí.

Vysoké školy se pak zaměřují na úzce specializované poradenství, které je spojeno s granty nebo na objednávku velkých vlastníků či subjektů hospodařících v lesích, které mívá charakter analýz, auditů nebo posudků.

Státní instituce vesměs nedosáhnou na podpory z veřejných zdrojů na financování těchto aktivit a jejich možnosti využívání státního rozpočtu jsou velice omezené.

S drobnými vlastníky lesů se systematicky nepracuje. Jejich vzdělávání a osvětu nikdo systematicky nezajišťuje a nekoordinuje, jsou řešeny spíše až problémy, do kterých se dostanou nebo které je potkají. Drobní vlastníci čerpají informace většinou od OLH, z brožur a letáků. Úroveň poskytování služeb i poradenství ze strany OLH je velice různá a podobně je tomu i u státní správy lesů. Ne vždy je státní správa vykonávána lidmi s lesnickým vzděláním, a i když mají lesnické vzdělání, nemusí mít zkušenosti z praxe. Jejich odbornost je především zaměřená na výkon jejich kompetence, často dochází ke kumulaci různých funkcí výkonu státní správy a i kdyby chtěli, nezbyvá jim na poradenství čas. Podmínky jsou na obcích s rozšířenou působností diametrálně rozdílné.

3. PORADENSTVÍ POSKYTOVANÉ ÚHÚL

3.1. Postavení ÚHÚL v rámci zemědělského poradenského systému

ÚHÚL vykonává poradenství v souladu se svojí Zřizovací listinou a Koncepcí poradenského systému Ministerstva zemědělství. ÚHÚL poskytuje poradenství na nekomerčním základě, poskytuje poradenství vlastníků lesů a jejich sdružením, subjektům hospodařícím v lesích, odborným lesním hospodářům, stavovským lesnickým organizacím a široké lesnické veřejnosti, orgánům státní správy lesů a akreditovaným poradcům (metodickou a informační podporu). Jedná se o poradenství související s odbornou činností ÚHÚL v činnostech vymezených pro ÚHÚL zřizovací listinou a v oblasti ekonomicko-právního poradenství. Ekonomicko-právní poradenství se soustřeďuje na finanční podpory v lesním hospodářství (národní i evropské) a na oblast zákonných požadavků při hospodaření v lesích (národní legislativa, právní předpisy EU a jejich implementace do prostředí ČR). V poslední době právě v části ekonomické roste úloha technické podpory v souvislosti s Programem rozvoje venkova. Poradenské služby ÚHÚL poskytuje v rámci druhého a čtvrtého stupně poradenského systému MZe. Ekonomicko-právním poradenstvím se v rámci ÚHÚL zabývají specialisté v rámci odborné skupiny OS Poradci. Jde o 18 lidí v rámci 9 poboček ÚHÚL, kteří mají jako jednu ze specializací svých činností i poradenství. Odborná skupina existuje od roku 2004 a její zřízení bylo vyvoláno potřebami MZe v souvislosti s budováním zemědělského poradenského systému již v době před vstupem ČR do EU.

3.2. Služby poskytované v rámci ekonomicko-právního poradenství

ÚHÚL nevyvíjí komerční aktivity, jako například tvorbu projektů pro žadatele o finanční podporu z fondů Evropské unie. Práce odborné skupiny se zaměřuje na pět hlavních okruhů.

První okruh tvoří činnosti spojené s tvorbou a distribucí praktických informačních publikací a materiálů. Do této skupiny patří brožurky „Rádce vlastníka lesa do výměry 50 ha“, informační letáky nebo metodická doporučení. Veškeré materiály jsou volně k dispozici na webových stránkách www.uhul.cz v sekci poradenství v lesním hospodářství.

Samotná část webových stránek ústavu, která je věnovaná poradenství představuje druhý okruh činností.

Webová stránka je provázaná i s třetím okruhem činností, který souvisí s akreditací privátních poradců vedených v Registru MZe. Zde jsou k dispozici praktické metodické materiály, které mohou sloužit jako vodítko pro výkon jejich odborné činnosti. Akreditací a vedením registru je pověřen ÚZEI. ÚHÚL se v rámci procesu akreditace podílí na odborném vzdělávání uchazečů, na oponování jejich akreditačních projektů a na jejich přezkušování před

akreditační komisí. Následně se podílí na jejich celoživotním vzdělávání a vytváří jim metodickou podporu pro jejich práci. Metodická podpora zahrnuje tvorbu praktických tematických metodik, e-learningových kurzů a společně s ÚZEI organizování jednoho povinného semináře ročně.

Čtvrtý okruh souvisí se vzděláváním a osvětovou činností pro širokou lesnickou veřejnost. Pracovníci ÚHÚL sami vzdělávací a informační akce nepořádají, ale podílejí se jako lektori na akcích, které organizuje MZe nebo jiné subjekty (Krajské úřady, ČLS, ČKOLH, SVOL, ...).

Pátou oblast představuje přímé, časově omezené, individuální poradenství. Do přímého poradenství patří elektronické dotazy a přímé konzultace. Přímé konzultace probíhají telefonicky nebo osobně s tazatelem na pobočce, v terénu nebo na veletrzích či výstavách. Smyslem přímé konzultace je poskytnout žadateli nezávislé, pravdivé a kvalitní informace nebo mu poradit na koho se má obrátit, případně kde tyto informace získá.

4. VYHODNOCENÍ ČINNOSTI ZA PROGRAMOVÉ OBDOBÍ 2007–2013

V roce 2014 bylo provedeno celkové vyhodnocení přímé poradenské činnosti za uplynulé období 2007–2013. Poptávka po poradenských službách se sleduje od roku 2005. Od roku 2007 (první rok platnosti programového období PRV schváleného pro roky 2007–2013) se dotazy v poradenské činnosti ÚHÚL evidují ve stejné struktuře, proto je možné porovnat poptávku za jednotlivé roky od roku 2007 až po rok 2014. Celkem členové odborné skupiny Poradci vyřizovali 3794 poradenských případů. V průměru se jedná o 542 případů ročně.

5. MONITORING A SYSTEMATIZACE SUBJEKTŮ ZABÝVAJÍCÍCH SE PORADENSTVÍM V LH

V návaznosti na závěry Národního lesnického programu NLP II v rámci klíčové akce 5 dostal ÚHÚL za úkol provést monitoring a systematizaci subjektů zabývajících se poradenstvím v lesnictví (kdo, jaké poradenství a za jakých podmínek poskytuje). Daná oblast je velmi nepřehledná až chaotická. A NLP II v rámci svých doporučení se pokusil danou oblast zmapovat a systematizovat. První velkou skupinu tvoří licencovaní odborní lesní hospodáři. Celkem je evidováno cca 3590 vydaných licencí. Kolik lidí z toho počtu skutečně aktivně vykonává funkci OLH se zjistit nedá. Nad daty ČSÚ jsme provedli analýzu podnikatelských subjektů, kteří mají poradenství v předmětu činnosti. Jednalo se o předmět činnosti „Poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků“ a předcházející specifikaci „činnost technických poradců v zemědělství a lesnictví“. V registru se nachází cca 15339 podnikatelských subjektů, kteří mají výše uvedený předmět podnikání. Následně jsme zkoumanou množinu zúžili na specifikum s „NACE 02 Lesní hospodářství a jiné činnosti v oblasti lesnictví“. Danou podmínku splňovalo 468 subjektů. Ovšem ani zde nelze jednoznačně určit, nakolik tyto subjekty opravdu poskytují poradenské služby. Jelikož se jedná o živnost volnou, může si jí dát do předmětu činnosti prakticky kdokoli. MZe sice pak následně vyzvalo podnikatelské subjekty, aby se přihlásili do chystaného registru zvlášť určeného pro poradenské subjekty v lesnictví, ale tato snaha vyzněla naprázdno. Jediné skupiny, které aktivně provádějí poradenství a u kterých může MZe garantovat nějakou úroveň a se kterými se systematicky pracuje, jsou privátní akreditovaní poradci zapsaní v Registru MZe a lidé z MZe přímo nebo nepřímo řízených organizací.

6. ZÁVĚR

V rámci doporučení z NLP II vyplývá, že v další fázi budování poradenského systému je zapotřebí využít stávajícího systému a ten doplnit o složky, které by řešily nevyhovující nebo méně funkční části. Vlivem politických rozhodnutí se v několika minulých letech stav v oblasti poradenství lesního hospodářství zhoršoval, oproti stavu v době tvorby NLP II. Stav se začal pozvolna zlepšovat až s příchodem stávající politické reprezentace. Přestože se některé záměry, jako pokračování podporovaného poradenství ve stávajícím programovém období, nepodařilo prosadit do stávajícího PRV, což bylo předmětem kritiky i od orgánů EU, je zde vůle ze strany MZe zajistit jeho pokračování z národních zdrojů. Stále zde zůstává úkol zajistit provázanost a koordinaci poradenství v lesnictví, aby se jednotlivé části nedublovaly a byla zajištěna jejich kontinuita. Měla by existovat webová stránka, kde by se zájemce o informace mohl dovědět, kdo se čím konkrétně v rámci poradenství zabývá a kam a na koho se má obrátit. Tím také oblast poradenství jednoznačně vymezit a popsany proces sjednotit s Koncepcí poradenského systému Ministerstva zemědělství.

PŘEHLED ZKRATEK V TEXTU

AZV	Agentura pro zemědělství a venkov
ČKOLH	Česká komora odborných lesních hospodářů
ČLS	Česká lesnická společnost
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EUTR	EU Timber Regulation
IDC	Informační datové centrum
KIS	Krajské informační středisko
LČR	Lesy České republiky, s.p.
LH	lesní hospodářství
LOS	Lesní ochranná služba
MZe	Ministerstvo zemědělství
NIL	Národní inventarizace lesů
NLP II	Národní lesnický program II
OLH	Odborný lesní hospodář
OPRL	Oblastí plán rozvoje lesů
OS	Odborná skupina
PRV	program rozvoje venkova
SSL	Státní správa lesů
SVOL	Sdružení vlastníků obecních a soukromých lesů
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
THP	Technicko-hospodářský pracovník
ÚHÚL	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
ÚZPI	Ústav zemědělských a potravinářských informací
VÚHLM	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti

LITERATURA

- [1] eagri.cz/public/web/mze/poradenstvi-a-vyzkum/poradenstvi/koncepce-a-strategie/
- [2] www.uhul.cz/nase-cinnost/poradenstvi-v-lesnim-hospodarstvi/uvod
- [3] www.uhul.cz/nase-cinnost/286-narodni-lesnický-program/klicove-akce-ka/ka-05-podporit-spolupraci-vlastniku-lesu/412-ka-05-vysledne-doporuceni-kr-pro-ministerstva
- [4] POLÍVKA M., *Závěrečná zpráva o činnosti OS Poradci za rok 2014, příl.č. 7 Vyhodnocení poradenské činnosti za období 2007–2013*, Brandýs nad Labem, ÚHÚL 2014
- [5] SOUŠEK Z., *Technická zpráva k úkolu NLP II KA 5.2*, Brandýs nad Labem, ÚHÚL 2014

Kontakt:

Bc. Martin Polívka, DiS.

vedoucí OS Poradci,

ÚHÚL pobočka Hradec Králové, Veverkova 1335, 500 02 Hradec Králové,

tel.: 490 522 236

e-mail: polivka.martin@uhul.cz,

SDRUŽOVÁNÍ VLASTNÍKŮ LESŮ MALÝCH VÝMĚR – STÁLE NEVYUŽITÁ PŘÍLEŽITOST?

Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.¹, Ing. Jiří Matějček, CSc.²

¹Česká zemědělská univerzita v Praze, Fakulta lesnická a dřevařská

²Ústa pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem

Abstrakt

Sdružování vlastníků lesů je často považováno za jednu z možností, jak řešit problematiku hospodaření v lesích malých výměr tak, aby se zvýšila efektivita hospodaření v lesích jako podnikatelské činnosti či realizace vlastnického práva na pozemcích určených k plnění funkcí lesů. Stávající právní úprava našeho občanského práva, stejně jako právní předpisy v minulosti nevytvořily rámec pro vznik speciální formy právního subjektu, který by motivoval vlastníky lesů malých výměr ke sdružování jejich majetků. Příspěvek obsahuje také výsledky dotazníkového průzkumu mezi vlastníky lesů v regionu Středočeského kraje, jenž byl součástí řešení kvalifikačních prací studentů FLD ČZU v Praze, přičemž byla použita stejná metodika sběru dat jako pro účely zpracování výsledků v rámci řešení klíčové akce Národního lesnického programu pro období do konce roku 2013 – KA 05 – Podpořit spolupráci vlastníků lesů.

Klíčová slova

lesní hospodářství, sdružování vlastníků lesů, dotazníkové šetření, finanční podpora, Národní lesnický program

1. SDRUŽOVÁNÍ VLASTNÍKŮ LESŮ – STÁLE AKTUÁLNÍ PROBLÉM?

Sdružování vlastníků lesů je často považováno za jednu z možností, jak řešit problematiku hospodaření v lesích malých výměr. Sdružování jako fenomén se však nemusí týkat pouze drobných vlastníků, vznik různých forem asociací a sdružení může být zapříčiněn mnoha důvody. Problematika sdružování není v lesnictví jevem novým, ale má své kořeny sahající několik století zpět. Rozhodnou-li se vlastníci lesa vytvořit určitý nový subjekt – právnickou osobu - měli podle příslušných právních předpisů České republiky s účinností do 31. 12. 2013 možnost založit buď sdružení s právní subjektivitou, anebo sdružení bez právní subjektivity.

Při zakládání sdružení s právní subjektivitou mohli v nedávné minulosti vlastníci lesa využít těchto právních forem: veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, družstvo, občanské sdružení, svazek obcí, obecně prospěšná společnost a zájmové sdružení právnických osob. Přičemž v případě veřejné obchodní společnosti, komanditní společnosti, společnosti s ručením omezeným a akciové společnosti se jednalo o společnosti obchodní. Pokud se rozhodli vlastníci lesa založit sdružení bez právní subjektivity, měli pouze jedinou možnost a to sdružení založené smlouvou podle § 829 a násl. Občanského zákoníku.

S přijetím nového občanského zákoníku - zákona číslo 89/2012 Sb. a zákona číslo 90/2012 Sb., o obchodních korporacích, lze opět využít následujících právních forem pro vznik nových subjektů, jimiž jsou: veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost, družstvo. Obecně prospěšnou společnost nově již založit nelze. Občanská sdružení se od 1. 1. 2014 automaticky stávají spolky, ale mají možnost, pokud jim tato právní forma nevyhovuje, transformace podle zákonných podmínek. Zájmová sdružení právnických osob již podle NOZ nevznikají, postup transformace vede ke vzniku spolku. Při rekodifikaci soukromého práva s účinností od 1. 1. 2014 mohou vznikat také nové právní formy: spolky podle § 214 a násl. NOZ, ústavy podle § 402 a násl. NOZ, nadace podle § 306 a násl. NOZ, nadační fondy podle § 394 a násl. NOZ či sociální družstva podle § 758 a násl. zák. 90/2012 Sb.. Dále také lze využít právní formy pro dobrovolný svazek obcí podle § 43-53 zákona číslo 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění.

1.1 Finanční příspěvky na sdružování vlastníků lesů malých výměr

Podporu hospodaření v lesích poskytováním služeb nebo finančních příspěvků státem upravuje zákon číslo 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), ve znění pozdějších předpisů. Ustanovení § 46 odst. 1 písm. j) lesního zákona stanovuje, že finanční příspěvky mohou být poskytnuty zejména na podporu sdružování vlastníků lesů a podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých výměr. O poskytnutí těchto služeb nebo finančního příspěvku, na které není právní nárok, rozhoduje ministerstvo nebo

krajský úřad. Závazná pravidla poskytování finančních příspěvků a kontroly jejich využití připravuje každoročně vláda a jsou přílohou státního rozpočtu.

Závazná pravidla poskytování finančních prostředků na hospodaření v lesích v roce 2013 a způsobu kontroly jejich využití byly přílohou č. 9 zákona č. 504/2012 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2013, kdy podle odst. 1 písm. c) obecných podmínek se poskytují finanční příspěvky na sdružování vlastníků lesů malých výměr.

O příspěvek mohl požádat oprávněný člen sdružení bez právní subjektivity nebo sdružení s právní subjektivitou. Předmětem příspěvku byly náklady na správu sdruženého lesního majetku. Podmínkou přiznání příspěvku je společné hospodaření minimálně 5-ti vlastníků lesa na sdruženém majetku o minimální výměře 150 ha.

Výše příspěvku se stanoví součinem sazby a výměry jednotlivých sdružených lesních majetků k 1. lednu 2013, zaokrouhlené na celé hektary nahoru, ve vztahu na velikost sdruženého lesního majetku celkem. Sazby příspěvků ve stejné výši v roce 2014 byly součástí Nařízení vlády číslo 30/2014 Sb., o stanovení závazných pravidel poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích a na vybrané myslivecké činnosti – přílohy číslo 1.

Tab. 1 Sazby příspěvků na sdružování vlastníků lesů malých výměr

Čís. řád.	Velikost sdruženého majetku v hektarech	Technické jednotky	Identifikace v programu Dotace			Výměra jednotlivých sdružujících se vlastníků			
						do 5 ha	do 50 ha	do 150 ha	do 300 ha
						A	B	C	D
1.	od 150 do 500	Kč/ha	C	a	1	300	150	100	-
2.	nad 500 a do 1000	Kč/ha	C	b	1	350	200	150	50
3.	nad 1000	Kč/ha	C	c	1	400	250	200	100

Zdroj: Příloha č. 1 k nařízení vlády č. 30/2014 Sb. V. Sazby finančního příspěvku na podporu sdružování vlastníků lesů a podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých výměr

Podle informací získaných od pracovníků oddělení zemědělství a lesnictví, Odboru životního prostředí a zemědělství Středočeského kraje, poskytl Středočeský kraj příspěvky na podporu sdružování vlastníků lesů malých výměr naposledy v roce 2004 a to dvěma subjektům. Příspěvek byl poskytnut podle přílohy č. 10 zákona č. 457/2003 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2004. Předmětem příspěvku byly náklady na správu sdruženého lesního majetku. Tyto příspěvky byly poskytnuty sdružením, ale výše příspěvku se stanovila součinem sazby a výměry jednotlivých sdružených lesních majetků. Tabulka sazeb příspěvků pro rok 2004 byla stejná jako pro rok 2013, výše příspěvků se od té doby nezměnila.

Výše příspěvků poskytovaných jednotlivými kraji v letech 2008 až 2012 je uvedena v publikacích vydávaných Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, pobočka České Budějovice, pod názvem Finanční příspěvky na hospodaření v lesích poskytované jednotlivými kraji v roce 2008, atd. (2008 – 2012). I v těchto publikacích zveřejněné údaje vypovídají o tom, že Středočeský kraj neposkytl v letech 2008 – 2012 příspěvky na sdružování vlastníků lesů malých výměr. Rovněž podle Průvodce možnostmi získávání podpor pro lesní hospodářství v období 2007 – 2013, vydaného Ústavem pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, poskytl v roce 2008 tento příspěvek pouze Kraj Vysočina (2008). [4]

Největší objem vyplacených příspěvků na sdružování vlastníků lesa malých výměr byl vyplácen v letech 1998 až 2006. V letech 2011 - 2013 tyto příspěvky vypláceny nebyly. Výše vyplacených příspěvků je uvedena v následující tabulce.

Tab. 2 Finanční příspěvky na sdružování vlastníků lesů malých výměr

Rok	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Počet vyhověných žádostí (ks)	-	18	31	39	28	35	33	37	32	-	-	-	-	-	-	-
Sdružený majetek celkem v tis. ha	-	7,7	22	28,4	24,5	19,1	23,8	23,1	25,4	-	17,4	6,3	6	6,5	6,5	-
Příspěvky celkem v mil. Kč	1	1	2,2	3,1	3,4	3,7	3,8	3,8	4,0	2,7	2,9	1,3	1,3	1,4	1,4	0

Zdroj: (Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství České republiky /1997 – 2011/) [3]

Sdružování vlastníků lesů malých výměr je fenoménem, kterým se zabývají i dokumenty související se státní lesnickou politikou. Například NLP II je v ekonomickém pilíři, klíčové akci 5 uveden cíl Podpořit spolupráci vlastníků lesů, kde vedle zefektivnění systému státního a soukromého poradenství pro vlastníky lesů a zjednodušení podmínek procesu arondace (scelování) a směn lesních majetků, je uveden požadavek na podporu (legislativní, finanční a informační) sdružování vlastníků drobných lesů ke společnému hospodaření a společnému prodeji výrobků a služeb. V rámci této klíčové akce 5 byl proveden i poměrně rozsáhlý anketní průzkum o významu sdružování. Podpora sdružování je také deklarována v hlavě 7 zákona o lesích, kde v §46 je uvedeno, že stát podporuje hospodaření v lesích poskytováním služeb nebo finančních příspěvků, přičemž tyto finanční příspěvky mohou být poskytnuty také na podporu sdružování vlastníků lesů a podporu hospodaření ve sdružených lesích vlastníků malých výměr. Deklarování podpory je však jedna věc, reálná podpora věc jiná.

V tabulce jsou zachyceny skutečnosti od roku 1996, tedy od roku platnosti stávajícího zákona o lesích. Před rokem 1996 existovalo v rámci národních podpor lesnímu hospodářství specifické opatření pro podporu hospodaření v lesích pro vlastníky do 250 hektarů, ne samotná podpora sdružování. Z těchto údajů je patrné, že po dobu prvních cca 10 let podpora měla vzrůstající tendenci. Zvrat nastal v roce 2005 s přechodem kompetencí v poskytování finančních příspěvků z ministerstva na krajské úřady. Tyto úřady nadále nebyly vázány celostátními doporučeními (formou pravidel jako součástí přílohy státního rozpočtu), ale mohly vydávat pravidla specifická pro svou oblast působnosti. Oproti roku 2004, kdy byly vyplaceny příspěvky MZe na podporu sdružování v 9 krajích, byly podpory v roce 2005 vyplaceny krajskými úřady příspěvky na sdružování pouze v 5 krajích. 4 krajské úřady, které příspěvky nerealizovaly, uvedly jako důvod nedostatek finančních prostředků (3 případy) a dále, že tato oblast není prioritou (1 případ). Další propad podpory byl zaznamenán od roku 2007, kdy mnoho krajských úřadů uvedlo v účinnost nová pravidla poskytování podpor (většinou na víceleté období) a to v souvislosti s novým programovým obdobím EU. Od roku 2011 krajské úřady žádné podpory sdružování nerealizují. Výše uvedené podpory se vždy týkaly příspěvku na sdružené hospodaření (podle velikosti sdruženého majetku a podílu), nejednalo se v podporu vzniku sdružení nových. Taková možnost zde byla v rámci Operačního programu Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (viz výše kapitola 6.1) v období 2004-2006, nicméně jak ukázala analýza, nebyla na související opatření podána žádná žádost. Tato skutečnost byla dána především omezením podpory pro formy sdružení s právní subjektivitou, kterými převážná většina českých sdružení nebyla. Do budoucna je tak nutno provést zásadní inovaci v právní formě ve smyslu přechodu na některou z forem sdružení s právní subjektivitou. V programovém období 2007-2013 opatření přímo zaměřené na podporu sdružování nebylo realizováno. [1]

V České republice se žádné praktické kroky na nápravu existujícího stavu neprovádějí, a tak lze přijmout závěr, že téma sdružování vlastníků lesa malých výměr i přes proklamace v lesopolitických materiálech zůstává stále na okraji zájmu těch, kteří ve státní lesnické politice rozhodují.

Z výše uvedeného též vyplývá, že samotné použití ekonomických nástrojů je bez využití dalších dvou lesopolitických nástrojů, tedy legislativních opatření (právní úprava) a informační podpory (poradenství, vzdělávání aj.) pro vznik nových sdružení vlastníků lesa nedostatečné. Nelze se vyhnout ani úvaze o tom, že v tomto složitém procesu záleží i na promyšleném pořadí jednotlivých kroků – nejdříve začít legislativními opatřeními doprovázenými masivní osvětovou činností, poradenstvím a následně teprve ekonomickými stimuly.

Dokud se nepodpoří vznik sdružení vlastníků lesa, tak je asi i bezpředmětné uvažovat o dalších formách finančních podpor, daňových úlev nebo poradenských služeb pro neexistující sdružení vlastníků lesa.

Pro odstranění dalších souvisejících překážek a argumentací bránících sdružování však jenom podpora z veřejných zdrojů nebude stačit, neboť povaha řady problémů má zcela odlišný charakter a nelze je řešit pouze dotačním systémem. Takový příkladem může být daňová oblast (např. na obce se při sdružení a zlepšení hospodaření okamžitě vztahuje povinnost odvedení daní z příjmů, avšak pokud obce hospodaří samostatně, daň zůstává obci).

Jako hlavní konstrukční prvky finanční podpory sdružování vlastníků lesa malých výměr se jeví i s ohledem na zahraniční zkušenosti následující druhy dotací [2]:

- Dotace na založení sdružení
- Dotace na správu a řízení lesního sdružení
- Dotace na počáteční investice
- Prémie za mobilizaci dříví
- Kombinovaný model

2. ANKETNÍ PRŮZKUM MEZI DROBNÝMI VLASTNÍKY LESŮ

Na příkladu anketního průzkumu, který se uskutečnil v rámci zpracování kvalifikačních prací studentů, byli osloveni vlastníci lesů ze Středočeského a Plzeňského kraje. Základní metodou použitou pro vlastní průzkum byla metoda sociologického výzkumu – dotazníkového šetření. Byla použita obdobná metodika sběru dat jako pro účely zpracování výsledků průzkumu v klíčové akci 5 Podpořit spolupráci vlastníků lesů v rámci řešení Národního lesnického programu pro období do roku 2007 – 2013, aby bylo možno získané výsledky porovnat. Data získaná vlastním průzkumem byla vyhodnocována stejným způsobem jako data získaná v rámci uvedené klíčové akce 5 z kraje Vysočina, a to právě z důvodu jejich možného porovnání. [6]

2.1.1. Výsledky vlastního průzkumu [4] a [5]

K uskutečnění vlastního průzkumu mezi vlastníky drobných lesních majetků v regionu Středočeského kraje se zaměřením na problematiku možného sdružování těchto majetků, byl v průběhu podzimu 2012 vytvořen vzorek vlastníků lesních majetků z řad obcí a fyzických osob. Vzorek byl vybrán tak, aby byli stejnoměrně zastoupeni vlastníci lesních majetků ze všech dvanácti okresů Středočeského kraje. Celkem bylo e-mailem osloveno 170 obcí, kterým byl zaslán elektronický dotazník, a dále bylo osobním dopisem osloveno 220 fyzických osob, kterým byl zaslán dotazník a ořádkovaná obálka se zpáteční adresou. Na celkový počet 170 rozeslaných e-mailů obcím, odpovědělo 50 obcí, přičemž počet vyplněných dotazníků, které lze zpracovat, je 41, tj. 24,1 %. Z celkového počtu 220 dopisů rozeslaných fyzickým osobám se jako nedoručitelné vrátili 3 dopisy. Odpovědělo celkem 88 fyzických osob, přičemž počet vyplněných dotazníků, které lze zpracovat, je 79, tj. 35,9 %.

Vzorek pro šetření v Plzeňském kraji byl vybrán tak, aby byli stejnoměrně zastoupeni vlastníci lesních majetků ze všech sedmi okresů Plzeňského kraje. Celkem bylo v roce 2015 e-mailem osloveno 203 obcí, kterým byl zaslán elektronický dotazník, a dále bylo osobním dopisem osloveno 220 fyzických osob, kterým byl zaslán dotazník a ořádkovaná obálka se zpáteční adresou. Z celkového počtu 203 oslovených obcí odpovědělo 51 obcí, kdy všech 51 vyplněných dotazníků lze zpracovat, tj. 25,1 %. Z celkového počtu 220 rozeslaných dopisů fyzickým osobám se jich 6 vrátilo jako nedoručitelné. Odpovědělo celkem 112 fyzických osob, přičemž počet vyplněných dotazníků, které lze zpracovat, je 104, tj. 47,3 %.

V rámci průběžného šetření pro KA 05 v roce 2010 odpovědělo 43 obcí a 198 fyzických osob. Průzkum pro KA 05 proběhl v kraji Vysočina.

2.1.2. Porovnání výsledků průzkumů z Plzeňského kraje, Středočeského kraje a z KA 05 NLP II

Podrobnější vyhodnocení a porovnání výsledků vlastního průzkumu v regionu Plzeňského kraje s výsledky ze Středočeského kraje a z KA 05 NLP II,

A1) Jste vlastníkem lesa (do 5 ha ... nad 50 ha):

Zatímco obce v Plzeňském kraji nejčastěji vlastní les o rozloze nad 50 ha 72,5 %, stejně jako obce ve Středočeském kraji 46,3 %, obce z KA 05 NLP II nejčastěji vlastní les o rozloze do 50 ha 36,2 % a nad 50 ha 34,0 %. Ve všech třech průzkumech vlastní fyzické osoby nejčastěji les o výměře do 5 ha. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 80,9 %, ve Středočeském kraji 75,9 % a z KA 05 NLP II 76,9 %.

A2) Bydlíte v místě svého lesního majetku:

Vzdálenost majetku je nejčastěji do 5 km od sídla obce nebo bydliště fyzické osoby. Obce v Plzeňském kraji 86,3 %, ve Středočeském kraji 82,9 % a z KA 05 NLP II 83,0 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 50,0 %, ve Středočeském kraji 50,6 % a z KA 05 NLP II 58,1 %.

A3) Práce v lese zajišťují:

Zatímco obce v Plzeňském kraji zajišťují práce v lese nejčastěji odbornou firmou 41,2 %, stejně jako obce ve Středočeském kraji 46,3 %, obce z KA 05 NLP II nejčastěji zajišťují práce v lese vlastními silami a živnostníky 34,0 %. Ve všech třech průzkumech fyzické osoby nejčastěji zajišťují práce v lese vlastními silami. V Plzeňském kraji 67,31 %, ve Středočeském kraji 74,7 % a z KA 05 NLP II 73,1 %.

Ve všech třech průzkumech zajišťují práce v lese nejčastěji vlastními silami vlastníci lesů o výměře do 5 ha. V Plzeňském kraji 70,6 %, ve Středočeském kraji 73,4 % a z KA 05 NLP II 77,8 %. Práce odbornou firmou zajišťují v Plzeňském kraji nejčastěji vlastníci lesů nad 50 ha 34,1 %, stejně jako vlastníci lesů z KA 05 NLP II 35,3 %, ve

Středočeském kraji nejčastěji vlastníci lesů o výměře do 50 ha 62,5 %. Zatímco v Plzeňském kraji zajišťují práce v lese místními živnostníky nejčastěji vlastníci lesů do 50 ha 30,0 %, stejně jako vlastníci lesů z KA 05 NLP II 31,8 %, ve Středočeském kraji vlastníci lesů nad 50 ha 31,8 %. Práce v lese zajišťují vlastními silami a živnostníky v Plzeňském kraji nejčastěji vlastníci lesů o výměře do 20 ha 21,1 %, ve Středočeském kraji vlastníci lesů nad 50 ha 9,1 %, stejně jako vlastníci lesů a z KA 05 NLP II 41,2 %.

A4) Jaké vybavení pro práci v lese vlastníte:

Ve všech třech průzkumech obce i fyzické osoby nejčastěji uváděly, že pro práci v lese vlastní následujícího vybavení: motorovou pilu, traktor a křovinořez.

B) Kdo Vám vykonává funkci odborného lesního hospodáře (OLH):

Funkci odborného lesního hospodáře obcím ve všech třech průzkumech nejčastěji vykonává odborný lesní hospodář, kterého si vybraly a platí samy. V Plzeňském kraji 74,5 %, ve Středočeském kraji 56,1 % a z KA 05 NLP II 38,3 %. Zatímco fyzickým osobám v Plzeňském kraji funkci odborného lesního hospodáře nejčastěji vykonávají Lesy České republiky 32,7 %, stejně jako fyzickým osobám z KA 05 NLP II 45,0 %, fyzickým osobám ve Středočeském kraji tuto funkci nejčastěji vykonává odborný lesní hospodář určený státní správou lesů 35,4 %.

Funkci odborného lesního hospodáře vlastníků lesů o výměře do 50 ha v Plzeňském kraji nejčastěji vykonávají Lesy ČR 34,2 %, stejně jako vlastníků lesů z KA 05 NLP II 45,1 %, ve Středočeském kraji nejčastěji oblastní lesní hospodář určený státní správou lesů 34,7 %. Vlastníkům lesů o výměře nad 50 ha tuto funkci ve všech třech průzkumech nejčastěji vykonává oblastní lesní hospodář, kterého si vybrali a platí sami. Vlastníkům v Plzeňském kraji 85,4 %, ve Středočeském kraji 95,5 % a z KA 05 NLP II 100,0 %.

C) Co Vám v současné době odborný lesní hospodář zajišťuje:

Podle průzkumů zajišťuje komplexní hospodaření na lesním majetku odborný lesní hospodář pro 68,6 % obcí v Plzeňském kraji, 48,8 % obcí ve Středočeském kraji a 36,2 % obcí z KA 05 NLP II. Dále pro 19,2 % fyzických osob v Plzeňském kraji, 10,1 % fyzických osob ve Středočeském kraji a 23,8 % fyzických osob z KA 05 NLP II. Ve všech třech průzkumech obcím i fyzickým osobám odborný lesní hospodář nejčastěji zajišťuje poradenskou činnost. Obcím ve Středočeském kraji 31,7 %, obcím z KA 05 NLP II 46,8 %, fyzickým osobám v Plzeňském kraji 34,6 %, ve Středočeském kraji 34,2 % a fyzickým osobám z KA 05 NLP II 72,2 %. Pouze obcím v Plzeňském kraji oblastní lesní hospodář nejčastěji zajišťuje vyznačování mytních úmyslných těžeb 27,5 % a projekty pěstební činnosti 27,5 %.

Komplexní hospodaření na lesním majetku zajišťuje odborný lesní hospodář pro 22,8 % vlastníků lesů o výměře do 50 ha a 70,7 % vlastníků lesů o výměře nad 50 ha v Plzeňském kraji, pro 16,3 % vlastníků lesů do 50 ha a 54,5 % vlastníků lesů o výměře nad 50 ha ve Středočeském kraji, pro 24,0 % vlastníků lesů o výměře do 50 ha a 52,9 % vlastníků lesů o výměře nad 50 ha z KA 05 NLP II. Ve všech třech průzkumech odborný lesní hospodář nejčastěji zajišťuje vlastníků lesů o výměře do 50 ha poradenskou činnost. V Plzeňském kraji 35,1 %, ve Středočeském kraji 32,7 % a z KA 05 NLP II 70,9 %. Mezi činnostmi, které odborný lesní hospodář nejčastěji zajišťuje vlastníků lesů o výměře nad 50 ha, v Plzeňském kraji patří dotace 26,8 %, ve Středočeském kraji s 36,4 % poradenskou činností a vedení lesní hospodářské evidence a z KA 05 NLP II s 41,2 % vyznačování mytních úmyslných těžeb, vyznačování výchovných těžeb, vedení lesní hospodářské evidence a dotace.

D) Pokud jste vlastníkem do 50 ha, využíváte pro hospodaření ve svém lese údaje lesních hospodářských osnov:

Údaje lesních hospodářských osnov pro hospodaření ve svém lese využívá 21,6 % a částečně 3,9 % obcí v Plzeňském kraji, 24,4 % a částečně 7,3 % obcí ve Středočeském kraji, 29,8 % a částečně 12,8 % obcí z KA 05 NLP II. Zatímco obce v Plzeňském kraji jako nejčastější důvod jejich nevyužívání uváděly jiné důvody 2,0 %, stejně jako obce z KA 05 NLP II 12,8 %, obce ve středočeském kraji nejčastěji uváděly jako důvod: „nemám je k dispozici“ v 14,6 %. V případě fyzických osob údaje lesních hospodářských osnov pro hospodaření ve svém lese užívá 19,2 % a částečně 17,3 % fyzických osob v Plzeňském kraji, 15,2 % a částečně 26,6 % fyzických osob ve Středočeském kraji, 40,0 % a částečně 28,8 % fyzických osob z KA 05 NLP II. Nejčastějším důvodem nevyužívání lesních hospodářských osnov u fyzických osob je ve všech třech průzkumech, že je nemají k dispozici. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 34,6 %, ve Středočeském kraji 25,3 % a z KA 05 NLP II 18,4 %.

E) Myslíte si, že by měla být povinnost státu odkoupit les od fyzické osoby, pokud se o les nemůže starat, za tržní cenu:

Většina obcí i fyzických osob ze všech třech průzkumů je názoru, že by neměla být povinnost státu odkoupit les za tržní cenu od fyzické osoby, pokud se o les nemůže starat. Obce v Plzeňském kraji 52,9 %, ve Středočeském kraji 51,2 % a obce z KA 05 NLP II 53,2 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 61,5 %, ve Středočeském kraji 53,2 % a fyzické osoby z KA 05 NLP II 55,6 %.

F1) Vzdělávání vlastníků považují:

Názor na vzdělávání vlastníků se v průzkumech příliš neliší. Většina obcí i fyzických osob ze všech třech průzkumů považuje vzdělávání vlastníků za užitečné. Obce v Plzeňském kraji 74,5 %, ve Středočeském kraji 70,7 % a obce z KA 05 NLP II 76,6 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 78,8 %, ve Středočeském kraji 69,6 % a fyzické osoby z KA 05 NLP II 78,4 %.

F2) Pokud ano, měl by vzdělávání zajišťovat:

Podle nejčastějších odpovědí obcí v Plzeňském kraji by měla vzdělávání vlastníků lesů zajišťovat státní správa lesů 47,1 %, stejně jako podle odpovědí obcí ve Středočeském kraji 46,3 %. Podle odpovědí obcí z KA 05 NLP II odborný lesní hospodář 53,2 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji nejčastěji uváděly, že by vzdělávání vlastníků lesů měla zajišťovat státní správa lesů 46,2 %, stejně jako fyzické osoby ve Středočeském kraji 46,3 %. Podle odpovědí fyzických osob z KA 05 NLP II odborný lesní hospodář 76,9 %.

G) Jaká forma odborné pomoci Vám vyhovuje:

Odpovědi vlastníků lesů na otázku, jaká forma odborné pomoci by Vám vyhovovala, se ve všech třech průzkumech shodují na osobní konzultaci. Obcím v Plzeňském kraji 74,5 %, ve Středočeském kraji 68,3 % a obcím z KA 05 NLP II 80,9 %. Fyzickým osobám v Plzeňském kraji 78,8 %, ve Středočeském kraji 57,0 % a fyzickým osobám z KA 05 NLP II 86,6 %.

H) Kdy by měly být odborné akce pro Vás pořádány a jak dlouho by měly trvat:

K ročnímu období, kdy by měly být pořádány odborné akce, nejčastěji vlastníci lesů uváděli, že nezáleží na ročním období – obce v Plzeňském kraji 52,9 %, obce ve Středočeském kraji 58,5 %, fyzické osoby v Plzeňském kraji 46,2 %, fyzické osoby ve Středočeském kraji 40,5 %. Obce z KA 05 NLP II nejčastěji uváděly v zimě 38,3 %, stejně jako fyzické osoby z KA 05 NLP II 43,4 %. Nejčastější odpovědi obcí, týkající se možných dnů, je ve všední den - v Plzeňském kraji 72,5 %, ve Středočeském kraji 78,0 % a u obcí z KA 05 NLP II 57,4 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji nejčastěji uváděly ve všední den a ve dnech pracovního volna 30,8 %, ve Středočeském kraji ve všední den 38,0 % a fyzické osoby z KA 05 NLP II ve dnech pracovního volna 34,7 %. Nejčastější odpovědi obcí, týkající se možné doby, je dopoledne - v Plzeňském kraji 35,3 %, ve Středočeském kraji 46,3 % a u obcí z KA 05 NLP II 23,4 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji nejčastěji uváděly navečer 21,2 %, ve Středočeském kraji navečer 21,5 %, stejně jako fyzické osoby z KA 05 NLP II 45,0 %.

I) Považujete za potřebné připravit odborné akce na téma:

Zatímco obce v Plzeňském kraji nejčastěji uváděly, že považují za potřebné připravit odborné akce na téma právní předpisy v lesním hospodářství (lesní zákon a prováděcí předpisy, povinnosti vlastníka lesa) 68,6 %, obce ve Středočeském kraji nejčastěji uváděly obnova lesa (postupy přirozené obnovy lesa, způsoby zalesňování, manipulace, druhy a kvalita sadebního materiálu, uznávání porostu ke sběru osiva, zákon 149/2003 Sb.) 61,0 % a obce z KA 05 NLP II nejčastěji uváděly dotace 55,8 %. Zatímco fyzické osoby v Plzeňském kraji nejčastěji uváděly obnova lesa (postupy přirozené obnovy lesa, způsoby zalesňování, manipulace, druhy a kvalita sadebního materiálu, uznávání porostu ke sběru osiva, zákon 149/2003 Sb.) 69,2 %, stejně jako fyzické osoby z KA 05 NLP II 57,2 %, fyzické osoby ve Středočeském kraji nejčastěji uváděly téma právní předpisy v lesním hospodářství (lesní zákon a prováděcí předpisy, povinnosti vlastníka lesa) 40,5 %.

J) Setkal jste se někdy se snahou vlastníků o sdružování:

Většina obcí i fyzických osob ve všech třech průzkumech uvedla, že se nesetkala se snahou vlastníků o sdružování. Obce v Plzeňském kraji 64,7 %, ve Středočeském kraji 73,2 % a obce z KA 05 NLP II 63,8 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 92,3 %, ve Středočeském kraji 92,4 % a fyzické osoby z KA 05 NLP II 86,9 %.

K) Myslíte, že toto sdružování by mělo pro vlastníky lesů nějaké výhody či nevýhody:

Výhody sdružování vidí obce v Plzeňském kraji nejčastěji v prosazování zájmů 45,1 %, ve Středočeském kraji v pomoci (mechanizační prostředky) 41,5 % a obce z KA 05 NLP II v lepší ochraně lesů 36,2 %. Fyzické osoby vidí výhody sdružování ve všech třech průzkumech nejčastěji v lepší ochraně lesa. V Plzeňském kraji 40,4 %, ve Středočeském kraji nejčastěji 39,2 % a fyzické osoby z KA 05 NLP II 25,0 %.

Mezi nevýhodami sdružování uváděnými vlastníky ve všech třech průzkumech se objevuje obava z rozdílných zájmů různých vlastníků, komplikované vztahy a obtížná komunikace mezi vlastníky, omezené rozhodování atd.

L) Sdružování vlastníků lesů považují za:

Většina obcí i fyzických osob ve všech třech průzkumech nejčastěji uvedla, že považuje sdružování vlastníků lesů za vhodné. Obce v Plzeňském kraji 70,6 %, obce ve Středočeském kraji 68,3 % a obce z KA 05 NLP II 53,2 %. Fyzické osoby v Plzeňském kraji 61,5 % a ve Středočeském kraji 68,4 %. Pouze fyzické osoby z KA 05 NLP II nejčastěji uvedly, že považují sdružování vlastníků lesů za přežitek 47,2 % a za vhodné 40,0 %. Za přežitek považuje sdružování vlastníků lesů 13,7 % obcí v Plzeňském kraji, 19,5 % obcí ve Středočeském kraji, 40,4 % obcí z KA 05 NLP II, 30,8 % fyzických osob v Plzeňském kraji a 24,1 % fyzických osob ve Středočeském kraji.

M) Jaká forma sdružování by Vám vyhovovala:

Vzhledem ke změně právních předpisů, kdy došlo i ke změně možných forem sdružování, nelze odpovědi na otázku „Jaká forma sdružování by Vám vyhovovala“ zcela porovnat.

Z nabídky možných forem sdružování by si vybralo vyhovující formu sdružování 49,0 % obcí a 46,2 % fyzických osob v Plzeňském kraji, 48,8 % obcí a 29,1 % fyzických osob ve Středočeském kraji a 38,3 % obcí a 10,3 % fyzických osob z KA 05 NLP II. Odpověď nevím uvedlo 25,5 % obcí a 26,9 % fyzických osob v Plzeňském kraji, 34,1 % obcí a 51,9 % fyzických osob ve Středočeském kraji, 21,3 % obcí a 24,7 % fyzických osob z KA 05 NLP II. Ostatní vlastníci neodpověděli.

Obce ve všech třech průzkumech nejčastěji označily za vyhovující formu sdružování svazek obcí dle zákona o obcích. Obce v Plzeňském kraji 29,4 %, ve Středočeském kraji 26,8 % a obce z KA 05 NLP II 19,1 %. Do odpovědi fyzických osob se promítla novela zákonů. Fyzické osoby v Plzeňském kraji nejčastěji označovaly za vyhovující formu sdružování spolek 28,8 %, ve Středočeském kraji nejčastěji označovaly občanské sdružení 12,7 %, stejně jako fyzické z KA 05 NLP II 9,7 %.

N) Co by sdružení vlastníků mělo zajišťovat:

Ve všech třech průzkumech obce i fyzické osoby nejčastěji uváděly, že by sdružení vlastníků mělo zajišťovat: dotace, pomoc s mechanizačními prostředky, ochranu lesa před zloději dřeva, zlepšení úrovně hospodaření, prosazování společných zájmů.

O) Co považujete za největší problémy vlastníků lesa Vaší velikosti:

Ani pohled na největší problémy vlastníků lesů se u obcí a fyzických osob výrazně neliší. Nejčastější odpovědi bylo: současná dotační politika, nedostatek finančních prostředků, užívání lesních cest, zpeněžení dřeva, krádeže dřeva.

2.1.3. Závěrečné shrnutí výsledků

Z vyhodnocení výsledků všech tří průzkumů vyplynulo, že se většina oslovených vlastníků lesů nesetkala se snahou o sdružování. Se snahou o sdružování se více setkaly obce než fyzické osoby. I přesto, že většina oslovených vlastníků považuje sdružování lesních majetků za vhodné, na otázku týkající se možné formy sdružování, která by jim vyhovovala, většinou neodpověděli nebo neví. Z vyplněných dotazníků dále vyplynulo, že roztržitost lesní držby je problém týkající se především fyzických osob. Většina z oslovených fyzických osob vlastní lesní majetky o rozloze do 5 ha. Obce většinou vlastní majetky o rozloze nad 50 h. Většina vlastníků také považuje za užitečné vzdělávání, které by měla podle jejich názoru zajišťovat státní správa lesů nebo odborný lesní hospodář. Jako formu odborné pomoci by oslovení vlastníci nejvíce uvítali osobní konzultace.

Na první pohled se mohou zdát odpovědi a názory vlastníků stejné nebo podobné. Přesto jsou rozdíly po podrobnějším prostudování patrné. Zatímco obce v Plzeňském kraji a ve Středočeském kraji nejčastěji využívají k zajištění prací v lese odbornou firmu, obce z KA 05 NLP II nejčastěji využívají vlastní síly s místními živnostníky. Fyzické osoby ve všech regionech nejčastěji využívají vlastní síly. Dále můžeme vidět, že obce si vybírají a platí

odborného lesního hospodáře samy, ale fyzické osoby nejčastěji využívají k zajištění této funkce Lesy ČR nebo odborného lesního hospodáře určeného státní správou lesů. Obcím také odborný lesní hospodář častěji zajišťuje komplexní hospodaření na lesních majetcích než fyzickým osobám, které jej většinou využívají k poskytování poradenských služeb.

3. ZÁVĚR

Přes proklamace státní lesnické politiky je z výše uvedených údajů a skutečností zřejmé, že reálná finanční podpora vlastníků lesů v ČR v období po roce 1989 není dostatečným motivačním nástrojem pro jejich sdružování. Doporučení Koordinační rady Národního lesnického programu pro období do roku 2013 doporučila ve svých závěrech v rámci KA 05 – Podpořit spolupráci vlastníků lesů v částech „Legislativa“ vytvoření zcela novou formu pro sdružování vlastníků lesů, která by odstranila současné hlavní překážky sdružování (obecní a soukromé lesní majetky, plátcí a neplátcí DPH apod.) upravenou samostatným zákonem nebo jiným právním předpisem. V rámci finančních nástrojů bylo mj. doporučeno vytvoření nové koncepce dotačního titulu na podporu sdružení vlastníků lesů za účelem společného hospodaření a zlepšení stavu lesa. Dále se předpokládá vytvoření jednotných pravidel pro celou republiku, přičemž v titulu měla být zohledněna velikost sdruženého majetku, velikost majetků jednotlivých členů a počet subjektů ve sdružení a minimální doba fungování sdružení. Nová rekonstrukce soukromého práva v případě zavedení nových právních forem „automaticky“ nevytvořila zvláštní rámec pro vznik speciální právní formy subjektu vyhovujícího doporučením přijatým v Národním lesnickém programu II, z čehož vyplývá, že např. v rámci připravované novelizace lesního zákona nebo přijetím dalších právních předpisů je zde stále prostor pro naplnění závěrů a doporučení vyplývajících z NLP II stejně jako ta skutečnost, že možnost podpory pro sdružování vlastníků lesů malých výměr zůstává stále nevyřešeným problémem.

4. LITERATURA

- [1] JARSKÝ, V. (2014): *Inovace v lesním hospodářství – systémový pohled*. Praha: Powerprint. 136 s. ISBN 978-80-87415-98-6
- [2] MATĚJČEK, J. - FLORA, M. - PRČINA, A. - NÝDRLE, P. (2014) *Podklady pro novelu lesního zákona ve věci zakotvení právní formy sdružení vlastníků lesů*. (rukopis). ÚHÚL Brandýs nad Labem, 84 s.
- [3] MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ ČR: *Zpráva o stavu lesa a lesního hospodářství 1996 – 2013 [online]*., [cit. 2016-05-20]. Dostupné z WWW: < <http://eagri.cz/public/web/mze/lesy/lesnictvi/zprava-o-stavu-lesa-a-lesního/>>
- [4] SLEZOVÁ, H. (2013): Možnosti sdružování drobných vlastníků lesů v regionu Středočeského kraje. Bakalářská práce, Praha: Česká zemědělská univerzita, 102 s.
- [5] SLEZOVÁ, H. (2015): Sdružování drobných vlastníků lesů za účelem společného hospodaření na lesním majetku. Diplomová práce, Praha: Česká zemědělská univerzita, 116 s.
- [6] ÚHÚL: *Národní lesnický program. KA05 – Podpořit spolupráci vlastníků lesů [online]*., [cit. 2016-05-20]. Dostupné z WWW: < <http://www.uhul.cz/nase-cinnost/286-narodni-lesnický-program/klicove-akce-ka/ka-05-podporit-spolupraci-vlastniku-lesu/411-ka-05-proces-projednávání>>

Kontakt:

Mgr. Ing. Michal Hrib, Ph.D.

Katedra lesnické a dřevařské ekonomiky, Fakulta lesnická a dřevařská ČZU v Praze

Kamýčká 1179, 165 21 Praha 6 – Suchbátka

tel: +420 224 383 708

e-mail: hrib@fld.czu.cz

Príspevek vznikl v rámci řešení projektu v programu COST CZ s identifikačním kódem LD15126 a názvem „Analýza národní lesnické politiky v České republice jako nástroje pro přípravu, formulaci a realizaci evropské lesnické politiky“ s podporou finančních prostředků poskytnutých Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

EKONOMICKÉ ASPEKTY ČLENSTVÍ DROBNÉHO LESNÍHO MAJETKU VE SDRUŽENÍ VLASTNÍKŮ LESŮ

Ing. Josef Lenoč, Ph.D.

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky, Lesnická a dřevařská fakulta,
Mendelova univerzita v Brně

Abstrakt

Príspevek se zabývá ekonomickými aspekty obhospodařování drobných lesních majetků o výměře do 50 ha na příkladu vybrané obce České republiky. Jedná se o zpracování ekonomické stránky obhospodařování všech soukromých lesních majetků v katastrálním území zvolené obce Sloupnice. U těchto majetků jsou zpracovány jejich náklady, výnosy a ekonomický výsledek hospodaření pro časové období deseti let, tj. po dobu platnosti lesních hospodářských osnov. Ekonomická stránka obhospodařování těchto majetků je vypracována ve dvou verzích. První verze je v případě samostatně obhospodařovaných lesních majetků, druhá verze je modelově vypracována pro případ, kdyby tito vlastníci lesních majetků v katastrálním území obce Sloupnice vytvořili sdružení vlastníků lesů ve formě zabezpečení služeb jednotlivým vlastníkům v celém rozsahu. Takové sdružení by mělo svého lesního správce na plný úvazek. Výsledkem práce je zjištění ekonomických výsledků hospodaření jednotlivých lesních majetků a to dle parametrů jeho velikosti a průměrného plošně váženého věku a to pro variantu samostatného obhospodařování i členství ve sdružení vlastníků lesů. Tento postup umožňuje tedy i zjištění ekonomických výhod či nevýhod vstupu do sdružení jednotlivých lesních majetků v členění dle výše uvedených dvou parametrů. Práce je zpracována k cenové hladině a podmínkám roku 2001.

Klíčová slova

Ekonomika, lesní hospodářství, lesní majetek, sdružování vlastníků lesů, Česká republika.

1. ÚVOD

Ekonomická neatraktivnost drobných lesních majetků tkví především ve skutečnosti, že u lesních majetků s malou výměrou nelze hospodařit podle principu těžební vyrovnanosti a nepřetržitosti, zejména pak v nemožnosti dosahovat trvalých a vyrovnaných výnosů z lesa. U těchto drobných lesních majetků je celosvětově i u nás dosahována výrazně nižší ekonomická bilance. Nelze zde trvale zaměstnávat odborně kvalifikovaný lesní personál, a proto i odborná úroveň hospodaření je většinou nižší. Lesy jsou navíc často nedostatečně a komplikovaně přístupné. Sami vlastníci drobných lesních majetků mohou mít nedostatek zkušeností s jednotlivými činnostmi v lese, nemají zpravidla ani dostatek vhodných a ekonomicky efektivních mechanizačních prostředků, nevyznají se dobře v sortimentaci a zpeněžení vytěženého dříví a dosahují i z těchto důvodů nižších finančních výnosů ze svého lesa. Dalším negativním aspektem může být i jejich slabší orientace v legislativních předpisech a dotačních titulech souvisejících s obhospodařováním drobných lesních majetků.

Řešení ekonomické problematiky drobných lesních majetků je proto jedním z nezbytných předpokladů zajištění jejich ekonomické samostatnosti a konkurenceschopnosti v rámci jejich trvale udržitelného rozvoje do budoucna. Východiskem z této situace může být pro mnohé vlastníky lesa jejich sdružování do lesních družstev, které může mít i zcela ekonomicky pragmatické důvody.

2. MATERIÁL

Vzhledem k obrovskému počtu drobných lesních majetků v ČR a jejich velké přírodní a porostní rozmanitosti je pro zpracování této problematiky z časových a technických důvodů vybrána pouze jejich část. Zvolený vzorek drobných lesních majetků tvoří geograficky ucelené katastrální území obce Sloupnice v Pardubickém kraji, který má tuto charakteristiku:

- počet drobných lesních majetků 182
- celková výměra lesních majetků 638,29 ha
- výměra nejmenšího lesního majetku 0,01 ha
- výměra největšího lesního majetku 30,85 ha

- průměrná velikost výměry lesního majetku 3,51 ha
- průměrná velikost výměry souvislého lesního majetku 1,85 ha
- počet porostních skupin 1331
- průměrná výměra porostní skupiny 0,48 ha
- průměrný počet porostních skupin na lesní majetek 7,31
- průměrná roční celková těžba na ha 5,71 m³
- průměrná zásoba na ha 230,45 m³
- nadmořská výška 400 – 560 m. n. m.
- zastoupení hospodářských souborů ... HS 431 - 55 %, HS 433 - 18,5 %, HS 451 - 17,9 %, ostatní 8,6 %
- zastoupení terénních typů TT 11 - 40,5 %, TT 12 - 42,2 %, ostatní 17,3 %

3. METODIKA

Lesní majetky tohoto katastrálního území jsou nejprve důkladně popsány, aby byly poznány jejich charakteristiky a některé závislosti existující mezi jednotlivými charakteristikami. Teprve pak jsou zjištěny samostatně pro každý zkoumaný lesní majetek výše nákladů, výnosů a dotací na jednotlivé lesnické činnosti a konečná výše výsledku hospodaření před zdaněním. Časovým obdobím, pro které jsou tyto ekonomické ukazatele zpracovány, je základní časová jednotka používaná v lesnictví pro tvorbu lesních hospodářských plánů tj. deset let. Tato část práce je vypracována ve dvou verzích:

- 1) Verze samostatně obhospodařovaných lesních majetků, kdy vlastníci mají pouze přiděleného odborného lesního hospodáře ze zákona a na všechny činnosti využívají osoby podnikající v lesnictví. Těmto osobám veškerou manuální práci sami zadávají a také ji přebírají.
- 2) Verze, kdy tito stejní vlastníci lesních majetků v katastrálním území této obce mají založeno sdružení vlastníků lesů ve formě zabezpečení služeb jednotlivým vlastníkům v celém rozsahu. Členství ve sdružení nikterak neomezuje vlastnická práva k majetku. Každý vlastník lesního majetku má v rámci sdružení svůj samostatný účet, takže každý majetek si ekonomicky hospodaří naprosto nezávisle a nepropojeně na ostatních majetcích. Takové sdružení zaměstnává svého odborného lesního hospodáře, který vykonává za členy tohoto sdružení vlastníků lesů všechny povinnosti a zajišťuje veškeré činnosti spojené s vlastnictvím a obhospodařováním lesních majetků.

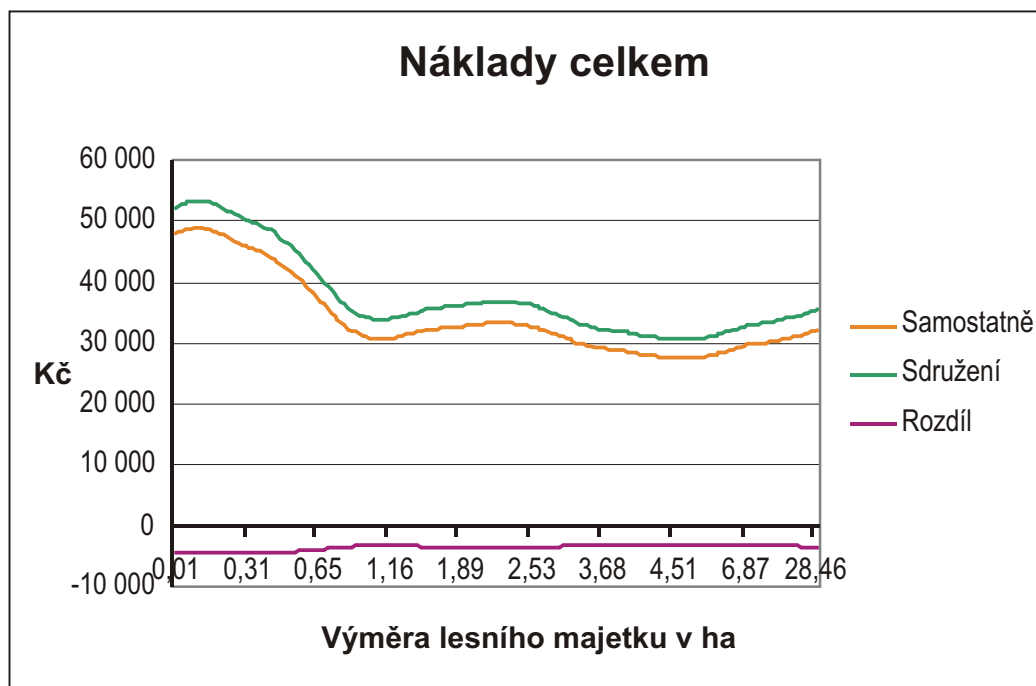
Zpracovávané parametry jednotlivých lesních majetků:

• výměra	• výška v m
• věk	• absolutní výšková bonita
• hospodářský soubor	• skutečná zásoba na ha - v m ³ bez kůry
• lesní typ	• skutečná zásoba celkem - v m ³ bez kůry
• zakmenění	• přibližovací vzdálenost
• výčetní tloušťka v cm	• terénní typ
• těžba dřeva obnovní v ha	• zalesnění - holiny zjištěné
• těžba dřeva obnovní v m ³	• zalesnění - holiny z plné těžby
• průměrná hmotnatost	• počet spoluvlastníků
• těžba dřeva výchovná v ha	• vzdálenost trvalého bydliště
• těžba dřeva výchovná v m ³	• příspěvky a dotace
• prořezávky v ha	

U obou těchto verzí jsou zjištěny výše jednotlivých nákladových a výnosových položek, dotací a výsledků hospodaření před zdaněním pro všechny zkoumané lesní majetky. Tyto verze jsou pak ve výsledku hospodaření před zdaněním vyhodnoceny a porovnány. Pro prezentaci těchto výsledků je použito vhodné grafické podoby, kdy grafy jsou uspořádány dle velikosti výměry a plošně váženého věku jednotlivých lesních majetků.

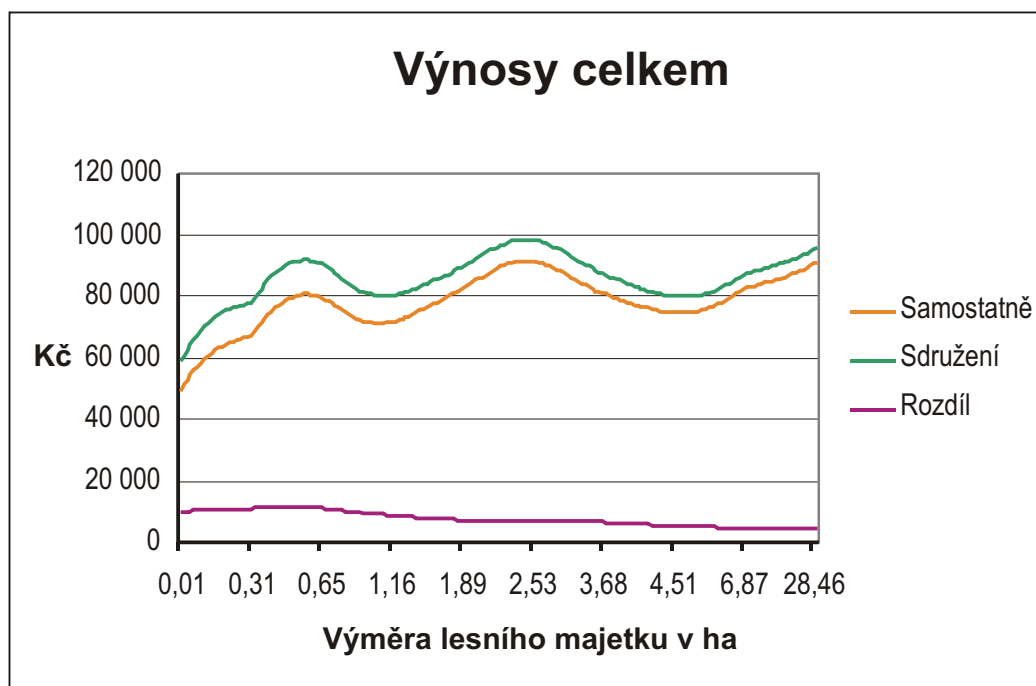
4. VÝSLEDKY

Zvolená forma prezentování výsledků jsou spojnicové grafy vyrovnané metodou klouzavého průměru nebo grafy prostorové.

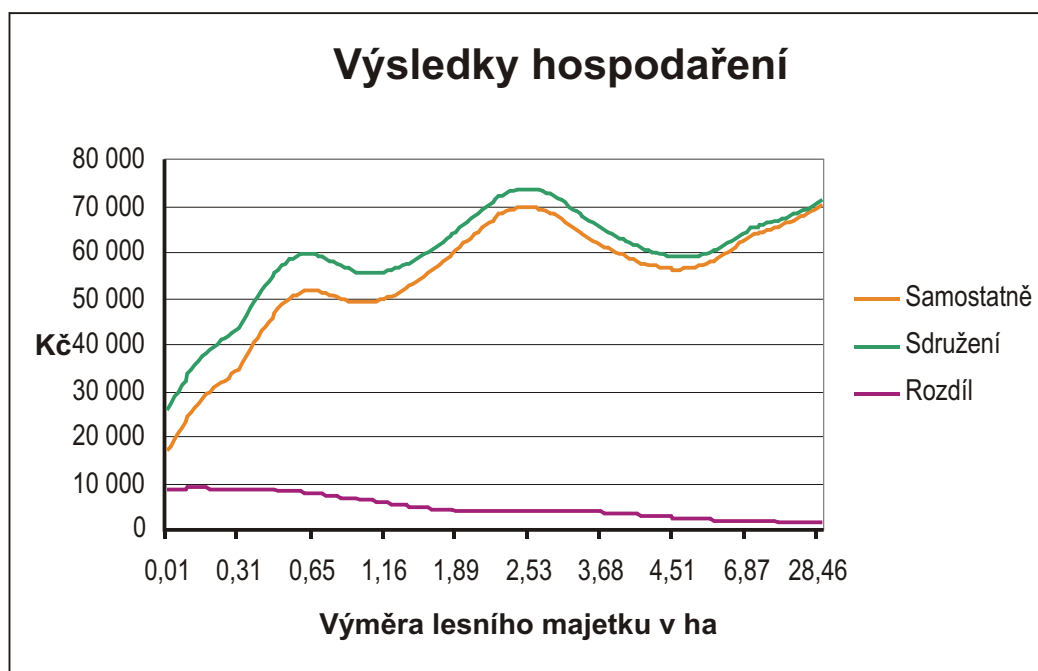

Obr. 1 Vývoj celkových nákladů dle výměry lesního majetku na ha za decénium

Na obr. 1 je znázorněn vývoj celkových nákladů jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle velikosti lesních majetků. S rostoucí velikostí majetku tyto náklady nejprve prudce a později (cca od 1 ha) už jen pozvolna klesají či kolísají. Rozdíl v celkových nákladech mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle velikosti lesního majetku celkem malý.

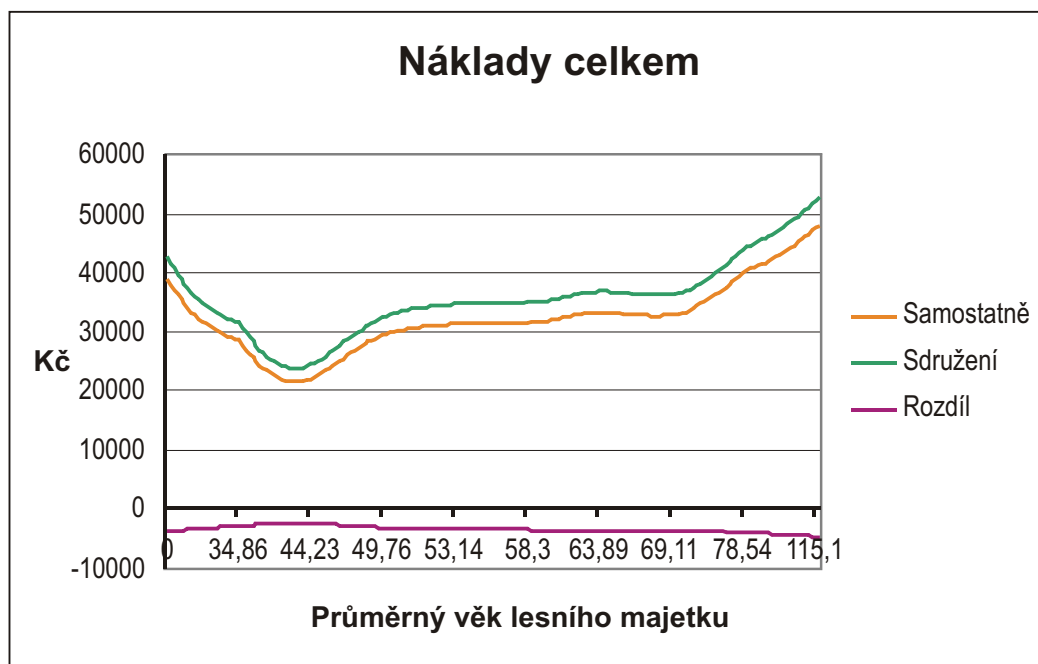
Obr. 2 Vývoj celkových výnosů dle výměry lesního majetku na ha za decénium

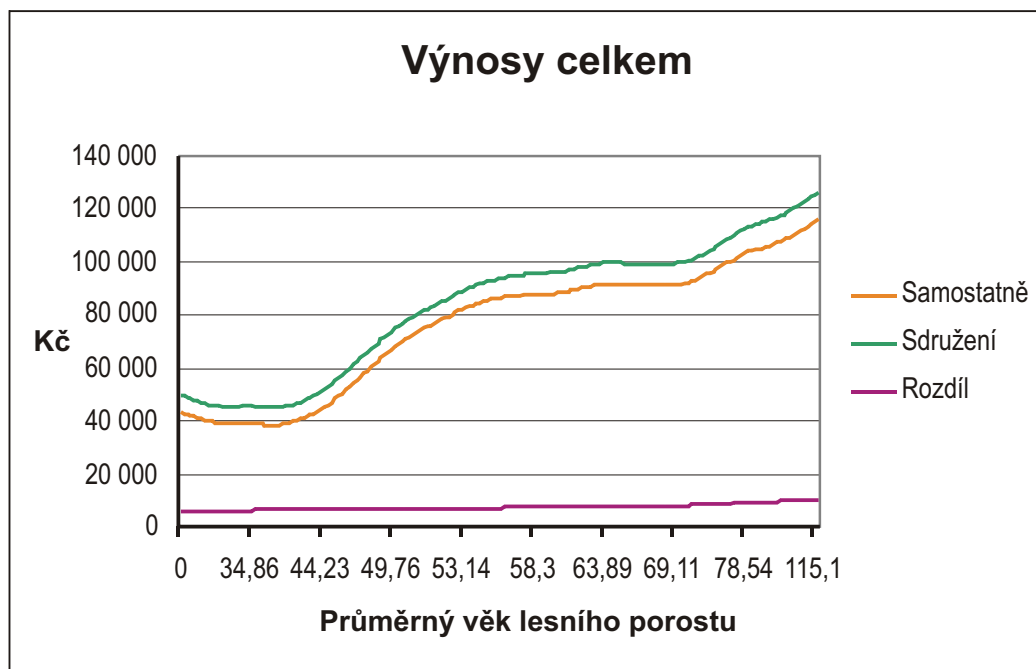
Obr. 3 Vývoj výsledků hospodaření dle výměry lesního majetku na ha za decénium

Na obr. 2 je znázorněn vývoj celkových výnosů jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle velikosti lesních majetků. S rostoucí velikostí majetku se tyto výnosy postupně s občasným kolísáním zvyšují. Rozdíl v celkových výnosech mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle velikosti lesního majetku tím mírně vyšší, čím je lesní majetek větší ve prospěch nejmenších lesních majetků.

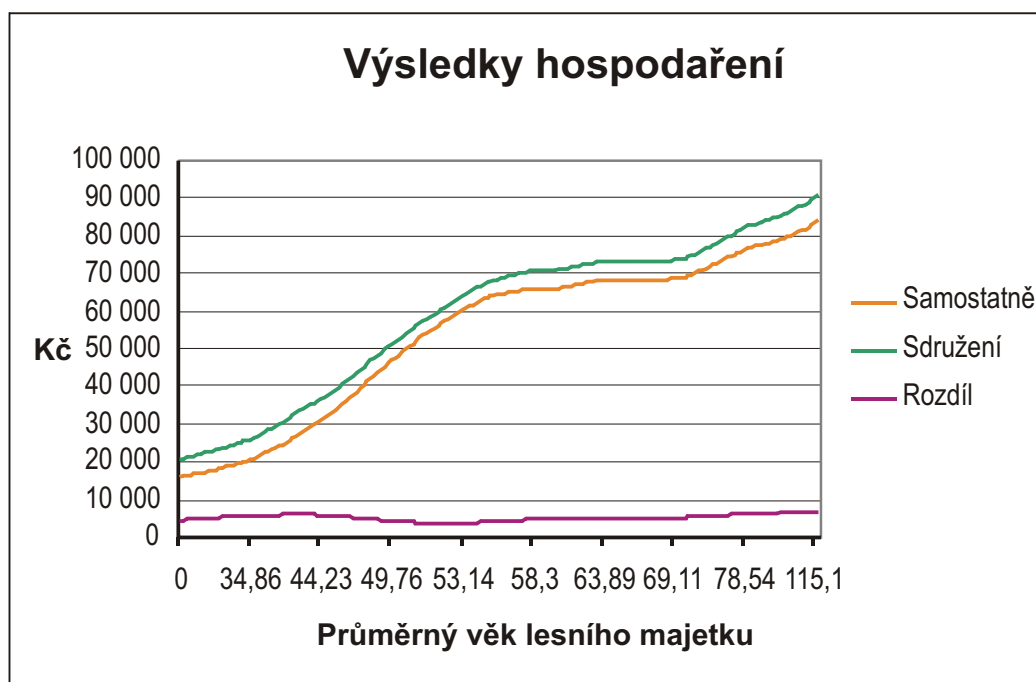
Na obr. 3 je znázorněn vývoj výsledků hospodaření jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle velikosti lesních majetků. S rostoucí velikostí majetku se jejich výsledky hospodaření dosti výrazně postupně s občasným kolísáním zvyšují. Rozdíl ve výsledcích hospodaření mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle velikosti lesního majetku tím výrazně vyšší, čím je lesní majetek větší ve prospěch nejmenších lesních majetků.

Obr. 4 Vývoj celkových nákladů dle průměrného věku lesního majetku na ha za decénium

Obr. 5 Vývoj celkových výnosů dle průměrného věku lesního majetku na ha za decénium

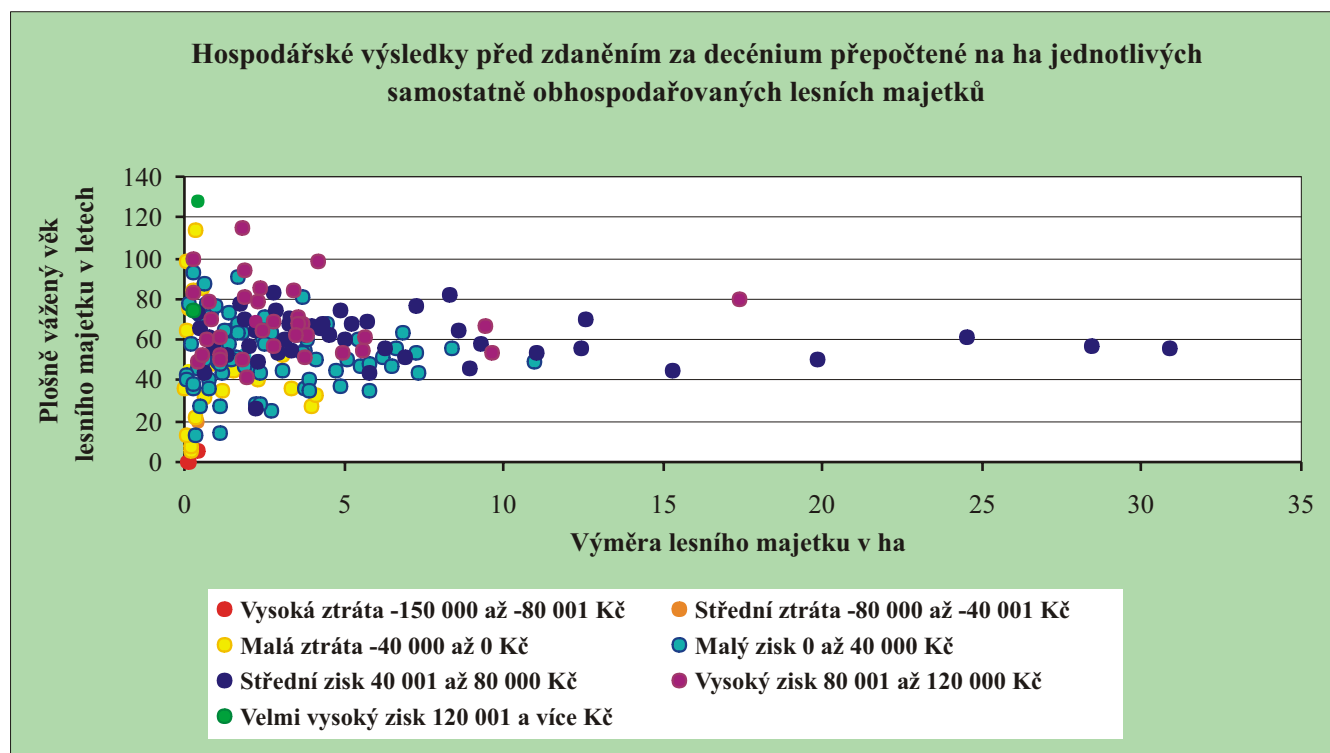

Obr. 6 Vývoj hospodářských výsledků dle průměrného věku lesního majetku na ha za decénium

Na obr. 4 je znázorněn vývoj celkových nákladů jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle průměrného věku lesních majetků. S rostoucím průměrným věkem majetku tyto náklady nejprve klesají a později (cca od 45 let) se zase zvyšují. Rozdíl v celkových nákladech mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle průměrného věku lesního majetku celkem malý.

Na obr. 5 je znázorněn vývoj celkových výnosů jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle průměrného věku lesních majetků. S rostoucí průměrným věkem majetku se tyto výnosy postupně se střídající intenzitou zvyšují. Rozdíl v celkových výnosech mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle zvyšování průměrného věku lesního majetku také vyšší.

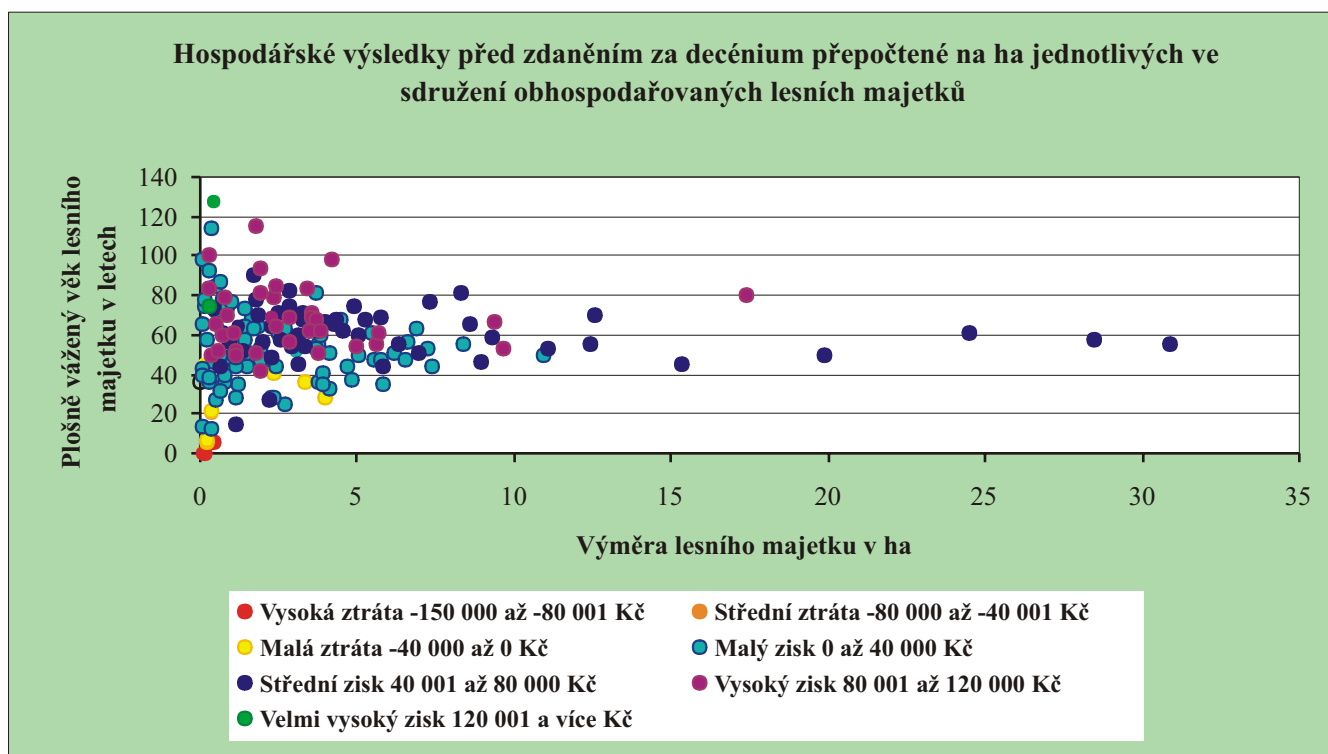
Na obr. 6 je znázorněn vývoj výsledků hospodaření jednotlivých lesních majetků na ha za decénium v pořadí dle průměrného věku lesních majetků. S rostoucí průměrným věkem se jejich výsledky hospodaření dosti výrazně s kolísající intenzitou zvyšují. Rozdíl ve výsledcích hospodaření mezi samostatným obhospodařováním a fungováním ve sdružení je dle zvyšujícího se průměrného věku lesního majetku také výrazně vyšší.

Obr. 7 Rozložení jednotlivých samostatně obhospodařovaných lesních majetků dle výsledku hospodaření na ha za decennium

Z obr. 7 jsou patrné tyto závěry:

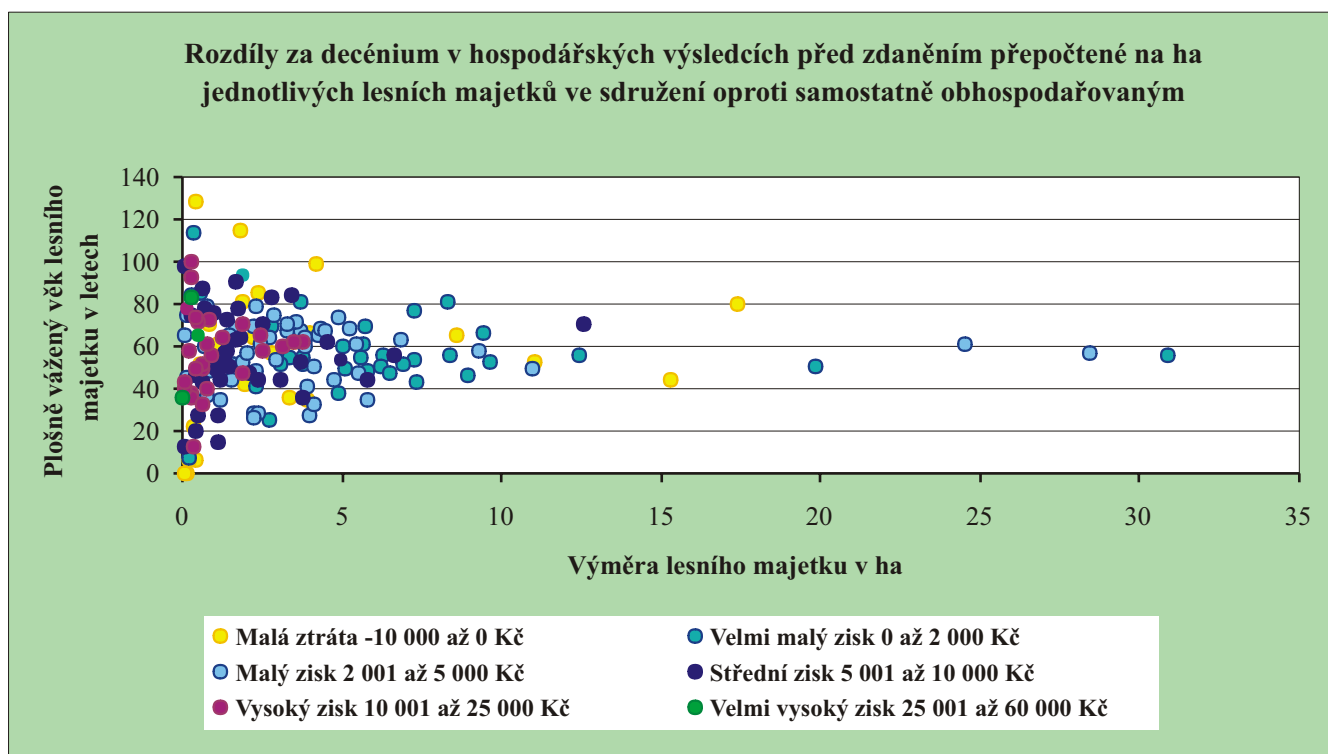
- Čím je výměra lesního majetku větší, tím více se jeho obhospodařování přibližuje principu trvalosti a vyrovnanosti. Vlastník lesního majetku o výměře větší jak 5 ha má vždy kladný hospodářský výsledek.
- Čím je lesní majetek jednoho vlastníka od výměry 5 ha nižší nebo čím je nižší jeho plošně vážený věk, tím je nižší i jeho hospodářský výsledek a může se pohybovat i v záporných hodnotách.
- Výjimkou jsou nejmenší lesní majetky zhruba do 0,5 ha, které mají současně velmi vysoký plošně vážený věk. Jejich hospodářský výsledek přepočtený na ha dosahuje nejvyšších hodnot. Jen těžba a přirozená obnova. Nebo umělá obnova v dalším deceniu. Častý případ koupě majetku v současné době za účelem spekulace.

Obr. 8 Rozložení jednotlivých lesních majetků ve sdružení dle výsledku hospodaření na ha za decénium

Z obr. 8 jsou patrné tyto závěry:

- I v tomto případě má vlastník lesního majetku o výměře větší jak 5 ha vždy kladný hospodářský výsledek.
- Zde také platí obecný trend, že čím je lesní majetek jednoho vlastníka od výměry 5 ha nižší nebo čím je nižší jeho plošně vážený věk, tím je nižší i jeho hospodářský výsledek.
- Nejvyšší hospodářský výsledek je opět u lesních majetků do 0,5 ha, které mají velmi vysoký plošně vážený věk.
- Všechny lesní majetky s výměrou do 5 ha, které mají plošně vážený věk středních a vyšších hodnot, už nejsou ztrátové. Ztrátové majetky se mohou vyskytovat pouze ve skupině, kde splňují podmínku velikosti výměry do 5 ha a současně plošně váženého věku do 45 let.
- Záporná hodnota hospodářského výsledku u lesních majetků s velikostí výměry do 5 ha přestává být na velikosti jejich výměr tak silně závislá, zůstává pouze silnější závislost na plošně váženém věku.

Obr. 9 Rozdíly výsledků hospodaření jednotlivých lesních majetků na ha za decénium ve sdružení oproti samostatně obhospodařovaným

Z obr. 9 jsou patrné tyto závěry:

- Ve sdružení vlastníků lesů jsou také lesní majetky obhospodařovány odborněji, kvalitněji a pečlivěji. Výnosy jsou vyšší, jelikož dochází k lepší sortimentaci, a tím k lepšímu zpeněžení vyráběných sortimentů. Sdružení vlastníků lesů dokáže lépe využívat ekonomických zákonitostí a tržních principů. Tím vším jsou produkční možnosti lesních majetků maximálně využívány a dochází i k jejich efektivnějšímu ekonomickému obhospodařování.
- Čím je výměra lesního majetku nižší a čím je současně jeho plošně vážený věk blíží střední hodnotě, tím je pro ně finančně výhodnější být ve sdružení vlastníků lesů.

Rozdílné aspekty mezi samostatným obhospodařováním a sdružením:

- Lesní majetky obhospodařované ve sdružení vlastníků lesů mají obecně vyšší náklady a současně i vyšší výnosy, než když jsou obhospodařovány samostatně.
- Finanční příspěvky od státu na jednotlivé lesnické činnosti jsou stejné (lesní družstvo dostává navíc pouze příspěvek na sdružování vlastníků lesů malých výměr, ten je však určen na správu sdruženého lesního majetku).
- Přírůstek výnosů bývá vyšší než přírůstek nákladů, proto se dosahuje vyšších hospodářských výsledků. Náklady jsou vyšší, protože vlastníci lesních majetků jako členové sdružení vlastníků lesů si sami hradí náklady na činnost lesního správce.
- Sdružení dokáže odstranit ekonomickou nevýhodu malé výměry lesního majetku. Nevýhodu nižšího průměrného věku lesního majetku odstranit už tak účinně nedokáže.

5. ZÁVĚR

Porovnání ekonomické stránky samostatného obhospodařování a sdružení vlastníků lesů dokázalo, že pro naprostou většinu vlastníků drobných lesních majetků může být finančně i časově výhodnější být členem sdružení vlastníků lesů než svůj majetek samostatně obhospodařovat. Sdružení vlastníků lesů je tedy vhodným způsobem, jak zabezpečit trvale udržitelné hospodaření v malolesích, zabezpečit žádoucí odbornou úroveň hospodaření a dodržování platných legislativních předpisů.

V budoucnosti bude stále obtížnější zajistit trvale udržitelné obhospodařování malých lesních majetků na společensky i ekonomicky akceptovatelné odborné úrovni. Řešením může být pouze utváření organizačně větších lesních útvarů přibližujících se více ekonomicky ideální velikosti jednoho samostatně obhospodařovaného lesního celku.

Prvním způsobem, jak toto celoplošně zajistit, je sdružování malých lesních majetků do lesních družstev, která mohou dlouhodobě existovat a efektivně fungovat v celé škále různých podob a forem. Nutným předpokladem je však morální bezúhonnost lesního správce a skutečné fungování sdružení vlastníků lesů.

Druhý způsob, kterým je změna vlastnických nebo alespoň uživatelských práv k lesním majetkům tj. jejich zkupování či pronájem, je případ spíše ojedinělý. Pokud k němu dochází, jedná se nejčastěji o pro původního vlastníka ekonomicky málo výhodný prodej lesního majetku s vysokým průměrným věkem a jeho sporadické další obhospodařování po jeho vytěžení.

Přesto, že tento výzkum není zcela aktuální, jedná se v rámci publikovaných prací o poměrně vzácný případ zpracování ekonomické stránky obhospodařování drobných lesních majetků o velikosti do 50 ha, vč. ekonomických aspektů jejich případného fungování v rámci sdružení vlastníků lesů.

6. LITERATURA

Lenoch, J. 2001: Ekonomické aspekty obhospodařování malých lesních majetků. Diplomová práce. Brno: MZLU v Brně, 118 s. ISBN neuveden.

Kontakt:

Ing. Josef Lenoch, Ph.D.

Odborný asistent

Ústav lesnické a dřevařské ekonomiky a politiky

Lesnická a dřevařská fakulta, Mendelova univerzita v Brně, Zemědělská 3, 613 00 Brno

tel.: 777 974 605

e-mail: Josef.lenoch@mendelu.cz

POZEMKOVÉ SPOLKY JAKO VLASTNÍCI LESŮ – ANALÝZA SOUČASNÉHO STAVU

Barbora Sokolová

Studentka ČZU v Praze, Fakulta lesnická a dřevařská

Abstrakt

Příspěvek se zabývá pozemkovými spolky - institucemi, jejichž hlavním cílem je ochrana přírody. Uvádí základní charakteristiky, jako je vznik prostřednictvím landtrustu, právní formu a účel těchto spolků. Dále uvádí kvantitativní údaje spolků, jejich celkový počet (61) a polohu v České republice. Charakterizuje o péči pozemkových spolků o lesní pozemky, které spolky pečují o největší plochy, jaké právní vztahy spolky využívají, a které spolky lesní půdu skutečně vlastní. Zabývá se též konkrétním způsobem hospodaření spolků, které o les pečují, jaké těžkosti jejich hospodaření provází. Je zhodnocen význam pozemkových spolků v rámci ochrany přírody a lesa.

Klíčová slova

pozemkové spolky, vlastnictví lesa, ochrana přírody

1. ÚVOD

V podmínkách České republiky je pozemkový spolek nezisková organizace s hlavním posláním chránit a pečovat o přírodní a kulturní dědictví, k čemuž využívá různá užívací práva včetně vlastnictví. Pozemkové spolky se v nemálo případech zaměřují na ochranu lokalit se specifickými vlastnostmi, např. mokřady. Je tedy otázka, zda se některé pozemkové spolky zaměřují i na ochranu lesních pozemků prostřednictvím jejich vlastnictví.

2. METODIKA

Informace o pozemkových spolcích byly získány zejména z monografie „Jak založit pozemkový spolek“ od P. Pešouta [2] a jeho pokračující činnosti prostřednictvím článku v časopisu „Ochrana přírody“ společně s J. Moravcem [3]. K získání kvantitativních dat byla použita databáze ČSOP. Dotazníkovým šetřením pak byly zjištěny informace týkající se hospodaření pozemkových spolků.

3. POČÁTEK POZEMKOVÝCH SPOLKŮ V ČR

Forma pozemkového spolku, jaká je nám známa, pochází původně z myšlenek hnutí „landtrustů“. Původně šlo o anglickou ideu, dnes zejména aplikovanou v Severní Americe. Institut „landtrustu“, čili pozemkového spolku, může být v České republice doplňkovým nástrojem ochrany přírody hlavně tam, kde přirození vlastníci buď nejsou, či z jiných důvodů vůbec nemají zájem o péči o svůj nemovitý majetek. Pozemkový spolek může také zajišťovat ta poslání, která jsou pro stát v rámci ochrany přírody okrajová, zbytná nebo jednoduše příliš přepychová. Smyslem českých „landtrustů“ nebude, na rozdíl od USA, pozemky vlastnit, vlastnictví chráněného území tedy není tím zásadním [2]. Počátek pozemkových spolků v ČR lze tedy vysledovat v polovině 90. let 20. století. Aktivní v té době byly zejména dva subjekty – Nadace partnerství a Český svaz ochránců přírody (ČSOP). Z jejich podnětu ustavilo nejprve roku 1997 MŽP „Poradní sbor pro pozemkové spolky“. ČSOP vyhláší již následujícího roku program na podporu vzniku a rozvoje pozemkových spolků, tehdy pod jménem „Místo pro přírodu“ [3]. Jde o otevřený národní program, jehož cílem je iniciovat v ČR vznik pozemkových spolků [2]. V rámci tohoto programu byl vytvořen systém akreditace pozemkových spolků, který je garancí důvěryhodnosti PS. Byla zahájena i stejnojmenná veřejná sbírka „Místo pro přírodu“. Nyní jde o nejvýznamnější finanční zdroj pro výkup území ve prospěch pozemkových spolků [3].

4. PRÁVNÍ FORMA POZEMKOVÉHO SPOLKU

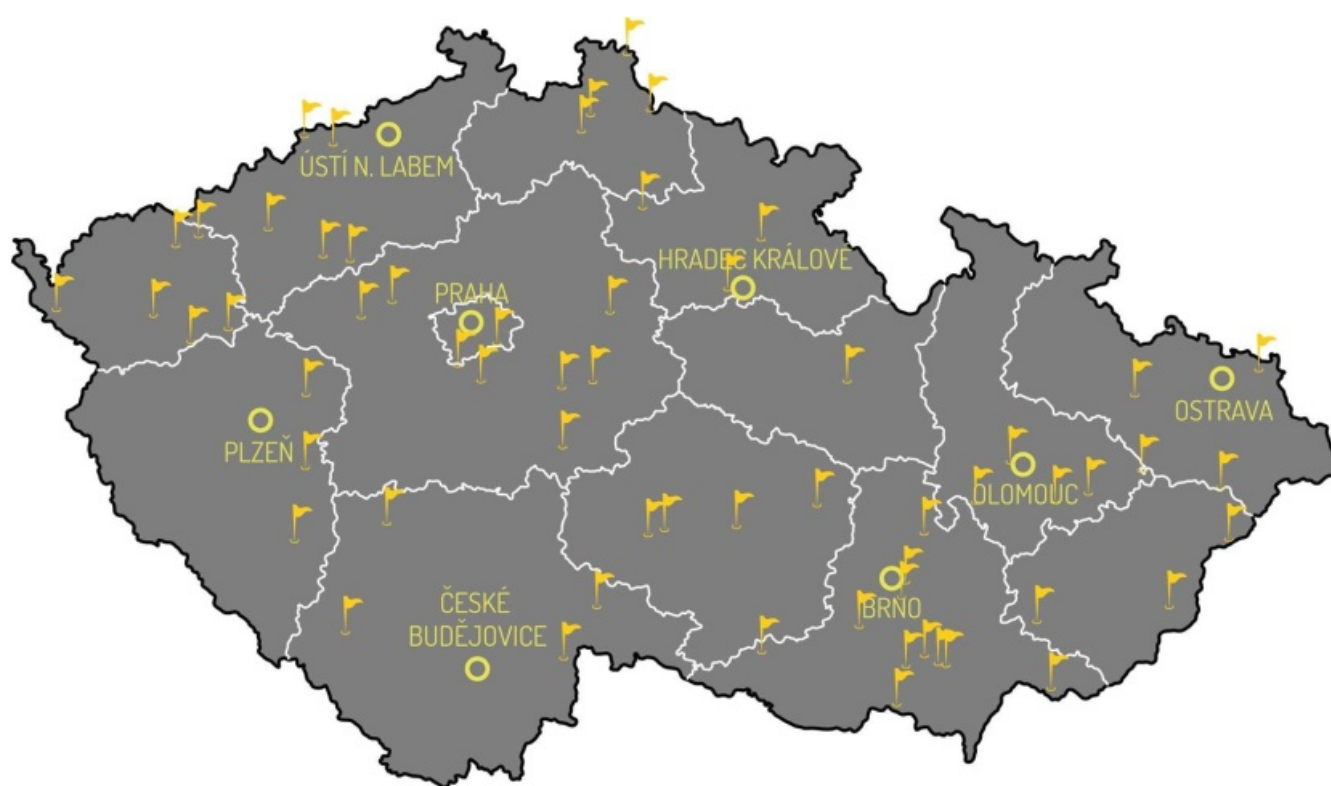
Z hlediska právní formy se nabízí hned několik různých možností využitelných právních forem k ochraně přírody – jako spolek, obecně prospěšná společnost, či nadace. Nejčastěji využívanou formou je právě spolek [4]. Spolek je dobrovolné seskupení osob, které spojuje společný zájem (v tomto případě ochrana přírody a krajiny). Dříve byl používán termín „občanské sdružení“, který je nyní neplatný. Podle Nového občanského zákoníku, zákon č. 89/2012 Sb. došlo ke změně terminologie. Všechna občanská sdružení se tedy od účinnosti NOZ považují za

spolky. Spolčovat se mohou nejen státní občané ČR, ale i cizinci, členy mohou být i právnické osoby. Spolek vystupuje jako právnická osoba, má svou právní subjektivitu. Podnikatelská činnost tohoto subjektu může být pouze vedlejší. Mezi nejdůležitější funkce spolku je možnost účastnit se správního řízení [5]. Tato možnost, stát se při splnění určitých podmínek účastníkem správního řízení, v kterém se mohou řešit otázky v rámci ochrany přírody a krajiny, představuje pro spolek příležitost, jak ovlivnit konečné rozhodnutí správního orgánu ve věcech, které se týkají zájmů pozemkového spolku. Právo účastnit se správního řízení je totiž spojeno s celou řadou oprávnění, které nenáleží subjektům mimo správní řízení [4].

5. VÝSLEDKY

5.1 Kvantitativní analýza

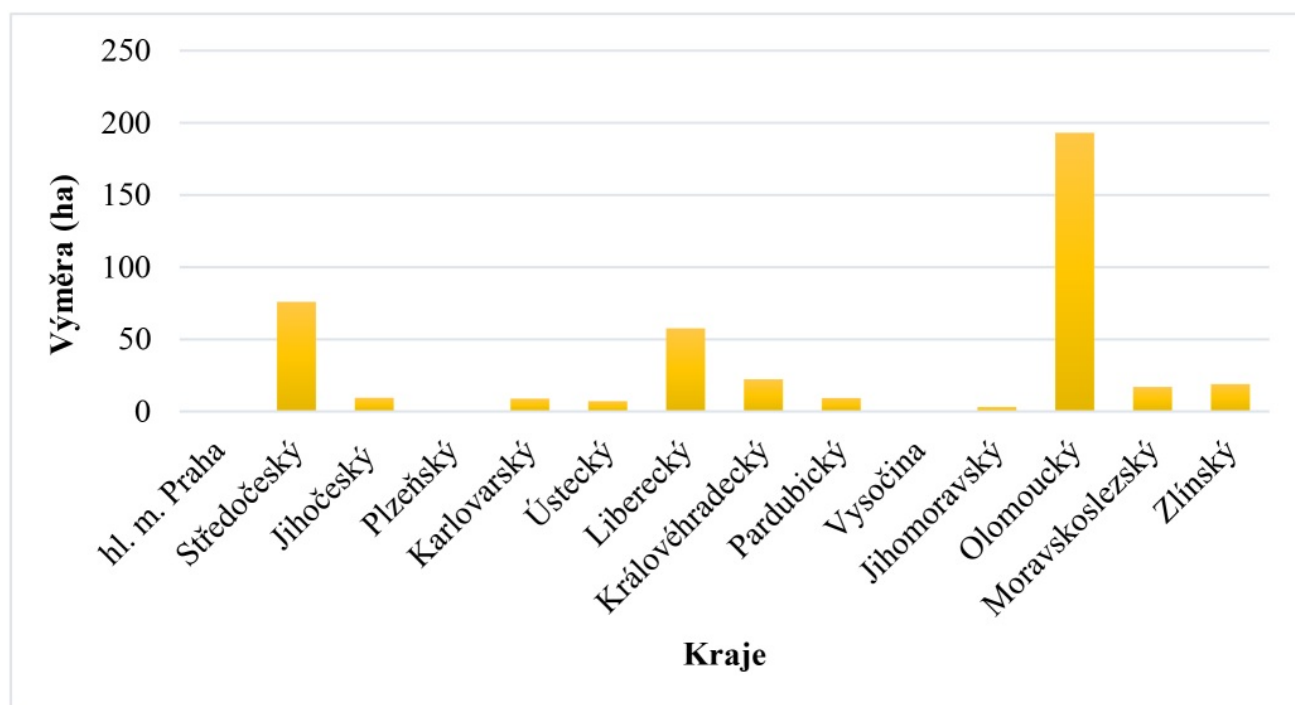
Nyní je v České republice 61 pozemkových spolků, podle dalších dat uvedených na stránkách ČSOP činí výměra lokalit (stav k 25.4.2016) pod správou pozemkových spolků 3074 hektarů v 619 lokalitách. Největší počet PS je v Jihomoravském kraji (11), Středočeský kraj se pak drží těsně za ním (8).

Obr. 1 Mapa pozemkových spolků

V mapě jsou označeny sídla pozemkových spolků a vzhledem k počtu lokalit, o které PS pečují (619), lze tvrdit, že i v oblastech, kde je menší počet pozemkových spolků, jsou lokality, které spolky spravují.

Další údaje uvádí [1], že PS mají v péči 254 lesních pozemků podle katastru nemovitostí s rozlohou 503 hektarů, ale skutečná rozloha lesa (porostu s převahou neovocných stromů) je 424 hektarů, ve 186 pozemcích. To znamená, že pozemek dle katastru nemovitostí sice je veden jako lesní pozemek, ale vlastník nezměnil kulturu dle skutečnosti.

Graf 1 Výměra lesa v péči pozemkových spolků v jednotlivých krajích (les, jako skutečná funkce pozemku)

Tab. 1 Výměra lesa v péči PS v krajích (zdrojová data)

Kraj	Výměra (ha)	Poč. pozemků
hl. m. Praha	0,0719	1
Středočeský	76	36
Jihočeský	9,5	10
Plzeňský	0,3	1
Karlovarský	8,9	2
Ústecký	7,1652	1
Liberecký	57,6	36
Královéhradecký	22,3	10
Pardubický	9,3	10
Vysočina	0,1698	2
Jihomoravský	3,1398	9
Olomoucký	193,1052	12
Moravskoslezský	17	1
Zlínský	19	11

Různě velké rozlohy lesního pozemku, ať už plnící nebo neplnící funkci lesa spravuje 32 spolků. V mnoha případech jde o rozlohu menší než 1 hektar, z toho důvodu lze předpokládat, že ochrana lesa není pro tyto spolky prioritou.

V následující tabulce jsou pozemkové spolky, které pečují o největší výměru lesa. Uvedené údaje jsou brány jak z pohledu katastru nemovitostí, tak podle funkce pozemku – les, spolu s informací, zda se aspoň část tohoto pozemku nachází pod určitou ochranou.

Tab. 2 PS s největší plochou lesa

Spolek	Lesní p. v KN (ha)	Funkce p. - les (ha)	Ochrana pozemku
Čmelák	49,3	51,3	PP
Kosenka	31	16,2	Ostatní zóny CHKO
Launensia	11,9	7,2	VKP
Podbeskydí	14,9	14,9	-
pro přírodu a památky Podblanicka	71,9	73,6	Ostatní zóny CHKO
Salamandr	12,6	2,9	Ostatní zóny CHKO
Sagittaria	195,8	193,2	PR
Velkojarměřský	46,1	32,1	PP
Vladař	8,8	8,8	Ptačí oblast
Celkem	442,3	400,2	-

Spolky využívají různé právní vztahy k péči o les – vlastnictví bez certifikace, užívání ve vlastnictví ÚVR ČSOP; pronájem či výpůjčka od jiných vlastníků než ÚVR ČSOP; věcné břemeno (včetně předkupního práva zapsaného v KN); písemná dohoda o ochraně, smlouva o spolupráci či obdobná dohoda; ústní dohoda o ochraně, smlouva o spolupráci či obdobná dohoda; písemný souhlas s prováděním činnosti; ústní souhlas s prováděním činnosti. Nejčastější právní vztah je, dle vyhodnocení, písemný souhlas s prováděním činnosti.

Tab. 3 PS – právní vztahy k pozemkům

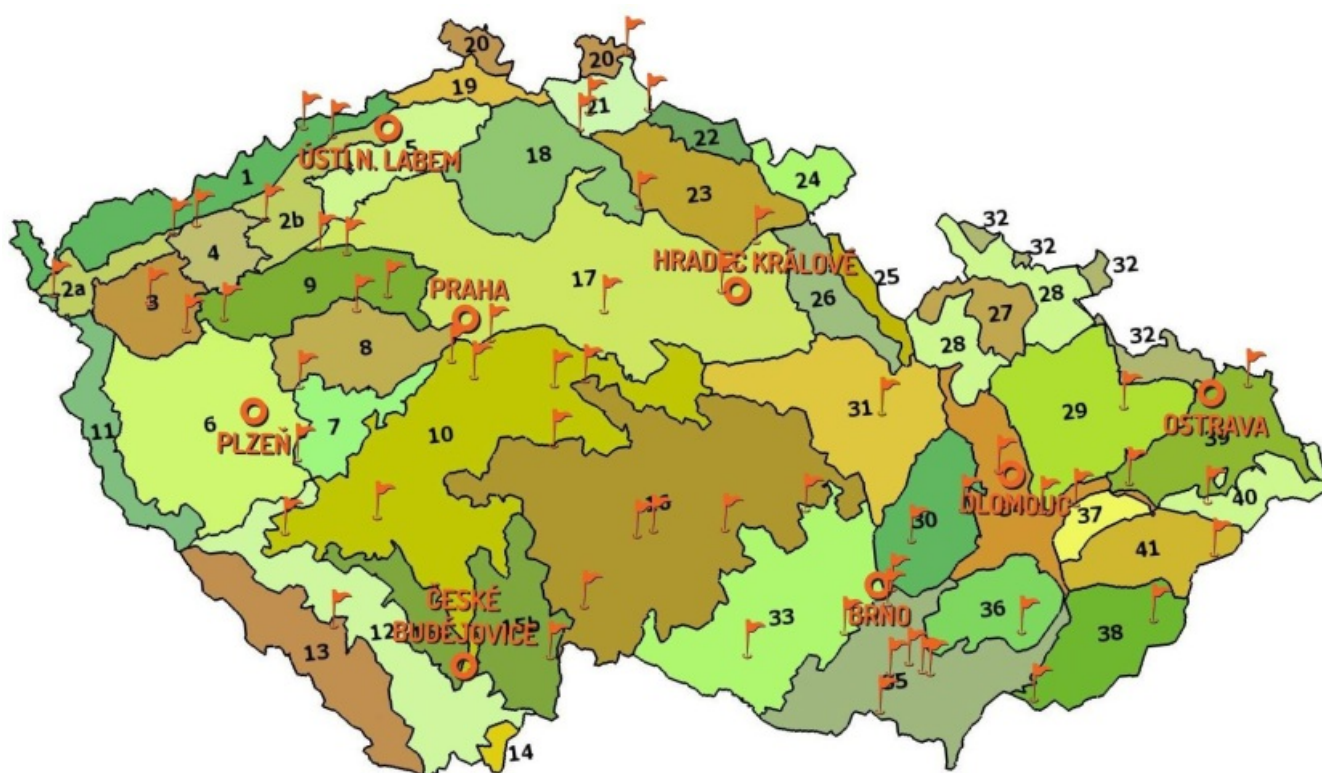
Právní vztah	Lesní pozemek (ha)	Funkce p. - les (ha)
Vlastnictví + certifikace	0	0
Vlastnictví bez certifikace	57,2	58,7
Užívání ve vl. ÚVR ČSOP	44,6	33,4
Pronájem či výpůjčka od jiných vlastníků než ÚVR ČSOP	69,8	34,5
Věcné břemeno	10,8	10,8
Písemná dohoda o ochraně	3,4	3,4
Ústní dohoda o ochraně	32,4	29,5
Písemný souhlas s prováděním činnosti	279,8	251,1
Ústní souhlas s prováděním činnosti	4,8	2,7
Celkem	502,8	424,1

Plocha lesních půd ve správě pozemkových spolků je malá. Jde o hodnotu kolem 15% z celkového počtu hektarů. Tím méně bude těchto pozemků ve vlastnictví pozemkových spolků. Spolků, které skutečně vlastní les je celkově podle databáze ČSOP 8 (podle katastru nemovitostí 6, podle funkce pozemku – les, je spolků 7).

Tab. 4 PS – vlastníci lesa

Spolek	Lesní p. v KN (ha)	Funkce p. - les (ha)	Ochrana pozemku
Berkut	1,7	0	-
Čmelák	49,3	51,3	PP
Kosenka	4,2	0	Ostatní zóny CHKO
Lunaria	0	1,9	-
pro přírodu a památky Podblanicka	0	1,6	-
Radnice	0,01	0,3	-
Salamandr	1,5	1,5	Ostatní zóny CHKO
Sázava	0	1,6	-
Veronica	0,5	0,5	-
Celkem	57,21	58,7	-

Tyto pozemkové spolky jsou dle PLO v: Berkut (3) Karlovarská vrchovina, Čmelák (18) Severočeská pískovcová plošina a Český ráj, Kosenka (41) Hostýnsko-vsetínská vrchovina a Javorníky, Lunaria (21) Jizerské hory a Ještěd, PS pro přírodu a památky Podblanicka (10) Středočeská pahorkatina, Radnice (7) Brdská vrchovina, Salamandr (40) Moravskoslezské Beskydy, Sázava (31) Českomoravské meziohří, Veronica (33) Předhoří Českomoravské vrchoviny.

Obr. 3 Mapa pozemkových spolků v PLO [6]

Tab. 5 PS – vlastníci lesa a jejich sídla

Spolek	Kraj	Město
Berkut	Karlovarský	Teplá
Čmelák	Liberecký	Liberec
Kosenka	Zlínský	Valašské klobouky
Lunaria	Liberecký	Frýdlant
pro přírodu a památky Podblanicka	Středočeský	Vlašim
Radnice	Plzeňský	Radnice
Salamandr	Zlínský	Rožnov pod Radhoštěm
Sázava	Pardubický	Sázava
Veronica	Jihomoravský	Brno

5.2 Analýza hospodaření PS s lesními pozemky

Na dotazníkové šetření reagovala zhruba polovina pozemkových spolků. Valná většina dotazovaných uvedla, že o les nepečují a jeho problematikou se nezabývají. S tím souvisí zmiňovaná malá výměra lesních pozemků. Pozemkové spolky, které o les skutečně pečují, uváděly nejčastěji jako negativní vliv zejména přezvěření, dále pak nevypořádané vlastnické vztahy se spoluvlastníky. Cíl pro tyto PS je hlavně zpestření druhové sklady, které se daří přibližně z poloviny, dále i zvyšování biodiverzity či umožnění přírodě vznik pralesa, oblasti bez zásahu člověka. Spolkům se většinou daří rozšiřovat místa pro ochranu vzácných druhů. Ve většině případů se hospodaření PS nestalo inspirací hospodaření okolním majitelům lesů, v případě, že ano, jde hlavně o místní menší zemědělce a drobné vlastníky. PS provádějí osvětovou činnost zejména prostřednictvím zapojení veřejnosti do aktivit v lese, méně často zbudováním naučné stezky. Financování spolků jde většinou z vlastních zdrojů, potažmo ze sponzorských darů. Mezi největší obtíže pro spolky patří nedostatek financí a členů, dále složité právní prostředí. Pozemkové spolky též uváděly, že jejich činnost by bylo potřeba jistým způsobem „zprofesionalizovat“, zapojit do činnosti odbornou znalost.

6. ZÁVĚR

Hnutí pozemkových spolků se stalo stabilní součástí systému ochrany přírody v ČR. Pozemkové spolky představují ideální model ochrany cenných lokalit a objektů díky zapojování místní veřejnosti do realizace praktické péče. Tuto jejich úlohu státní ochrana přírody nemůže nikdy zcela nahradit [3]

Povědomí veřejnosti o těchto subjektech je však malé. Podstatná část veřejnosti nemá ani ponětí o existenci takových subjektů, což je problém v souvislosti se samotnou myšlenkou spolku, která má fungovat zejména prostřednictvím zapojování místní veřejnosti. Zaměření pozemkových spolků přímo na ochranu lesních pozemků se pravděpodobně nestává hlavním úkolem příliš často. Jak bylo již zmíněno valná většina, která pečuje o tyto pozemky nebo je vlastní, pracuje s malou výměrou lesa. Lesní půda však hraje neopomenutelnou roli v činnosti pozemkových spolků. Lze říci, že postupným zlepšováním modelu pozemkového spolku fungujícího dnes, se dosáhne i získání většího množství lesních půd se zaměřením na ochranu přírody.

7. LITERATURA

- [1] ČESKÝ SVAZ OCHRÁNCŮ PŘÍRODY [online]. 2015 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.csop.cz/psfront/kalkulacka/>
- [2] PEŠOUT, P. Jak založit pozemkový spolek. 1. vyd. Praha: Český svaz ochránců přírody, 1998. 172 s. ISBN: 902654-0-5
- [3] PEŠOUT, P., MORAVEC, J. Pozemkové spolky – perspektivní forma ochrany přírody. *Ochrana přírody* [online]. 2/2014 [cit. 2016-02-11]. Dostupné z: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/pece-o-prirodu-a-krajinu/pozemkove-spolky/>

- [4] JANČAROVÁ, I., HANÁK, J., PRŮCHOVÁ, I. *Vlastník a podnikatel při ochraně životního prostředí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2015. s. 245. ISBN: 978-80-210-7951-9
- [5] PAVLORKOVÁ, E. Co je to spolek (dříve občanské sdružení). *Sít' ekologických poraden STEP* [online]. 2015-03-54 [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: [http://wiki.ekoporadna.cz/index.php?title=Co_je_to_spolek_\(d%C5%99%C3%ADve_ob%C4%8Dansk%C3%A9_sdru%C5%BEen%C3%AD\)%3F](http://wiki.ekoporadna.cz/index.php?title=Co_je_to_spolek_(d%C5%99%C3%ADve_ob%C4%8Dansk%C3%A9_sdru%C5%BEen%C3%AD)%3F)
- [6] ÚHÚL. *Regional plans of forest development* [online]. Brandýs nad Labem [cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://www.uhul.cz/what-we-do/regional-plans-of-forest-development>

Kontakt:

Barbora Sokolová

Studentka FLD ČZU v Praze

e-mail: sokolova.bara@seznam.cz

HISTORIE A BUDOUCNOST CÍRKEVNÍCH LESŮ ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉHO

Ing. Milan Mochán¹, Mgr. Martina Štěpánková², Ing. Petr Vyskočil³

¹vedoucí Lesní správy, ²referent pozemkové evidence Lesní správy, ³vedoucí restitučního oddělení

Arcibiskupství pražské, Správa majetku

Navrácení církevních lesů a majetků je pomyslnou tečkou za nápravou a zmírněním křivd minulého režimu. Změny ve vlastnictví lesů a navýšení podílu soukromých lesů nesou nové otázky a výzvy. Jak zajistit odbornou správu a hospodaření v lesích drobných vlastníků? Jak tuto správu financovat? Jak mohou přispět staronoví vlastníci z řad církve? Jaký je zájem státu? Přinášíme roční zkušenost a možné náměty a výhledy.

1. OBECNÝ ÚVOD CÍRKEVNÍ STRUKTURA A CÍRKEVNÍ SUBJEKTY

Představit stručně historii a budoucnost církevních lesů nelze bez základních informací o církvi samé. Po mnoho minulých let nesvobody byly tyto informace nedostupné a často zkreslené. Katolická církev v České republice se dělí na dvě církevní provincie, českou a moravskou. Základní správní jednotkou církve je diecéze, pět v české provincii a tři v moravské. Přičemž z toho jsou dvě arcidiecéze (pražská a olomoucká). Pražská arcidiecéze je nejstarší existující diecéze, byla založena roku 973 a na arcidiecézi povýšena roku 1344. Všechny diecéze se člení na farnosti, které podléhají biskupovi dané diecéze, jsou však samostatnou právní osobou. Pod diecézního biskupa patří také kapituly, které tvoří sbor kněží, jež přísluší ke katedrálnímu či kolegiálnímu kostelu.

Církevními právními osobami jsou i řeholní řády, které se dělí do většího počtu skupin podle celkového rázu své činnosti. Nejsou však podřízeni diecézním biskupům, ale přímo papeži. Veřejným fondem s právní subjektivitou je Náboženská matice, která není organizační součástí římskokatolické církve, ale jejím účelem je spravovat část jejího majetku.

Diecéze, farnosti i řády hospodaří s církevním majetkem samostatně v souladu s kanonickým i světským právem. Lesní správa Arcibiskupství pražského spravuje nejen své vlastní lesy, ale na základě uzavřených pachtovních smluv, i lesy ve vlastnictví některých farností, kapitul či Náboženské matice.

Církev od doby svého vzniku řeší jakým způsobem zajistit prostředky na svou činnost i na své poslání - pastore, sociální služby, školství, vzdělávání, misie, zahraniční pomoc, charita, hospicová péče a péče o rozsáhlé kulturní dědictví naší země. Lesy a pole jsou jedním z těchto prostředků. Naši předkové toto po staletí dokázali, a příkladem nám dnes mohou být řeholní řády v Rakousku. Církevní instituce v historii přinášely do společnosti nejnovější poznatky i v oblasti zemědělské, lesnické, vodohospodářské a vědecké.

Je správné, že církevním zákonem dochází k obnovení majetkové základny církvi. Jejich existence a působení se totiž pokládá za nezbytný prvek demokratické společnosti. To dokládá i skutečnost, že ve všech dnešních státech bývalého Rakouska – Uherska, které sdílí stejnou historii právního postavení církvi, je uznáno vlastnické právo církvi. Slovensko, Maďarsko a Slovinsko mají už navrácení původního církevního majetku do vlastnictví církvi vyřešené, rovněž tak sousední Polsko. Restituční zákon z roku 2010 vyřešil také vztah státu a církve na území Ruské federace, přičemž jako restituční hranice byl zvolen rok 1917.

2. HISTORIE VLASTNICTVÍ CÍRKEVNÍCH LESŮ

Často, mnohdy účelově, byla diskutována právní subjektivita církve a církevních právnických osob, tedy i právo vlastnit a nabývat majetek. V souvislosti s majetkovým vyrovnáním se církvím a náboženským společenstvem vrací majetek, který církve skutečně vlastnily. To znamená, že církevní subjekty byly již od středověku zapsány v příslušných veřejných knihách, především v zemských deskách a od 18. století také v pozemkových knihách, jako vlastníci. To, že církevní majetek není státním majetkem, bylo uznáno zahrnutím tohoto majetku do 1. pozemkové reformy po roce 1919, neboť státní majetek byl z této reformy vyloučen. Komunistický režim vlastnictví církvi v podstatě také uznával, protože na něj vydával rozhodnutí o vyvlastnění a s církevními subjekty byly uzavírány i kupní a darovací smlouvy.

Příslušná majetková evidence vždy obsahovala kromě výčtu nemovitého majetku také údaje o vlastníkovi, což v případě církevního majetku byla vždy církevní právní osoba (arcibiskupství, biskupství, klášter, farnost, záduší, apod.). Platí zásada, že pokud nebyla církevní právní osoba zrušena, trvá dle církevního práva stále.

Číslo vložky knihovny: 1405.

Stein an der Moldau

MOLDAU THEIN

Moresch

Parství Týn nad Vltavou.

Parcela	Parcela	Parcela	Parcela
1. 135. Steindachhiltl	2. 211. Schell	3. 336. Ruder	4. 335. Schell
5. 336. Haus	6. 337. Haus	7. 338. Haus	8. 339. Haus
9. 340. Schell	10. 341. Schell	11. 342. Schell	12. 343. Schell
13. 344. Schell	14. 345. Schell	15. 346. Schell	16. 347. Schell
17. 348. Schell	18. 349. Schell	19. 350. Schell	20. 351. Schell
21. 352. Schell	22. 353. Schell	23. 354. Schell	24. 355. Schell
25. 356. Schell	26. 357. Schell	27. 358. Schell	28. 359. Schell
29. 360. Schell	30. 361. Schell	31. 362. Schell	32. 363. Schell
33. 364. Schell	34. 365. Schell	35. 366. Schell	36. 367. Schell
37. 368. Schell	38. 369. Schell	39. 370. Schell	40. 371. Schell
41. 372. Schell	42. 373. Schell	43. 374. Schell	44. 375. Schell
45. 376. Schell	46. 377. Schell	47. 378. Schell	48. 379. Schell
49. 380. Schell	50. 381. Schell	51. 382. Schell	52. 383. Schell
53. 384. Schell	54. 385. Schell	55. 386. Schell	56. 387. Schell
57. 388. Schell	58. 389. Schell	59. 390. Schell	60. 391. Schell
61. 392. Schell	62. 393. Schell	63. 394. Schell	64. 395. Schell
65. 396. Schell	66. 397. Schell	67. 398. Schell	68. 399. Schell
69. 400. Schell	70. 401. Schell	71. 402. Schell	72. 403. Schell
73. 404. Schell	74. 405. Schell	75. 406. Schell	76. 407. Schell
77. 408. Schell	78. 409. Schell	79. 410. Schell	80. 411. Schell
81. 412. Schell	82. 413. Schell	83. 414. Schell	84. 415. Schell
85. 416. Schell	86. 417. Schell	87. 418. Schell	88. 419. Schell
89. 420. Schell	90. 421. Schell	91. 422. Schell	92. 423. Schell
93. 424. Schell	94. 425. Schell	95. 426. Schell	96. 427. Schell
97. 428. Schell	98. 429. Schell	99. 430. Schell	100. 431. Schell

Doklad o vlastnictví - knihovní vložka Zemských desek

Číslo vložky knihovny: 1405.

Stein an der Moldau

MOLDAU THEIN

Moresch

Parství Týn nad Vltavou.

Parcela	Parcela	Parcela	Parcela
1. 135. Steindachhiltl	2. 211. Schell	3. 336. Ruder	4. 335. Schell
5. 336. Haus	6. 337. Haus	7. 338. Haus	8. 339. Haus
9. 340. Schell	10. 341. Schell	11. 342. Schell	12. 343. Schell
13. 344. Schell	14. 345. Schell	15. 346. Schell	16. 347. Schell
17. 348. Schell	18. 349. Schell	19. 350. Schell	20. 351. Schell
21. 352. Schell	22. 353. Schell	23. 354. Schell	24. 355. Schell
25. 356. Schell	26. 357. Schell	27. 358. Schell	28. 359. Schell
29. 360. Schell	30. 361. Schell	31. 362. Schell	32. 363. Schell
33. 364. Schell	34. 365. Schell	35. 366. Schell	36. 367. Schell
37. 368. Schell	38. 369. Schell	39. 370. Schell	40. 371. Schell
41. 372. Schell	42. 373. Schell	43. 374. Schell	44. 375. Schell
45. 376. Schell	46. 377. Schell	47. 378. Schell	48. 379. Schell
49. 380. Schell	50. 381. Schell	51. 382. Schell	52. 383. Schell
53. 384. Schell	54. 385. Schell	55. 386. Schell	56. 387. Schell
57. 388. Schell	58. 389. Schell	59. 390. Schell	60. 391. Schell
61. 392. Schell	62. 393. Schell	63. 394. Schell	64. 395. Schell
65. 396. Schell	66. 397. Schell	67. 398. Schell	68. 399. Schell
69. 400. Schell	70. 401. Schell	71. 402. Schell	72. 403. Schell
73. 404. Schell	74. 405. Schell	75. 406. Schell	76. 407. Schell
77. 408. Schell	78. 409. Schell	79. 410. Schell	80. 411. Schell
81. 412. Schell	82. 413. Schell	83. 414. Schell	84. 415. Schell
85. 416. Schell	86. 417. Schell	87. 418. Schell	88. 419. Schell
89. 420. Schell	90. 421. Schell	91. 422. Schell	92. 423. Schell
93. 424. Schell	94. 425. Schell	95. 426. Schell	96. 427. Schell
97. 428. Schell	98. 429. Schell	99. 430. Schell	100. 431. Schell

Doklad o křivdě - Výměr ONV z 19. 4. 1949

3. PRŮBĚH RESTITUCE

První významný zákon navracující určitým církevním právnickým osobám majetek, tzv. „výčtový zákon“ č. 298/1990 Sb., o úpravě některých majetkových vztahů řeholních řádů a kongregací a arcibiskupství olomouckého, byl legislativně dosti netypický a již z názvu vyplývá jeho úzký záběr a úzce vymezený účel. A i když se dotýkal asi jenom 170 nemovitostí, podařilo se obnovit základní činnost a působení, dříve nežádoucích, církevních organizací a řeholních řádů.

Zákon č. 229/1991 Sb., zákon o půdě, byl zaměřen na restituci především nemovitých věcí. Účelem bylo zmírnění následků některých majetkových křivd, k nimž došlo vůči vlastníkům zemědělského a lesního majetku v rozhodném období tj. od 25. února 1948 až po 1. leden 1990. Zákon se vztahoval na zemědělský půdní fond, lesní půdní fond, obytné budovy, hospodářské budovy a jiné stavby, obytné a hospodářské budovy a stavby sloužící zemědělské a lesní výrobě, vodnímu hospodářství a jiný zemědělský majetek (živý a mrtvý inventář, zásoby atd.). Rozhodující byl charakter majetku v době odnětí vlastníkov, nikoliv v době vznesení nároku. Oprávněnou osobou byl původní vlastník splňující podmínku státního občanství ČSFR (ČR). Povinnými osobami byly především stát nebo právnická osoba, která věc drží. Základním způsobem vypořádání dle tohoto zákona byla písemná dohoda osoby oprávněné a povinné a schválení dohody u pozemkového úřadu.

V případě, že pozemky nebylo možné vydat z důvodu existence zákonné překážky, vydával tehdejší správní orgán státu náhradní pozemky případně finanční náhradu. Zákon o půdě také obsahoval v § 29 tzv. blokační ustanovení vztahující se na majetek spadající do jeho působnosti, jehož původním vlastníkem byly církve, náboženské řády a kongregace. Takový majetek nebylo možné převádět, až do okamžiku přijetí zákonů o tomto majetku, do vlastnictví jiných osob. Tato blokace však nebyla vedena ve veřejném seznamu katastru nemovitostí, proto docházelo k postupnému převodu majetku. Především na obce, kterým stačilo k nabytí vlastnického práva prohlášení zapsané, bez právního posouzení, záznamem. Pozemky vystupující z pozemkových úprav také nebyly po určitou dobu označovány blokací, a i u tohoto majetku docházelo k jeho odprodeji.

Dané blokační ustanovení bylo ke dni 31. 12. 2012 zrušeno a od 1. 1. 2013 nabyl účinnosti **zákon č. 428/2012 Sb.**

o majetkovém vyrovnání s církvemi a náboženskými společnostmi (dále jen ZMV), který byl po mnohaletých diskusích schválen 8. 11. 2012. Smyslem ZMV bylo zmírnění některých majetkových křivd spáchaných komunistickým režimem církvím a náboženským společnostem v rozhodném období, jakož i vypořádání majetkových vztahů mezi státem a registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi.

Oprávněnými osobami jsou státem registrované církve a náboženské společnosti, popřípadě právnické osoby zřízené jako jejich součást či na podporu jejich činnosti, nebo Náboženská matice, pokud ony samy, či jejich právní předchůdce, utrpěly majetkovou újmu. Povinnými osobami jsou stát. Tedy Pozemkový fond České republiky (Státní pozemkový úřad), Lesy České republiky s. p., i státní organizace pokud je oprávněna hospodařit či vykonávat správu majetku, který se stal předmětem majetkové křivdy.

Zákon uvádí v § 8 výjimky, při nichž není možné majetek oprávněným osobám vydat. Jedná se např. o situace, kdy byl pozemek, poté co se stal předmětem majetkové křivky, zastavěn v souladu se stavebním zákonem a stavba je užívána nebo tvoří území vojenského újezdu, území národního parku, národní přírodní rezervace apod. O vydání majetku bylo třeba požádat nejpozději do 12 měsíců od účinnosti zákona tj. od 1. 1. 2013. Jinak nárok oprávněné osoby zanikl. Vydáván je pouze majetek ve vlastnictví státu. Majetek ve vlastnictví obcí, krajů či soukromých osob je zákonem, církvím a náboženským společnostem, pouze částečně finančně kompenzován. Oprávněná osoba mohla podat u soudu žalobu o určení vlastnického práva státu v případě, kdy její původní majetek byl, přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, převeden nebo přešel z majetku státu do vlastnictví jiných osob v rozporu s blokačním ustanovením § 29 zákona č. 229/1991 Sb.

Podmínkou pro vydání bylo i ustanovení § 5, kdy výzva na vydání majetku musela obsahovat i skutečnost vedoucí k majetkové křivdě. Takovýmito listinami byly zejména výměry o výkupu, ze kterých však nikdy nebyla vyplacena finanční náhrada (viz příloha výměr na výkup pozemků ve vlastnictví katolické fary v Říčanech). Součástí výzvy byla listina dokládající původní majetek. U nemovitých věcí to byly ověřené kopie knihovních vložek Zemských desek či Pozemkových knih. Z těchto podkladů, leckdy německy psaných, bylo nutné uvést do výzvy pouze takové pozemky, které se staly předmětem majetkové křivdy. Dohledání potřebných listin byla mravenčí práce, na které pracovaly církve dlouhé roky.

V současnosti je vydáno přibližně 77 % celkově požadované výměry pozemků. Definitivně nevydaných je 8 % výměry pozemků, a na dořešení zbývá 15 % výměry pozemků. V podrobnější tabulce je uvedeno rozdělení těchto pozemků podle oprávněných osob, jehož zřizovatelem je Arcibiskupství pražské, a dále rozdělení na lesní pozemky a ostatní. Jako problém se v současnosti jeví nejasné pojetí funkční souvislosti, které je podle § 7 ZMV podmínkou k vydání pozemků státu mimo správní příslušnost SPÚ a LČR, a dále stanovení geometrického určení veřejně prospěšných staveb. V prvním případě se oprávněná osoba setkává u povinné osoby s názorem, že nic s ničím funkčně nesouvisí, ve druhém případě je u liniových staveb taková nejistota s budoucím umístěním stavby, že opět nejsou vydávány „z opatrnosti“ i takové pozemky, které nebudou na budoucí stavbu třeba.

Přehled KN pozemků identifikovaných na Povinné osoby dle ZMV
z pohledu jejich vydávání AP a jím zřízeným subjektům (členěno na lesní a ostatní).

Export z ECN 21.4.2016

Typ Opr.os. (stav vydání poz.)	Lesní pozemky		Ostatní pozemky		Celkem Suma výměr KN	Celkem Počet KN	% (dle výměry a typu opr.os)
	Suma výměr KN pozemků m2	Počet KN pozemků	Suma výměr KN pozemků m2	Počet KN pozemků			
AP	14 721 2842	1894	2 422 9613	3327	17 144 2455	5221	100%
Nevydano	1 573 5433	145	103 5186	386	1 677 0619	531	10%
Vydano	11 642 3868	1444	1 616 8031	1708	13 259 1899	3152	77%
Zbyva	1 505 3541	305	702 6396	1233	2 207 9937	1538	13%
Kapituly	7 311 1680	1060	2 866 7892	3136	10 177 9572	4196	100%
Nevydano	740 1056	79	96 3082	379	836 4138	458	8%
Vydano	5 522 6744	763	2 158 2598	1484	7 680 9342	2247	75%
Zbyva	1 048 3880	218	612 2212	1273	1 660 6092	1491	16%
farnosti	1 169 2174	799	4 566 1071	8937	5 735 3245	9736	100%
Nevydano	10 9039	4	104 2193	768	115 1232	772	2%
Vydano	923 5487	607	3 702 6326	5774	4 626 1813	6381	81%
Zbyva	234 7648	188	759 2552	2395	994 0200	2583	17%
Celkový součet (m2)	23 201 6696	3753	9 855 8576	1 5400	33 057 5272	19153	100%
Celkem za diecézi:	Nevydáno	8%	Vydáno	77%	Zbývá	15%	

Závěrem je nutné zdůraznit, že stát se od začátku restitučního procesu potýkal s problémy souvisejícími s průběhem vydávání po stránce technické i personální. Od 1. 1. 2013 zanikl Pozemkový fond a jediným správcem státních zemědělských pozemků se stal Státní pozemkový úřad. Reorganizací úřadu a propouštěním pracovníků došlo k nedodržování zákonem daných termínů, a následná snaha o urychlení ze strany státu vedla pouze k unáhleným rozhodnutím, z nichž některé byly natolik chybné, že proti správnímu rozhodnutí Státního pozemkového úřadu bylo podáno 135 žalob. Výklad zákona ze strany státu není jednotný, a pouze rozhodnutí soudů přinesou ve sporných bodech právní jistotu.

4. CHARAKTERISTIKY NAVRACENÉHO MAJETKU

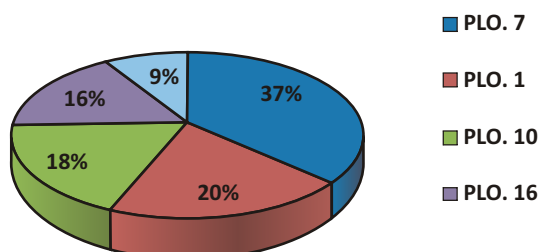
4.1. Lesy

Hlavní část lesních majetků Arcidiecéze pražské tvoří lesy bývalých velkostatků arcibiskupství a kapitul, nacházející se často mimo správní území diecéze. Organizačně dnes odpovídají jednotlivým polesím - Blatno, Rožmitál, Spálené Poříčí, Týn nad Vltavou, Vysočina, Dolní Břežany a Nejdek. Polesí obhospodařují od 2500 do 4700 ha lesů. Základní přírodní charakteristiky polesí AP:

Zastoupení PLO - Lesy Arcibiskupství pražského

PLO - název	PLO - kód	Zastoupení PLO v %
Brdská vrchovina	PLO. 7	36
Krušné hory	PLO. 1	19
Středočeská pahorkatina	PLO. 10	18
Českomoravská vrchovina	PLO. 16	16
Ostatní	PLO. 17,3,5	9

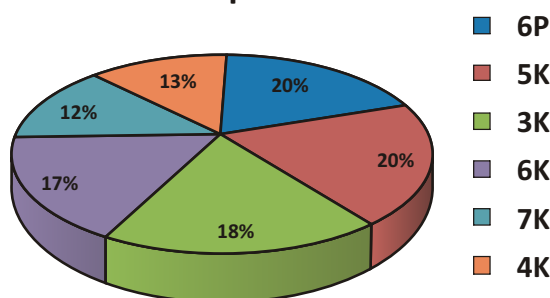
Zastoupení PLO v %

Zastoupení SLT - lesy Arcibiskupství pražského

SLT - název	SLT	Zastoupení SLT v %
Kyselá smrková jedlina	6P	14
Kyselá jedlová bučina	5K	14
Kyselá dubová bučina	3K	13
Kyselá smrková bučina	6K	12
Kyselá buková smrčina	7K	9
Kyselá bučina	4K	9

Zastoupení SLT v %

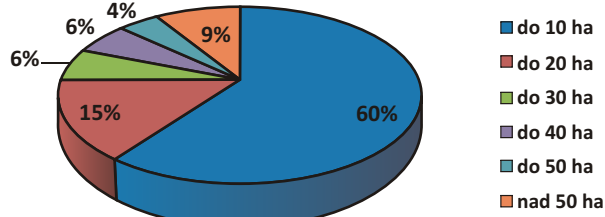
Druhou část tvoří farní lesy. Rozptýlené drobné lesy jednotlivých římskokatolických farností se nacházejí přibližně v obvodu celého Středočeského kraje. Pouze 6 farností disponuje výměrou lesů nad 50 ha. Tři čtvrtiny výměry farních lesů představují lesy do 20 ha, a často se jedná o lesy na pomezí zájmu bývalého vlastníka, lesy těžko dostupné, nebo charakteru selských lesíků zasazených uprostřed zemědělsky obhospodařované krajiny. Pro názornost rozdrobenosti farních lesů uvádíme sumární přehled vlastnictví farních lesů AP. Rozdrobenost je umocněna velkou katastrální výměrou a velikostí jednotlivých samostatných lesních pozemků. Farnosti musí také řešit dlouho neřešené historické nesoulady.

Výměra drobných farních lesů AP

Výměra lesa	Farností	Aktuální výměra (ha)
do 10 ha	41	149
do 20 ha	10	154
do 30 ha	4	100
do 40 ha	4	140
do 50 ha	3	139
nad 50 ha	6	444
Celkový součet	68	1126

Průměrná výměra farních lesů 16 Ha

Výměra farních lesů

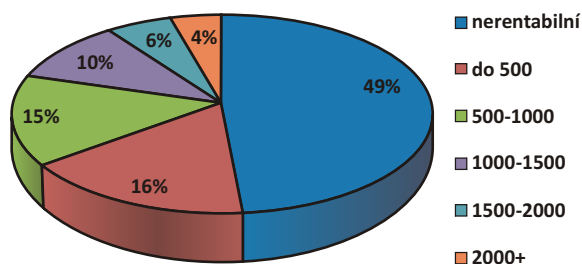
Ekonomická situace správy farních lesů, při zachování podstaty a udržitelnosti hodnoty majetku, je velkou výzvou. Řádné hospodaření nelze zajistit bez kvalifikovaného personálu, a pro základní rozhodnutí jak s lesy nakládat jsou důležité i ekonomické aspekty (výnosový potenciál majetku). Jaká je situace u farních lesů – hrubá kalkulace s desetiletým výhledem:

Arcibiskupství pražské - farní lesy

Předpokládaná les. renta (období 10 let)

Lesní renta Kč/ha/rok	Počet farních lesů
nerentabilní	33
do 500	11
500-1000	10
1000-1500	7
1500-2000	4
2000+	3
Celkem	68

Lesní renta - farní lesy v Kč/ha/rok

4.2. Nemovitosti

Ostatní navrácený nemovitý majetek představují lesní stavby, cesty, hájenky, lesovny a objekty lesních školek a myslivosti. Samostatnou kapitolu tvoří bývalé velkostatky, kde je stav velmi neutěšený. Řada objektů změnila vlastníka a dnes se nenavrací, výjimkou nejsou ani stavby zaniklé. Na tomto stavu se podepsalo odkládání restituce, a tento dluh musí být postupně splácen s maximálním využitím externích zdrojů i výnosů z hospodaření v lesích. Obnova lesnické infrastruktury pro potřeby a využití církevních subjektů bude proto dlouhodobým úkolem.

Hospodářský objekt – stodola Zádolí, Vysočina

5. CÍLE A ZÁMĚRY PŘI HOSPODAŘENÍ V LESÍCH

Církev hospodaří s majetkem již po dlouhá staletí, proto je jí trvalá udržitelnost obecně vlastní. Také řada významných českých lesníků pocházela z prostředí církevních lesů - Konšel, Gangloff. Naším cílem je vzorové lesnické hospodaření, založené na principech trvale udržitelného hospodaření přírodě blízkým způsobem, a začlenění se do projektů lesnických parků nebo obdobných systémů, kde člověk vyváženým způsobem nakládá s přírodním bohatstvím ku prospěchu celého regionu.

5.1 Lesy bývalých velkostatků - dnes polesí (ucelené lesní majetky); cíle hospodaření

- Trvale udržitelné hospodaření a zachování všech funkcí lesa a „jemné“ způsoby hospodaření
- Obnova vztahu s regionem. Vztahy bezprostřední, nikoli zprostředkované
- Zachování genofondu lesních dřevin. Vlastní produkce cenných dřevin
- Bezpečnost produkce a majetku nejen z pohledu lesnického
- Ochrana přírody založená na smluvní ochraně a rozhodnutí vlastníka lesa

5.2 Farní lesy (drobné vysoce rozptýlené lesy)

Farní lesy sloužili jako zdroj obživy faráře (obročí) nebo ve prospěch kostela samého (záduší). Byly obhospodařovány často spolu s polnostmi, a práce v lese doplňovala v zimním období práci na poli. Rokem 1949 zabírá i tyto majetky, bez náhrady, stát. Specifika farních lesních majetků lze stručně shrnout takto:

- Přerušené vlastnictví půdy (neosobní vztah)
- Minimální informovanost vlastníka o lese, účetní problematice, dotacích atd.
- Neznalost legislativy (zákon o lesích, ochraně přírody a krajiny, a dalších)
- Neznalost obchodu se dřívím a cen služeb v LH
- Zásadní vliv hospodaření „sousedů“ v dané lokalitě
- Problematické zajištění efektivní ochrany lesa, je obtížné udržovat dobrou úroveň hospodaření
- V malém lesním hospodářském celku nelze hospodařit podle principu trvalosti a vyrovnanosti těžeb, nelze zajistit trvalost a vyrovnanost výnosů z lesa
- Nelze trvale zaměstnávat odborně kvalifikovaný lesní personál
- Lesy jsou obvykle nedostatečně dopravně zpřístupněné

Cíle pro hospodaření ve farních lesích AP

- Udržitelné hospodaření a zlepšování hodnoty majetku
- Zajištění bezpečnosti produkce a majetku
- Smysluplná ekonomika hospodaření
- Arondace lesů

6. VLASTNÍ SYSTÉM HOSPODAŘENÍ V LESÍCH

Systém zajištění povinností vlastníka lesa a lesnického hospodaření reflektuje odlehlost velkých lesních majetků i problematiku drobných rozptýlených farních lesů. Systém je postaven na dvou a třístupeňovém řízení. Základem je kvalifikovaný a morálně odpovědný personál. Většina lesníků pracuje v zaměstnaneckém poměru, část externě (zejména pro farní lesy), a u lesů nejmenších výměr využíváme dohody o pracovní činnosti, přičemž potřebné prvotní investice byly zajištěny v dostatečné předstihu před vlastním navrácením lesů v rámci arcidiecéze.

6.1. Organizační struktura Lesní správy AP

AP zajišťuje metodické řízení správy církevních lesů prostřednictvím zřízené Lesní správy, jako samostatného odboru Správy majetku. Dále LS vykonává hospodářskou činnost na propachtovaných lesích a specializované činnosti a služby pro ostatní církevní právnické osoby (CPO), tj. farnosti a kapituly. Lesní správu tvoří ústředí se sídlem v Praze, dále 7 polesí a 5 přímo řízených lesnických úseku. Na celkové výměře spravovaných lesů 25 tis. ha pracuje 41 technicko-hospodářských zaměstnanců a 5 externích lesníků.

○ **Lesní správa ústředí specializované činnosti:**

- Správní činnost, pozemkové evidence a komunikace s orgány státní správy
- Odbyt dříví a produktů lesa
- Nákup vybraného materiálu a služeb, stavební činnost
- Účetnictví a controlling
- Taxační práce a služby
- Externí financování, finanční příspěvky, dotace

○ **Polesí s lesnickými úseky, přímo řízené lesnické úseky (okrsky)**

- Vlastní lesnické činnosti a služby
- Styk s regionálními dodavateli a odběrateli
- Výkon ochranné služby v lese

6.2. Nakládání s lesy a výkon činností v rámci AP

Aby bylo možné vůbec zahájit proces přebírání lesních majetků a následné počáteční hospodaření v lesích musela tyto činnosti převzít za jednotlivé CPO Lesní správa. Také v dalších letech bude zajišťovat jak správní tak hospodářskou činnost na principu subsidiarity.

6.2.1 Správní činnost - lesní úřad Arcibiskupství pražského

- Poskytuje informace o lesním hospodaření.
- Vytváří vnitřní normy AP souvisejících s nakládáním s lesy ve vlastnictví CPO, především definování forem správy lesů a odpovědnosti při této správě
- Poskytuje správní služby pro CPO majetkové povahy (služebnosti, prodeje, směny). Vyhodnocuje a posuzuje nákupy, prodeje a směny lesních pozemků.
- Zajišťuje styk a zastupuje CPO při jednání s orgány státní správy ve věcech dotčených zákonů
- Zajišťuje taxační služby, provozní taxaci, oceňování lesů, vyčíslení škod a náhrad újmy hospodaření atd.
- Zajišťuje geodetické práce při vyznačování majetkových a užívatelských hranic, řeší nesoulady kultur na převzatých pozemcích.
- Zajišťuje čerpání finančních příspěvků, dotací a externích služeb
- Zajišťuje metodické služby pro farní lesy – smluvní vztahy, typové smlouvy pro odborné lesní hospodáře s výkonem správy či bez, smlouvy pachtovní, smlouvy o zajištění hospodářské činnosti, o dílo, výkup dříví.
- Kontrolní činnost – lesnické a procesní audity nad majetky v přímé správě
- Metodicky řídí a koordinuje jednotlivé farnosti v oblasti oceňování bezúplatně nabytých lesních pozemků a v oblasti přiznání daně z věcí nemovitých, resp. je součinný při stanovení lesních pozemků, které nejsou předmětem daně, nebo jsou od daně osvobozené.
- Vydává stanoviska souvisejících s lesním zákonem. Jedná se zejména o stanoviska k organizovaným nebo hromadným sportovním akcím v lesích a vyjádření k možnosti umístění stavby na pozemku sousedícím s lesním pozemkem.
- Zajišťuje styk s orgány státní správy lesů, dohlíží na to, aby byly plněny povinnosti vlastníka lesa vyplývající z lesního zákona. Lesní úřad např. oznamuje uzavření pachtovních smluv, výběr odborného lesního hospodáře, předkládá souhrnné údaje lesní hospodářské evidence, oznamuje nahodilou těžbu, při které vznikne holina větší než 0,20 ha, žádá o vydání výjimek z lesního zákona, předkládá ke schválení lesní hospodářské plány, vyjadřuje se ke zpracování lesních hospodářských osnov, dohlíží na plnění závazných ustanovení lesních hospodářských plánů nebo osnov, řeší nesoulady kultur na pozemcích.
- Farnostem, které jsou vlastníky honebních pozemků, je nápomocen při uzavírání smluv o přiřazení honebních pozemků a vymáhá náhradu za škody způsobené zvěří.

6.2.2 Hospodářská činnost

Veškeré činnosti jsou založeny na přímých vztazích s dodavateli prací nebo vlastními zaměstnanci. Postupně také bude navyšován podíl vlastní základní lesnické techniky pro zajištění nezbytné soběstačnosti. Hospodářská činnost v osvědčeném modelu rodových majetků zahrnuje:

- Pěstební a těžební práce
- Obchod se dřívím a produkty lesa, výkupy dříví
- Lesní školkařství a semenářství zaměřené na cenné dřeviny a JD
- Lesnické služby pro cizí subjekty
- Myslivost, rybářství, přidruženou výrobu

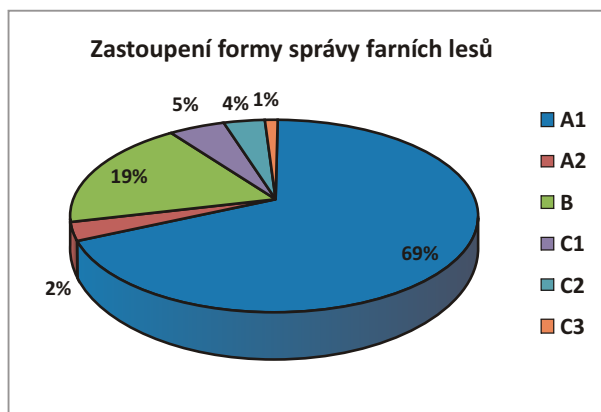
Pro farní lesy byly nastaveny v zásadě 4 varianty lesnického hospodaření:

- Propachtování majetků Lesní správě Arcibiskupství pražského
- Hospodaření na vlastní účet (v režii) s vlastním OLH
- Extenzivní způsob hospodaření (nerentabilní lesy a lesy malých výměr) formou zajištěné služby OLH, a zprostředkování jednorázových služeb a výkupu dříví
- Prodej a směny lesa za účelem scelování lesních majetků

Volba vlastní formy správy lesů je potom na rozhodnutí každé farnosti. Pro všechny varianty jsou stanoveny pravidla zahrnutá do smluvních vztahů a vytvořeny kontrolní mechanismy. I tak je základem obecná informovanost farností (farníků) o lesním majetku, osobě OLH a společném dohledu nad tímto majetkem.

Správa farních lesů - Arcibiskupství pražské

Forma správy lesa	kód	HA	farnosti
Pacht lesů LS AP	A1	776,82	35
Pacht lesů církevní PO	A2	24,38	1
Vlastní režie a OLH	B	209,46	9
OLH LS AP + služby LS	C1	59,07	6
OLH LS AP + služby cizí	C2	45,4	10
OLH stát + služby LS	C3	10,837	7
CELKEM diecéze		1125,97	68

7. LESNICKÁ POLITIKA A CÍRKEVNÍ SUBJEKTY

Nejen pro drobné církevní lesy, ale i pro lesy ve vlastnictví ostatních soukromých vlastníků lesů, by bylo vhodné zvážit úpravu základních nástrojů lesnické politiky. To je legislativy, podpory či regulace v těchto oblastech:

- Možnost zpracování nového LHP z důvodu vlastnických změn (v řízení)
- Možnost zařazení lesních majetků do 50 ha po převzetí z LHP (LHC) do LHO a jejich zpracování i mimo dobu zařazení LHO
- Státem hrazený OLH v lesích do 50 ha i tam, kde nejsou zpracovány LHO
- Finanční podpora na sdružování vlastníků lesů v působnosti MZE, nezávat územně, ale podpořit aktivitu zdola
- Historické nesoulady neřešené státem rozhodovat v pochybnostech
- Garantovat finanční příspěvky na vybrané činnosti hospodaření v lesích
- Alternativně stanovit paušální příspěvky pro vybrané kategorie lesů zvl. určení
- Podpora servisní služby pro ochranu lesa (např. v rámci OLH)
- Financování zásahů v ochranných pásmech liniových staveb
- Nepřímo - podpora regionálních zpracovatelů dříví v dřevařském sektoru

8. ZÁVĚR

Informace a náměty, které dnes můžeme po prvním roce hospodaření v církevních lesích poskytnout, mají přispět k širší diskusi v otázce „Jak dál s lesy malých výměř?“. Ochrana lesů a jejich bohatství je povinností vlastníka, a vlastnictví zavazuje. Stát by měl proto vytvořit potřebné prostředí, abychom drobným lesům zprostředkovali náležitou péči. Nepostačí služba odborného lesního hospodáře, ale odborná služba lesní tak, jak ji někteří ještě pamatují. I když les může růst bez člověka, byla by škoda nevyužívat potenciál všech jeho funkcí. Není třeba bát se rozdrobenosti. Kreativita a osobní odpovědnost přináší nové ovoce a náměty na změny. Tento přístup je však náročný na osobní odbornost, morální kredit a také je nákladný. Pokud je zájem státu, podpořit kvalitu nakládání s drobnými lesy skutečný, jsou pobídky na místě. Potom mohou být nositeli této služby v regionech jak soukromé, tak i církevní subjekty.

9. LITERATURA

Mgr. Jan Czernin - *Revue pro církevní právo číslo 6/97- Majetková práva obročí, záduší a kostelů v minulosti a jejich transformace dnes.*

Kontakt:

Ing. Milan Mochán

Vedoucí Lesní správy, Arcibiskupství pražské, Hradčanské náměstí

tel.: 739 244 326

e-mail: mochan@apha.cz

HOSPODAŘENÍ V LESÍCH RYTÍŘSKÉHO ŘÁDU KŘÍŽOVNÍKŮ S ČERVENOU HVĚZDOU

Ing. Václav Hroch

lesní správce – jednatel společnosti Křižovnické lesy, s.r.o.

Abstrakt

- Charakteristika lesního majetku Rytířského řádu Křižovníků s červenou hvězdou
- Organizace společnosti Křižovnické lesy, s.r.o.
- Hospodaření – současnost
- Specifika hospodaření
- Cíle hospodářské činnosti
- Závěr.

Klíčová slova

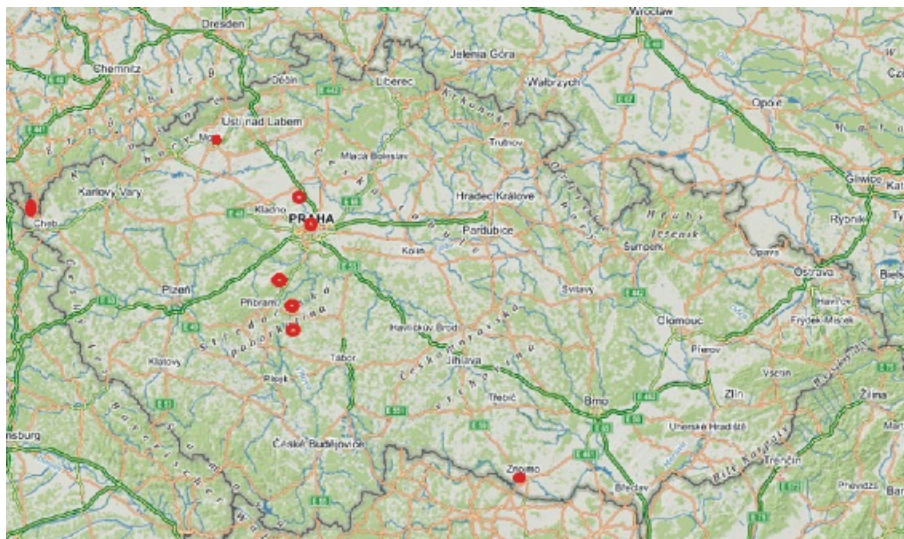
křižovnické, lesy, rytířského, řádu, křižovníků

Obr. 1 Sídlo lesní správy (Borotice)

1. CHARAKTERISTIKA MAJETKU

Rytířský řád křižovníků s červenou hvězdou hospodaří na svých pozemcích prostřednictvím společnosti Křižovnické lesy, s.r.o. Tato společnost spravuje aktuálně 2900 ha lesních pozemků, které se nacházejí ve Středočeském, Karlovarském a Jihomoravském kraji. Majetek se nachází ve 30 katastrálních územích. Jedná se o cca 60% původního lesního majetku Řádu. Produkční charakteristika pozemků je podprůměrná s převládajícími cílovými hospodářskými soubory 21,23,43,45. Na majetku Řádu se nachází 3 ZCHÚ a zasahuje do 1 CHKO. Zhruba 12% lesů je zařazeno do kategorie lesů zvláštního určení a 25% tvoří lesy ochranné (údolí Vltavy). Z pohledu PLO zasahují lesní pozemky do PLO 1(Krušné Hory), PLO 2(Podkrušnohorské pánve), PLO 8(Křivoklátsko Český kras), PLO 7(Brdská vrchovina), PLO 10(Středočeská pahorkatina), PLO 35(Jihomoravské úvaly).

Obr. 2 Rozložení lesů v majetku Řádu

2. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA

KŘÍŽOVNICKÉ LESY, S.R.O.

SOUČASNOST

LESNÍ SPRÁVA (3 THP) $\Longrightarrow$ LESNICKÉ ÚSEKY (4 THP) $\Longrightarrow$ DĚLNÍCI V TČ+PČ (2)

CÍLOVÝ STAV

LESNÍ SPRÁVA (3 THP) $\Longrightarrow$ LESNICKÉ ÚSEKY (6 THP) $\Longrightarrow$ DĚLNÍCI V TČ (4)+PČ (5)

Práce v těžební činnosti a údržbě dlouhodobého majetku zajišťují převážně živnostníci a ostatní dodavatelé. Pěstební činnost je zajišťována převážně vlastními zaměstnanci.

3. HOSPODAŘENÍ-SOUČASNOST

Zajištění správy rozptýlených lesních majetků je řešeno buď aktivními důchodci nebo personálem s vedlejším PP, formou dohod mimo pracovní poměr (DPP, DPČ). Vytížení THP a rentabilita obhospodařovaných majetků je zajišťována službami pro sousední vlastníky lesů a doplňkovými činnostmi – dříve charakterizováno jako PŘIDRUŽENÁ LESNÍ VÝROBA. Ve střednědobém a dlouhodobém horizontu je snaha o řešení rozptýlenosti arondací majetkových poměrů – nákupy, směny.

Předpokladem efektivity hospodaření je zajištění hlavních činností vlastními zaměstnanci. Nedostatek kvalifikovaných pracovníků v dělnických profesích je dlouhodobým problémem nejen lesního hospodářství zejména v regionech okolí Prahy. Cílem je zvýšení podílu vlastních zaměstnanců v kategorii D, zejména v těžební činnosti (těžba dřeva a přibližování).

Základním principem našeho hospodaření je hmotná zainteresovanost všech zaměstnanců, jejich osobní vztah k zaměstnavateli a omezení fluktuace zaměstnanců. Vysoká míra odpovědnosti za provedenou práci a dlouhodobá návaznost jednotlivých lesnických činností.

Obr. 3 *Historický hraniční mezník*

4. SPECIFIKA HOSPODAŘENÍ

Specifika vlastnictví majetku Řádu jsou dána již samotným procesem navrácení historického majetku dle zákona č. 428/2012 Sb. Ani více jak po třech letech platnosti není zdaleka ukončen proces vydávání a v současnosti se nacházíme zhruba na 80 % vydaných lesních majetků. Z toho vyplývá dlouhodobá provizorní organizace správy lesa tak, jak pokračuje proces vydávání. Specifika hospodaření jsou na rozdíl od jiných vlastníků vázána i na tuto situaci, kdy je velmi složité hospodařit v souladu s platnými předpisy (např. hospodaření podle platného LHP). V takto dlouhém časovém úseku, při roztržitosti lesních pozemků a měnící se výměry obhospodařovaných lesních porostů je zajištění včasných lhůt lesních prací také velmi obtížné. Jako nejtěžší se jeví kvalitní personální obsazování lesnických úseků tak, aby kopírovalo proces vydávavání. Myslím, že teprve s větším časovým odstupem budeme schopni zhodnotit náročnost celého procesu.

5. CÍLE HOSPODAŘENÍ

- Naším základním cílem je hospodaření v takovém režimu, aby došlo ke zlepšení stavu spravovaného majetku, resp. abychom jej předávali našim nástupcům v lepším stavu, než jsme jej převzali. Prostředkem k tomu je nám dobře známé a často zmiňované přírodě blízké hospodaření s využitím moderních technologií a pracovních postupů (maximální využití přirozené obnovy, přizpůsobení druhové skladby porostů současným rizikovým faktorům a stanovištním podmínkám, ochrana vzácných druhů rostlin a živočichů)
- Dalším cílem je vytvořit stabilní tým zaměstnanců, popř. živnostníků či spolupracujících firem tak, bychom přispěli k stabilizaci zaměstnanosti místních lidí a působili příznivě na sociální klima na venkově. S tím souvisí i spolupráce s neziskovými organizacemi, ať již s církevními subjekty či bez jejich účasti.
- Stát se stabilizačním prvkem hospodářské činnosti pro vlastníka lesních pozemků. Přinášet stabilní hospodářský výsledek úměrný produkčním možnostem spravovaného majetku.

Obr. 4 *Mlok skvrnitý – z našich lesů*

6. ZÁVĚR

Jsme si vědomi, že naše cíle jsou dlouhodobé a že jejich naplnění bude záležet na celé řadě okolností. Doufáme však, že podmínky, které nám bude vytvářet vlastník, stát, evropská unie i příroda sama budou nakloněny našemu úsilí.

Děkuji za pozornost.

Kontakt:

Ing. Václav Hroch

Lesní správce, jednatel společnosti Křižovnické lesy, s.r.o.

Platnéřská 191/4, Praha 1 - Staré Město

tel.: 607 093 805

e-mail: vaclav.hroch@krizovnici.eu

1. vydání
© 2016, Česká lesnická společnost, z. s.
ISBN 978-80-02-02663-1

